

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

SFI- DEN KONTINUERLIGA VUXENUTBILDNINGEN

Av: Charlott Zsoldos

Uppsats/Examensarbete:	30 hp
Program och/eller kurs:	Masterprogram i Utbildningsledarskap
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt/Ht/2020–2021
Handledare:	Per-Olof Thång
Kurs Examinator:	Aimee Haley
Uppsats Examinator:	Rolf Lander

Abstract

Uppsats/Examensarbete:	30 hp
Program och/eller kurs:	Masterprogram i Utbildningsledarskap
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt/Ht/2020–2021
Handledare:	Per-Olof Thång
Kurs Examinator:	Aimee Haley
Uppsats Examinator:	Rolf Lander
Nyckelord:	SFI, kontinuerlig utbildning, arbetsmarknad, policyanalys, intervjuanalys, diskursanalys, integration, etablering, Arbetsförmedlingen, genomströmning

Syfte:	Syftet med studien är att undersöka hur verksamheter påverkas av att vuxenutbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året och vad det finns för normer, värderingar och politik som är inbäddade i den nuvarande formen av Komvux SFI.
Teori:	Utgångspunkt för uppsatsen har varit socialkonstruktivistisk teori med en interpretativ ansats. Den har legat till grund för arbetets metodavsnitt.
Metod:	Som metod används en triangulering. Det vill säga att tre metoder vävs in för att nå ett resultat. Det första metoden som presenteras är policyanalys. Den andra är intervjuanalys och den tredje som knyter ihop den insamlade empirin är en diskursanalys.
Resultat:	Begreppsotydligheten gällande vad kontinuerligt innebär för SFI i Sverige har under en lång tid påverkat verksamheterna. En del har fått viten och andra har fått höga kostnader under semesterperioderna vilket också har medfört sämre undervisningskvalitet. Det konstituerande språket som används i lagstiftarens policydokument värderar arbetsmarknaden högt och det klumpar ihop deltagarna på SFI till en homogen grupp. Lagstiftaren använder kontinuerliga intag för att få ökad genomströmning på SFI.

Förord

Valet av ämne för uppsatsen har varit något som jag har gått och tänkt på sedan jag började jobba på SFI som lärare sommaren 2015. När jag började ställa frågor kring den kontinuerliga utbildningen för vuxna på vuxenutbildningen, var jag inte ensam. Många frågor hade väckts under en längre tid av mina kollegor och deltagarna i verksamheten.

Mycket av mitt kritiska förhållningssätt handlade om vem som hade tolkningsföreträde på det som lagstiftaren hade skrivit, eftersom man inte gjorde likt bland utbildningsanordnarna runt om i Sverige. Det kunde skilja mycket mellan två grannkommuner i hur man tolkade lagstiftarens text. Detta spred sig som en löpeld även bland deltagarna.

Som lärare blev vi ofta ifrågasatta i varför vår kommun hade tolkat förordningen för vuxenutbildningen och skollagen på ett sätt medan grannkommunen hade tolkat den på ett annat. Vi stod som ansvariga utan att ha ansvaret.

För den här uppsatsen har låten *Take the power back* haft en stor betydelse. Den släpptes på albumet *Rage Against the Machine* 1992. På omslaget av skivan finns en brinnande munk som protesterade mot kriget i Vietnam.

The present curriculum I put my fist in 'em. Eurocentric every last on of 'em. See right through the red, white and blue disguise. With lecture I puncture the structure of lies. Installed in our minds and attempting to hold us back. Holes in our spirit causin' tears and fears. One-sided stories for years and years and years. I'm inferior? Who's inferior? Yeah, we need to check the interior of the system that cares about only one culture and that is why we gotta take the power back.

Liksom bandet Rage Against the Machine ifrågasätter den amerikanska skoldiskursen med ett europeiskt inflytande och monokulturen, ska jag också problematisera kapitel 2 §25 i förordningen för vuxenutbildningen vad gällande språket som konstituerande, vem som tolkar, normer och värderingar samt hur verksamheterna förhåller sig till detta.

Charlott Zsoldos

Tack!

Larissa, min älskade och underbara vän! Det finns inga ord som kan beskriva hur fantastisk du var och hur mycket jag älskade dig. Vi fick 12.5 fina år tillsammans och jag kommer för alltid hålla de ömt i mitt hjärta. Du var det finaste som jag någonsin har haft och ingen kan ersätta dig. Du gav mig chansen att bli den person som jag så länge hade strävat efter. Du var min största läromästare och det är jag dig för evigt tacksam. Du såg något i mig som jag inte såg i mig själv och som med åren växte. Jag älskar dig nu och för evigt.

Yvonne och Göran, tack för hur mycket ni har ställt upp för mig och Larissa. När jag har behövt åka till Göteborg, för att klara kurserna, som har lett fram till den här uppsatsen tog ni hand om min älskade Larissa. Tack för all hjälp!

Lilla oskyldiga Odin, tack för din ungdomlighet och livfullhet. Tack för att du kom in i mitt liv när Larissa hade lämnat. Tack för all glädje som du skänker mig. Tack för att du så var-samt tog Larissas plats. Ni båda finns i mitt hjärta.

Jag vill även tacka Danijela som outtröttligt har peppat mig med att bli klar med utbildningen och uppsatsen. Tack Frida som har stått vid min sida i vått och tort när livet har tagit andra vägar. Tack Kristina för din vänskap och att du är min närmaste kollega. Tack Mary för att du påminner mig om att jag kan och att jag ska vara stolt över mig själv. Tack Cleo och Angela för att ni visar vägen genom era engagemang och medmänsklighet.

Tack Ulla-Karin för att du med sådan glädje har gett mig feedback på mina utkast.

Slutligen vill jag tacka min handledare Per Olof Thång för dina inspel och din outtömliga skattkista av idéer och kloka tankar.

Charlott Zsoldos

Innehållsförteckning

Förord	3
Tack!.....	4
Inledning.....	7
Bakgrund	9
Syfte	10
Frågeställningar	10
Vetenskapliga teorier.....	11
Socialkonstruktionism med interpretativ ansats.....	11
Tre normerande teorier	12
Normkritisk teori	13
Utbildningspositivt och utbildningskritiskt teori/perspektiv	14
Forskningsöversikt	15
Tre begrepp.....	15
Kontinuerligt	15
Likvärdig	18
Kommunikation.....	19
Perspektiv, en kort genomgång	21
Ledarskapsperspektiv	21
Metod	23
Insamlingsmetoder	23
Policyanalys.....	24
Intervjuanalys	25
Diskursanalys	28
Analyser	30
Policyanalysen.....	30
Vilket problem ska lösas på SFI?	30
Intervjuanalyserna	36
Rektor A	36
Bitr. rektor B.....	41
Bitr. rektor C.....	46
Analys av en genomströmningsdiskurs.....	49
Sammanfattning och diskussion.....	52
Metodreflektion	52
Resultat.....	52
Analys.....	54

Kritisk diskussion	55
Reflektion	56
Referenslista	57
Bilagor	62
Bilaga 1. Intervjufrågor för de strukturella intervjuerna med rektorerna	62
Bilaga 2. Diskursanalys	63

Inledning

Under 1860-talet påbörjades en folkbildning för de lite mer välbärgade bönderna på folkhögskolor i Sverige eftersom läroverken inte alltid passade de mer praktiskt lagda eleverna. Där kunde eleverna omsätta sina praktiska kunskaper och kombinera dem med kurser i politik och ekonomi för att kunna få makt och inflytande. Arbetarrörelsen sökte sig också till folkhögskolorna i stället för läroverken för att kunna utbilda sig till bland annat journalister och fackliga företrädare. 1912 bildades Arbetarnas bildningsförbund (ABF) som inte är någon folkhögskola utan ett studieförbund med en tydlig ideologisk inriktning och studiecirkel (Nordvall i Fejes, Muhrman & Nyström, 2020).

I mitten av 1960-talet utvecklades SFI inom studiecirkelverksamheten som en egen studieform för att hjälpa invandrad arbetskraft med språket. Sedan 2016 är SFI en integrerad studieform inom Komvux med egna kursplaner och som omfattas av SFS 2011:1108 *Förordningen om Vuxenutbildningen* (Norlund Shaswar & Wedin, 2020). Detta togs fram genom regeringens prop. 2014/15:85 för att få en tydligare och mer sammanhållen utbildning.

Vuxenutbildningen och SFI i Sverige fyller många funktioner; kompensatoriska, demokratiska och för arbetsmarknaden. Den kompensatoriska delen handlar om att få möjligheten att tillägna sig kompetens för vidare studier, läsa upp betyg eller att kunna byta yrkesbana. Mäniskor ska även bli förberedda för att kunna delta fullt ut i den demokrati som finns i Sverige. Slutligen ska Komvux vara en språngbräda ut i arbetslivet (Andersson, Fejes & Terning i Fejes, Muhrman & Nyström, 2020).

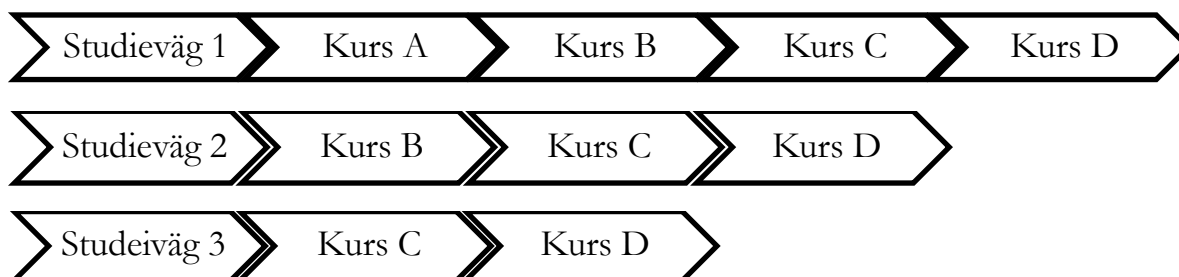
Vuxenutbildningen har genomgått stora förändringar sedan den startade 1968. Marknaden började få inflytande över skolväsendet i och med den konservativa och neoliberala politiken som fördes in i Sverige under 90-talet. Socialdemokraterna stöttade utvecklingen. Det har gjort att Sverige är ett av de mest extrema länderna i världen där utbildning är en marknadsvara inom alla delar i utbildningssystemet (Dahlstedt & Fejes, 2019).

Kommunala upphandlingar sker enligt LOU, vilket står för *Lagen om Offentliga Upphandlingar* som regleras i SFS 2016:1145. När det gäller vuxenutbildningen är det LOU som gäller för fristående aktörer. Den svenska skolan gick från att vara ett socialt projekt för att möjliggöra klassresor, jämställdhet och likvärdighet till att utbildning och kunskap blev en handelsvara och där upphandlingar och skolpengen gav makt åt föräldrar och elever. Detta satte press på skolor att konkurrera med varandra. Dahlstedt och Fejes (2019, s.5) hänvisar till Bunar och Serhede (2013) på följande sätt: *"The freedom of choice and the emergence of regional school markets have meant that market principles now dictate how education is organized and valued."* En marknadsorienterad vuxenutbildning tvingar även ABF – VUX AB (i Göteborg), med rötter i folkrörelsen att anpassa sig och sin organisation till rådande villkor (Dahlstedt & Fejes, 2019).

I den här grytan av intressen och dragningskrafter sitter SFI med sina deltagare, lärare och organisation. Komplexiteten i att tillgodogöra skilda politiska ideologier gör att "SFI befinner sig i skärningspunkten mellan utbildningspolitiska, arbetsmarknadspolitiska och social/integrationspolitiska mål." skriver Nordlund Shaswar & Wedin (2020, s.17–18).

När det handlar om en effektiv undervisning skriver Wedin (2014, s.33) ”Förutsättningen för en relevant och effektiv undervisning är att den utgår från den specifika elevgruppen. Det gäller i synnerhet undervisningen i sfi/svas eftersom deltagarna snabbt behöver utveckla tillräcklig kompetens i svenska för att klara olika situationer i samhället”.

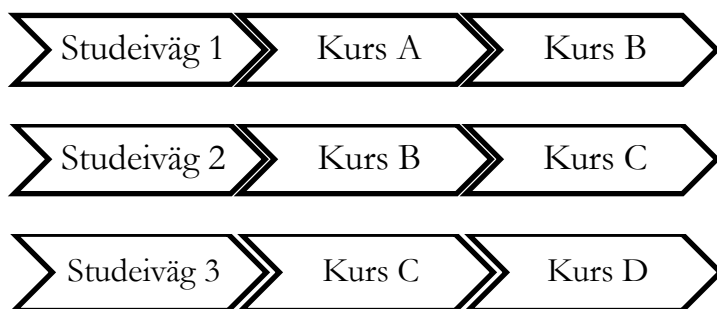
Komvux SFI har kurser från A till D, som är uppdelade i tre studievägar. Studieväg 1 är för deltagare med kort eller ingen studiebakgrund (0–5 år). Studieväg 2 är för deltagare som har gått i skolan lite längre (6–9 år). Studieväg 3 är för deltagare som har avklarat 10 år i skolan samt för deltagare som har gått på högskola eller universitet (Norlund Shaswar & Wedin, 2020).

Figur 1.1 Nuvarande studievägar på SFI.

När SFI blev en del av kommunal vuxenutbildning 2016 såg kursindelningen på studievägarna annorlunda ut än idag. I regeringens prop.2014/15:85 *Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning* (s.39) såg det ut som nedan med motiveringen:

Regeringens bedömning: Nya målgruppsanpassade och sammanhållna studievägar bör införas i kursplanen för utbildning i svenska för invandrare. Studievägarna bör i högre grad än i dag utgå från elevernas behov och förutsättningar.

Figur 1.2 Tidigare studievägar på SFI.

Att ha olika studievägar inom SFI är för att kunna möta deltagarna som en heterogen grupp studerande, eftersom de bland annat har olika utbildningsbakgrund.

För att nå lyckade resultat i språkundervisningen skriver Gibbons (2012, s.41) med hänvisning till Cummins (2000) att det finns fyra nyckelområden att fokusera på:

1. Ett aktivt deltagande från föräldrar och närsamhället
2. Kulturellt och språkligt inlemmande
3. Bedömning och utvärdering
4. Pedagogik

Vidare skriver Gibbons (2012) om tre faktorer som är särskilt viktiga för att bemästra ett språk och det första är stöttning. Det andra är att man kan använda sig av både målspråket och sitt modersmål som resurs i undervisningen. Det tredje är ett välkomnande klimat på skolan.

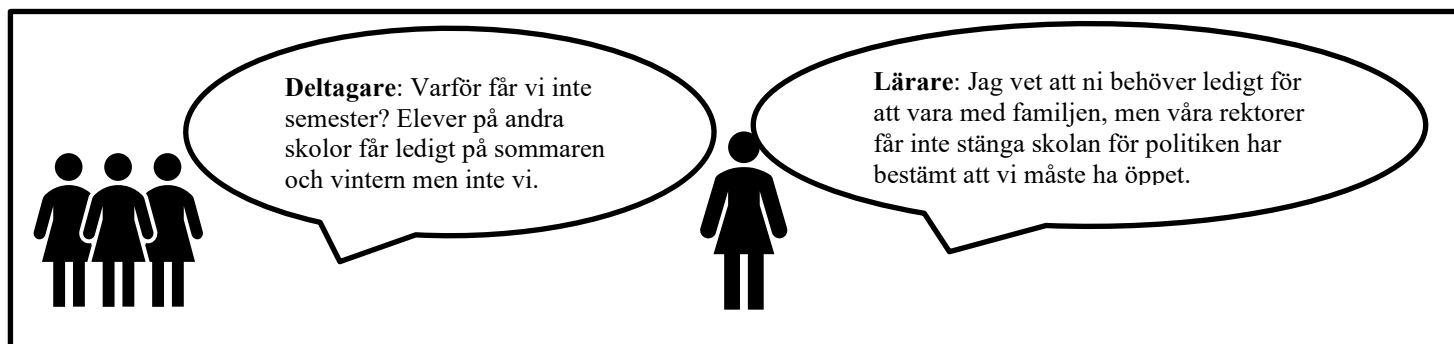
I ett skolsystem där många vill ha sin bit av kakan, eftersom det numera är konkurrensutsatt finns deltagare, verksamheter, personal som ska följa de statliga lagarna, reglerna och förordningarna. Huvudmannen har ansvaret. Det står som följande i SFS 2011:1108 *Förordningen om Vuxenutbildningen* i kapitel 2 §25 *Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året*. Tolkningarna av den här paragrafen är olika i Sverige, vilket bidrar till konsekvenser för både huvudmän, verksamheter och deltagare.

Med den här uppsatsen har jag för avsikt att förstå kapitel 2 och §25 i SFS 2011:1108 *Förordningen om Vuxenutbildningen* utifrån ett ledarskapsperspektiv, normkritiskt perspektiv och politiskt perspektiv.

Jag kommer att kalla de som studerar på SFI för *deltagare* genomgående i den här uppsatsen.

Bakgrund

Minst två gånger om året återkommer dialoger mellan lärare och deltagare, mellan lärare och rektorer, mellan deltagare och rektorer samt rektorer, lärare och politiker på en vuxenutbildning i södra Sverige. Dialogerna handlar för det mesta om samma sak och det är oftast samma frågeställning och samma argument. Nedan kommer en kortare illustration med några dialoger i hur det brukar låta. Se figur 1:3 för deltagare till lärare dialog samt figur 1:4 för lärare till rektor dialog.

Figur 1.3 En Dialog mellan deltagare och lärare på SFI om ledighet på sommaren.

Figur 1.4 En dialog mellan lärare och rektor om ledigheter under året.

Att vuxenutbildningen skiljer sig från annan utbildning i Sverige är tydligt för både personal och deltagare, men det är kanske inte lika självklart för utomstående, som inte har någon anknytning till just det utbildningssystemet. Därför kommer jag förklara hur det ser ut nu och fördjupa mig i varför det ser ut så.

Under stora delar av året pågår undervisning precis som inom andra skolväsenden, men i SFS 2011:1108, *kapitel 2 §25 i Förordningen om Vuxenutbildningen* står det att "Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året", vilket bidrar till att vuxenutbildningen utmärker sig som utbildningssystem. Den formuleringen gör att kommuner och externa aktörer så som upphandlad verksamhet gör olika. Det framkommer i bland annat intervjuanalyserna samt från policydokument och publikationer som jag har tagit del av. En sådan publikation är från Skolverket, Skolinspektionen, Myndigheten för yrkeshögskolan (2019-04-09): *Svar på publikens frågor under programpunkten "Aktuellt från Skolverket" på ViS-konferensen 2019*. I den framkommer kritiska frågor kring om att SFI på vuxenutbildningen inte stänger trots att lärarna har semestertjänster.

Inom den verksamhet där jag själv är undervisande i, innebär tolkningen av SFS 2011:1108, *kapitel 2 §25 Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året*, att deltagarna antas och placeras i redan befintliga grupper på SFI var femte vecka. Det betyder också att var femte vecka organiserar vi nationella prov och sätter betyg. Vår huvudman har valt att tolka paragraf 25 på så sätt att verksamheten är öppen för undervisning alla dagar utom helger och röda dagar. Det innebär att vi har öppet hela sommaren, på klämdagar och mellandagarna mellan jul och nyår är likaså skoldagar. Om lärare och deltagare vill vara lediga får man ansöka om semester. Lärare som arbetar inom vuxenutbildningen har till skillnad från lärare i grundskolan och gymnasiet semestertjänster.

Syfte

Många verksamheter runt om i Sverige, som bedriver vuxenutbildning, gör olika tolkningar av vad "kontinuerlig utbildning" är och vad det innebär för verksamheterna. Det har jag personlig erfarenhet av som lärare på SFI i södra Sverige. Varken deltagare eller lärare lever i ett vakuum, utan vi har alla kontakter som bekräftar att det är olika från skola till skola.

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur verksamheter påverkas av att vuxenutbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året. Det handlar då om antagningar, personalpolitik, ekonomi, arbetsmiljö, likvärdighet och ledarskap.

Eftersom jag använder mig av en socialkonstruktivistisk ansats vill jag även förstå, vad det finns för normer, värderingar och politik som är inbäddade i den nuvarande formen av Komvux SFI.

Frågeställningar

Policydokument skrivs, beslutas, antas och ska sedan efterföljas. Trots att dokumenten till synes borde tolkas på samma sätt görs inte detta i just den fråga som jag vill undersöka. Mina frågeställningar är utifrån skrivelsen i SFS 2011:1108 *kapitel 2 §25 i Förordningen om Vuxenutbildningen*: §25 Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året":

1. Hur tolkar verksamheterna SFS 2011:1108 kapitel 2 §25 i Förordningen om Vuxenutbildningen ”Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året” och hur påverkas verksamheterna i form av antagningar, personal, ekonomi, arbetsmiljö, likvärdighet och ledarskap?

2. Vilka normer, värderingar och politik döljer sig i skrivningen i SFS 2011:1108 kapitel 2 §25 i Förordningen om Vuxenutbildningen att ”Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året”?

Vetenskapliga teorier

Det finns många teorier att välja mellan när man ska studera skolor och verksamheter. Efter som skolorna i Sverige styrs av framtagna policydokument, såsom lagar och förordningar som är beslutade i riksdagen vid olika tillfällen och tidpunkter, ville jag ha en teori som gör det möjligt för mig att kunna granska och analysera de sociala konstruktionerna som finns vid beslutsfattande. Jag ville också ha möjligheten att se vad som hände när lagar och förordningar hamnade i händerna på huvudmän och rektorer. Det är en hel kedja av händelser och sociala konstruktioner som gör att det blir ett visst utfall och det ville jag förstå bättre (Rienecker & Stray Jørgensen, 2017).

Socialkonstruktionism med interpretativ ansats

Socialkonstruktionism har sina rötter i bland annat fenomenologin vilket betyder att försöka förstå människor och djurs uppfattningar av den värld som de lever i (Alvesson & Skoldberg, 2017).

Inom ontologin eller ”vad som finns” (Bryman, 2008, s.35), som handlar om den sociala verkligheten, finns två huvudsakliga ben: *Objektivism* och *konstruktivism*. Genom att se exempelvis organisationer, som ett objekt, som har ”sina egna regler och riktlinjer” skriver Bryman (2008, s.36) och studera det för vad det upplevs vara, utgår man från objektivism. Om man i stället vill ha en utgångspunkt av att ifrågasätta exempelvis organisationer och varför de är konstruerade på ett visst sätt, kan man utgå från konstruktionism (Bryman, 2008). Konstruktionism/konstruktionism kan i sin tur delas in i två grupper menar Czarniawska. (2015, s.9):

1. Konstruktion är ett objekt gjort av människor med egenskaper som kan beskrivas och mätas (eng. construct).
2. Konstruktion är en process där något byggs av tillgängliga material (i motsats till skapande som i princip utgår från ingenting).

Socialkonstruktionism används bland annat till att beskriva det som är taget för givet för att därefter punktera detta, ifrågasätta det och finna alternativ till vad som tidigare var en sanning. Man kan se det som en fyrstegsraket. Tillvägagångssättet nedan har Alvesson & Skoldberg (2017, s.39–40) hämtat från Hacking (1999):

1. I det nuvarande sakernas tillstånd [state of affairs] tas X för självklart: X förefaller vara oundvikligt.
2. X behöver inte ha existerat, eller behöver inte alls vara som det är. X, eller X som det är för närvarande, är inte bestämt av tingens natur; det är inte oundvikligt.
3. X är rätt dåligt som det är.
4. Vi skulle ha det mycket bättre om X vore avskaffat eller åtminstone radikalt förändrat. En ”av eller re-konstruktion” uppmuntras mer eller mindre explicit.

Arbetsgången utifrån socialkonstruktionistisk teori har i den här uppsatsen varit att:

1. **beskriva** vad ”kontinuerlig utbildning” på SFI är, var det kommer från och hur det tolkas.
2. **ifrågasätta** vad ”kontinuerlig utbildning” på SFI är, var det kommer från och hur det tolkas.

Jag har jobbat utifrån *verkställande (performativa) definitioner*. Enligt Czarniawska (2015, s.16) betyder verkställande (performativa) definitioner följande:

- En organisation är sociala uppfattningar som varierar med sammanhanget.
- Aktörer konstruerar organisationen genom sitt agerande och dess tolkning.
- Kunskapen om organisationen ligger främst hos aktörerna, men även observatörerna.
- Det finns många möjliga beskrivningar som bara kan jämföras pragmatiskt och estetiskt.
- Forskningens syfte: att beskriva praktiken.

Jag har utifrån det gjort intervjuer med rektorer och biträdande rektorer för att förstå deras uppfattningar om vad det innebär att driva en verksamhet kontinuerligt under hela året. Genom att ha gjort en policyanalys och en diskursanalys har jag försökt förstå vad det är som har gjort att lagstiftaren har valt just den skrivelsen i förordningen gällande vuxenutbildningen, att den ska bedrivas kontinuerligt under hela året. Hur kom lagstiftaren fram till det? Detta har jag försökt att beskriva i den här uppsatsen.

Genom att lägga till en *interpretativ ansats* (tolkande) möjliggjorde jag för min egen och läsarens del att få en djupare förståelse (Czarniawska 2015). Den interpretativa ansatsen finns i min policyanalys, intervjuanalys och i min diskursanalys.

Tolkningsperspektiv har sitt ursprung i *hermeneutiken* och i *fenomenologin*. Det är ett filosofiskt sätt att se på människor och deras handlingar som är meningsskapande. Människor som stiftar lagar, regler och förordningar utför handlingar som är meningsskapande för de som ska följa och tolka detta. De som tolkar och tillämpar skapar handlingar som är meningsskapande för dem som det i sin tur berör. Det är en kedja av sociala konstruktioner som påverkar beslutsfattare, huvudmän, verksamheter, personal och deltagare och deras liv och omgivning (Bryman, 2008). Därför har den socialkonstruktionistiska teorin med interpretativ ansats fått funktionen att verka som en övergripande teori i den här uppsatsen.

I samtliga valda metoder, som återfinns i metodavsnittet, finns den röda tråden gällande att beskriva den sociala konstruktionen om att vuxenutbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året och att utmana den genom att ställa kritiska frågor och tolka det empiriska materialet.

Tre normerande teorier

De tre normerande perspektiven som ska avhandlas här, är till att börja med den *normkritiska teorin* följt av två teorier/perspektiv som är varandras motsatser nämligen *utbildningspositivt* och *utbildningskritiskt teori/perspektiv*.

Skolan är en del av samhället och inom samhället, liksom inom skolan styrs vi av olika normer. Även i policydokument kan man utläsa vilka normer en skola och ett samhälle ska ha. Utifrån det har jag valt att skriva och behandla den *normkritiska teorin* (Kalonaityé. 2014).

Samhället möjliggör för skola och bildning på två sätt. Det ena är baserat på frivillighet så som högskola och universitet, medan andra är baserad på tvång så som grundskolan. Vuxenutbildningen ligger någonstans i gränslandet och därför vill jag ta med ytterligare två teorier/perspektiv: *ett utbildningspositivt- och ett utbildningskritiskt perspektiv* (Fejes, Larsson, Paldanius & Roselius i Arbrandt Dahlgren och Carlsson. 2009).

Några perspektiv, som jag inte kommer att fördjupa mig i, är de som handlar om deltagarnas lärande, deltagarnas barns perspektiv och lärarnas perspektiv. Dessa perspektiv är väldigt intressanta och viktiga och jag hoppas att någon eller jag själv i framtiden inkluderar dessa.

Normkritisk teori

”Det är viktigt att aldrig ge upp den normkritiska blicken och att hålla normstriderna vid liv och göra dem legitima, inte minst i skolan” skriver Martinsson i Martinsson & Reimers (red) (2014, s.111). Med de orden behöver jag redogöra för vad *en normkritisk teori* faktiskt är.

Ett *normkritiskt perspektiv/normkritisk teori* ger oss redskap för att titta kritiskt på rådande maktförhållanden inom exempelvis skolan, som där går under begreppet *normkritisk pedagogik*, eftersom perspektivet har fått en vidgad betydelse genom åren (Martinsson i Martinsson & Reimers (red), 2014). Begreppet härstammar bland annat från Freires *kritisk pedagogik* (Kalonaityé, 2014). Freire utbildade vuxna analfabeter i bland annat sitt hemland Brasilien. Där kunde han se, att de som var illitterata (analfabeter), eller hade låga kunskaper om skriftspråket, saknade en röst i den politiska debatten. Personernas identitet blev också kraftigt påverkad av att bli betraktad som andra- eller tredje klassens medborgare. Med de glasögonen författade Freire vad som kom att kallas *de förtrycktas pedagogik* eller *kritisk pedagogik*. Det handlar om att identifiera maktförhållanden i samhället på olika nivåer när man analyserar fenomen eller strukturer (Freire, 2017).

För deltagare inom vuxenutbildningen, där majoriteten är flyktingar som flytt krig och har med sig obehagliga upplevelser, rädslor och trauman, har man olika känslor kring sina möjligheter och sina identiteter. Den sociala, kulturella och materiella processen för lärandet är i gungning för många samtidigt som de exkluderas från majoritetssamhällets andra skolnormer vad det gäller bland annat ledighet. Sveriges krav på att lära sig svenska snabbt och att språkinläringen tar tid, ökar också på känslan av utanförskap. Illeris (2018) påpekar att det inte är bristande kognition som gör att eleven inte förvärvar sig kunskap, utan att det kan ha att göra med läraren, dynamiken i klassrummet eller att man är i en skolform som starkt avviker från Sveriges andra skolformer.

Nedan redogörs det hur kollektiva antagningar på olika skolformer med fokus på Vuxenutbildningen.

Tabell 1. Olika skolformers kollektiva antagningar på utbildningar under ett år.

<i>Antal antagningar per år</i>	<i>Grundskolan</i>	<i>Gymnasieskolan</i>	<i>Vuxenutbildningen</i>	<i>Högskola/Universitet</i>
<i>En gång per år</i>	X	X		
<i>Två gånger per år</i>				X
<i>Tre gånger per år</i>				X (på vissa lärosäten)
<i>Fem till tio gånger per år</i>			X	

Utifrån Skolinspektionens granskning i en rapport som skickades till Utbildningsdepartementen: *Redovisning av uppdrag om kartläggning av kontinuerlig utbildning inom komvux* (Skolverket, 2017a, s.4) kunde man utläsa att det varierar mellan kommunerna gällande antagnings-tillfällen:

Skolinspektionens granskning av kommunal vuxenutbildning i 36 kommuner konstaterar myndigheten att variationen är stor i hur ofta elever tas in på kurser och hur ofta kurser startar. Det finns exempel på kommuner som tar emot elever löpande, kommuner som har ett visst bestämt antal antagningstillfällen på tre till åtta gånger per år och kommuner som enbart tar emot elever vid två tillfällen under året.

Nedanstående tabell illustrerar olika skolformers planerade ledigheter. Detta visas med kryss.

Tabell 2. En tabell som illustrerar olika skolformers planerade ledigheter.

<i>Ledigheter</i>	<i>Grundskolan</i>	<i>Gymnasieskolan</i>	<i>Vuxenutbildningen</i>	<i>Högskola/universitet</i>
<i>Julledigt</i>	X	X		(inga föreläsningar men pågående kurser)
<i>Sportlov</i>	X	X		
<i>Sommarlov</i>	X	X		X
<i>Höstlov</i>	X	X		
<i>Klämdagar</i>	X	X	X	X
<i>Ingen ledighet</i>			X	
<i>Viss ledighet</i>			X	

En fråga som väcks hos mig efter att ha studerat tabellerna är: Varför det är så stora skillnader mellan de olika skolformerna? Det finns inplanerad ledighet för samtliga skolformer förutom för vuxenutbildningen. Vuxenutbildningen, utifrån figur 1.6 skiljer sig avsevärt från normer kring ledighet i relation till de andra skolformerna.

En person som saknar skolbakgrund börjar studera i studieväg 1 på SFI. Studieväg 1 är indelat i 4 kurser – A, B, C, D. Det brukar ta i genomsnitt 4–5 år för en deltagare på studieväg 1 att gå från A till D om hen ens kommer så långt. Under den tiden finns det ingen lagstadgad ledighet för deltagaren under hela den studietiden. Det och svenskars syn på lågutbildade invandrare får människor att känna sig ännu mer utanför majoritetssamhället, sägs i en publikation från Vetenskapsrådet (Lindberg & Sandwall i Hyltestam, Axelsson och Lindberg, 2012).

Kan detta sätt att tvinga människor att gå i skola skapa en motsatt effekt?

Utbildningspositivt och utbildningskritiskt teori/perspektiv

Från att vuxenutbildning var en skolform av möjligheter, skriver Fejes, Larsson, Paldanius & Roselius i Arbrandt Dahlgren och Carlsson (2009, s. 28), att ”Det som skulle vara ett frivilligt val, blir ett val under galgen. Det som beskrivs som en andra chans blir till ett nytt skoltvång.” Inte nog med att deltagarna som studerar på SFI mer eller mindre är dittvingade på grund av etableringsplaner, vilket du kan läsa mer om i uppsatsen, blir deras behov av att få vara en del av majoritetssamhällets normer under utbildning inte hörsammade. Det är vad en möjlig tolkning är av exemplet som beskrivs under *bakgrund*. På det sättet blir det dubbla tvång. Detta tvång benämner Fejes, Larsson, Paldanius & Roselius i Arbrandt Dahlgren och Carlsson (2009) som ett *utbildningskritiskt perspektiv*. Betydelsen av utbildningskritiskt perspektiv är att utbildningen är ett skoltvång.

Motsatsen till *utbildningskritiskt perspektiv* är *utbildningspositivt perspektiv*, vilket betyder att utbildningen bygger på frivillighet och möjlighet. Det livslånga lärandet beskrivs som en ”humanistisk syn på utbildningens roll i samhället” skriver Fejes, Muhrman och Nyström (2020,

s.29) och det var den formen som präglade vuxenutbildningen i slutet av 1960-talet och 70-talet. Detta skulle leda till en ökad inkludering i samhället och en högre grad av anställningsbarhet.

I avsnittet om policyanalys går det att läsa om hur Arbetsförmedlingen och Arbetsmarknadsdepartementet har påverkat vuxenutbildningen i, att för majoriteten av deltagarna, vara ett tvång och inte en möjlighet. Det på grund av de etableringsplaner som tas fram mellan Arbetsförmedlingen och vad lagstiftaren kallar ”de nyanlända”.

Forskningsöversikt

Jag har valt ut tre begrepp som jag vill fördjupa mig i. Begreppen utgör en bas för själva uppsatsen och de är: *Kontinuerligt*, *likvärdighet* och *kommunikation*.

Tre begrepp

Ordet *kontinuerligt* är centralt för själva uppsatsen eftersom det finns med i den förordning som jag hänvisar till återkommande. Utifrån socialkonstruktionistisk teori är det intressant att se vad kontinuerligt i ett utbildningssammanhang ska lösa och ge svar på, eftersom hela vuxenutbildningen i Sverige är präglad av att deltagare ska antas kontinuerligt under hela året. Vad innebär det för verksamheter och deltagare att SFI bedrivs på det sättet och hur ska man nå de satta politiska målen genom den här konstruktionen?

Även ordet *likvärdigt* är viktigt eftersom det är vad alla skolor och skolformer måste tillhandahålla elever och deltagare oavsett var i Sverige hen befinner sig. Även om skolor tolkar ordet kontinuerligt olika måste likvärdigheten ändå bestå.

Genomgående har all skolverksamhet i viss mån präglats av *likvärdighets-begreppet* sedan 1970-talet (Englund & Quennerstedt. 2008). I den här uppsatsen ville jag göra en djupdykning i begreppet, eftersom stora delar av likvärdigheten i en utbildning med kontinuerlig antagning ser annorlunda ut än i exempelvis grundskolan och gymnasiet där skolklasserna sällan tar in nya elever. De elever som ska antas till SFI går in i redan befintliga grupper där alla har kommit olika långt i sin språkutveckling i svenska.

Slutligen fördjupade jag mig i begreppet *kommunikation*. Det är ett intressant begrepp som har en stor betydelse på många plan. Det handlar om kommunikation mellan regering och huvudmän och mellan människor i verksamheter. Vad sägs och vad sägs inte? Hur tolkar man det som kommuniceras? Den diskurs som förmedlas, upprätthålls och ifrågasätts var av stort intresse för mig eftersom även den ligger i den sociala konstruktion som skolan är en del av.

Kontinuerligt

Ordet kontinuerlig är ett adjektiv som enligt SAOL (*Svenska akademins ordlista*) betyder ”obruten, sammanhängande; fortlöpande; *kontinuerlig funktion*, funktion med sammanhängande graf (kurva)”. Vidare står det i SO (*Svensk ordbok*) att kontinuerlig betyder ”1. som pågår hela tiden utan att nämnvärt öka el. minska i intensitet. 2. Som bildar en fullständig sammanhängande enhet om kurva el. yta” Slutligen står det i SAOB (*Svenska akademins ordbok*) ”utmärkt av obrutet sammanhang i tid 1. Rum; motsats till diskontinuerlig o. diskret; om en

verksamhet (min redigering), ett handlande 1 skeende: som fortfarande utan avbrott. 1 uppehåll, oavbruten, fortlöpande, ständig; stundom: ständigt, upprepande, oupphörig, idelig”.

För att ta fram en ordbild av ordet *kontinuerlig* användes Språkbankens sökverktyg *Korp*. I *Korp* söker man korpusar vilket i korthet betyder en bank av eller en samling texter för lingvistiska ändamål (Grönroos. 1998). Det är intressant att se hur ordet *kontinuerlig* används i ett autentiskt språkmaterial. Genom att använda *korpus* kan jag få fram mer kvantitativa data om ordet och dess användning mer än att bara göra sökningar på dess betydelser.

Nedan på sidan finns en tabell där ordet kontinuerligt förekommer som attribut och som adverbial. Ordbilden är framtagen i Språkbankens *Korp*. För att beskriva ett substantiv i en sats används adjektivet som ett attribut (SO. 2009). Ett exempel på det är: Ett *kontinuerligt* intag/antag. Eftersom statistiken visar på att ordet *kontinuerligt* mest förekommer som attribut släpper jag utforskandet av ordet som ett adverbial. Ett adverbial beskriver en handling.

KWIC Statistik Ordbild			
kontinuerlig..av.1 (adjektiv)			
Kontinuerlig	Attribut	Adverbial	kontinuerlig
1. kontakt	347	1. mer	52
2. dialog	183	2. mycket	61
3. funktion	96	3. så gott som	4
4. uppföljning	80	4. mer eller mindre	5
5. drift	82	5. mer eller mindre	5
6. drift ²	82	6. absolut	4
7. kompetensutveckling	48	7. absolut	4
8. fortbildning	38	8. därefter	2
9. uppdatering	68	9. ellenwestfelt	2
10. bevakning	45	10. någorlunda	3
11. autofokus	30	11. då ²	3
12. övervakning	42	12. då	3
13. mätning	47	13. delvis	2
14. flöde	45	14. nödvändigtvis	2
15. process	57	15. längre	2

Figur 1.5 En ordbild från Språkbankens sökverktyg *Korp* som visar hur ordet *kontinuerligt* används.

Ett annat ord för *flöde*, som återfinns på plats 14 i tabell 1:5 under adjektiv som attribut är genomströmning.

Kommande exempel på användningen av flöde eller genomströmning är för att konkret visa hur det används inom vuxenutbildningen och i det här fallet inom SFI.

2009 initierade regeringen Reinfeldt (M) att ett incitament om SFI-bonus skulle ges till de deltagare som tog sig igenom SFI snabbt (Prop 2008/09:156, s.1).

Den föreslagna lagen syftar till att pröva i vilken utsträckning ekonomiska incitament för deltagare i sfi kan bidra till att de snabbare lär sig svenska och därmed förbättrar sina möjligheter att få ett arbete. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 oktober 2009.

Den 22 december 2020 tillsatte utbildningsminister Ekström en utredning som heter *Utredning om en resultatbaserad sfi-peng till utbildningsanordnare*. Utredningen har som syfte att

se hur man ska kunna ”stimulera och ge utbildningsanordnare stärkta incitament att verka för en större måluppfyllelse för eleverna, så att resultaten och genomströmningen i sfi förbättras.”

2018 utsågs Sandwall till att bli en särskild utredare åt regeringen i vad som kallas för KLIVA-utredningen. KLIVA är en akronym för *Stärkt kvalitet och likvärdighet inom Komvux för elever med svenska som andraspråk* (SOU 2020:66). Jag hänvisar återkommande till utredningen som ”KLIVA-utredningen”. Själva utredningen är omfattande. Bland annat belyser utredningen i vilken omfattning som den kommunala vuxenutbildningen måste erbjuda plats på SFI för den som har fått tillfälligt eller permanent uppehållstillstånd. Detta måste ske inom tre månader, men allra helst inom en månad från att ansökan görs. SFI ses som en inkörsport för utrikesfödda in på Komvux, som erbjuder även grundläggande- och gymnasial utbildning både teoretiskt och praktiskt. En del i detta med att snabbt få in människor på svenska utbildningar är kopplade till Arbetsförmedlingens rapport från 2017 (SOU 2020:66).

Trycket på att öka antalet utrikesfödda med godkänd gymnasieutbildning har enligt Arbetsförmedlingen ökat på den svenska arbetsmarknaden då arbetssökande med gymnasialutbildning går före dem som inte har gått klart gymnasiet. Arbetsförmedlingen (2017) uppger i sin rapport att så många som fyra av tio arbetssökande utrikesfödda saknar gymnasial utbildning. Detta anser KLIVA-utredningen (SOU 2020:66) ökar pressen på en snabbare genomströmning på Komvux.

Ett av resultaten från KLIVAs enkät visar även på att Komvux finns inom både egen regi och på entreprenad (SOU 2020:66. S.74). Se figur 1.7 nedan! Detta sätt att organisera utbildning, som både är offentlig och privat regi är en sorts organisationshybrider (blandformer) skriver Christensen, Lægreid, Roness & Røvik (2005).

Tabell 3.2 Driftsformer för komvux sfi, övr. komvux och särvux

Andel svar/driftsform

Driftsform	Komvux Sfi (%)	Övr. komvux (%)	Särvux (%)
Egen regi	66	20	73
Både egen regi och entreprenad	18	67	3
Formell samverkan enl. 23 kap. 6 §	8	16	18
Endast entreprenad	7	6	6

Källa: KLIVAs kommunenkät.

Tabell 4. Klivas kommunenkät över olika driftsformer av SFI

De senaste 30+ åren har offentlig sektor mer och mer anpassat sig efter den privata i vad som benämns som New Public Management (Christensen, Lægreid, Roness & Røvik. 2005). Det som Christensen med flera påpekar, och som KLIVA-enkäten bekräftar, är att dessa hybrider skapar osäkerhet om huvudmannaansvar samt, att många inte litar på den nationella statistiken över bland annat genomströmningen, eftersom det finns för otydliga riktlinjer från Skolverket.

Skolverket (2017a) genomförde en genomlysning av SFS 2011:1108 kapitel 2 §25 *Förordning om vuxenutbildning om Kontinuerlig utbildning* och då står det följande: ”25 §Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året.” För att bland annat försöka klargöra vad som menas med att utbildningen inom den kommunala vuxenutbildningen ska bedrivas kontinuerligt under året framgår det av rapporten att själva begreppet ”kontinuerligt under hela året” är otydligt, bland annat eftersom det inte finns en tydlig beskrivning av vad det betyder.

Det är på grund av den här otydligheten som Skolverket menar att huvudmännen inom de olika kommunerna gör olika. Dock understryker Skolverket, att det inte får finnas någon vuxenutbildning som bedriver undervisning terminsvis. Huruvida det betyder att skolorna ska vara öppna årets alla dagar utom lördagar och röda dagar framgår inte. Ändå gör en tredjedel av Sveriges huvudmän den tolkningen. Det går att utläsa från den frågestund som Skolverket, Skolinspektionen, Myndigheten för yrkeshögskolan (2019, s.19–20) hade på *ViS-konferensen* där de olika myndigheterna fick svara på publikens frågor:

Fråga: Hur tänker sig Skolinspektionen att undervisning ska kunna erbjudas under sommaren då anställda har rätt till semester under denna tid?

Svar från Skolinspektionen: Vid genomförandet av granskningen har Skolinspektionen utgått från nationella mål och riktlinjer, som anger att vuxenutbildningen ska bedrivas kontinuerligt under året, eftersom vuxnas behov av utbildning kan uppstå närhelst under året. Granskningen visar att en tredjedel av kommunerna erbjuder en kontinuerlig utbildning av den skolförslagda undervisningen som innebär att elever kan påbörja studierna kontinuerligt under året utan sommaruppehåll.

Det finns ett spänningsfält mellan politikens intentioner (mer om detta i policyanalysen och i diskursanalysen) och skolornas möjligheter (mer om detta i intervjuanalysen). En tredjedel av alla utbildningsanordnare inom Kommunal vuxenutbildning har verksamheter utan sommaruppehåll. Två tredjedelar av verksamheterna runt om i Sverige drar ner eller stänger delar av verksamheten i några veckor under sommaren.

Likvärdig

Begreppet *likvärdig* är enligt svenska akademins ordlista (SAOL, 2015) ett adjektiv. Betydelsen av ordet *likvärdig* betyder enligt svensk ordbok (SO, 2009) att något är ”värt/värd lika mycket om något annat”, vilket kan jämföras med jämlik och jämngod. Ytterligare synonymer från 1755 finns in Svenska Akademins Ordbok (SAOB) där *likvärdig* betyder att ”något har samma värde; jämgod, jämställd, ekvivalent.”

Om man bryter ner begreppet *likvärdig* till två ord och ser varje ord var för sig, får man ordet *lika* och ordet *värdig*. *Lika* är ett adjektiv och man kan även söka på *likadan*. Betydelsen av ordet är densamma nämligen att det betyder ”som är av samma slag” svensk ordbok (SO, 2009). *Värdig* är ett adjektiv enligt svensk ordbok (SO, 2009). Betydelsen är att det är något som är ”värdefullt, förtjänt, högtidligt och allvarligt”. En möjlig tolkning av *likvärdig* utbildning kunde vara: En utbildning som är av samma värdefulla, jämgoda, jämställda och allvarliga slag.

För att kort sammanfatta Englund & Quennerstedt (2008, s.8) om begreppet *likvärdig(het)* i skolpolitiken behövs två begrepp först klargöras. Det ena är *thick* som betyder omfattande och det andra är *thin* som betyder avgränsad eller preciserad. Under 1960-, 70-, 80-talen har begreppet *likvärdig* en *thick* betydelse som alla var överens om och inga direkta strider fanns. Då handlade *likvärdighet/likvärdig* om ”jämlikhet, enhetlighet och fostran”. Förändringarna började under 1980-, och 90-talen där nya begrepp började vägas in såsom ”valfrihet, och föräldrarätt”. Fortsättningsvis förändras begreppet ytterligare under 1990-, och 00-talen med fokus på ”måluppnående och betygsättning”. Från att ha varit ett *thick* eller omfattande begrepp har det nu kommit att handla om mer preciserade saker som vi idag lägger under begreppet *kvalitet* vilket är mer avgränsat, alltså *thin*.

Wahlström i Englund och Quennerstedt (2014) analyserar ordet likvärdighet utifrån två begrepp: *Regulativa och konstitutiva normer* samt *performativa* yttranden. Performativt betyder handling. I analysen bedömer Wahlström att skolan som institution faller under begreppet *konstitutiva*, eftersom de konstituerar eller utgör underlag för att skapa språkhandlingar och aktiviteter medan regulativa mer reglerar enbart pågående aktiviteter. Vidare i analysen om spänningsfältet mellan likvärdighet och måluppfyllelse ser Wahlström i Englund och Quennerstedt (2014) i Skolverkets årliga rapporter från 1997–2005, att formuleringarna om likvärdighet förhöll sig till *thick*, det vill säga övergripande. Det är från 2000, som Wahlström (ibid) ser en större precisering av likvärdigheten mer styrd åt måluppfyllelse; det vill säga *thin*. Hon skriver att det går att utläsa från Skolverkets olika rapporter om att den bristande likvärdigheten är synonymt med elevers bristande måluppfyllelse och ouppnådda betyg. Det här språkbruket som Skolverket har haft under det decennium som undersöktes av Wahlström visar en förskjutning av likvärdighet, som är ett *performativt* (handling) begrepp till att bli synonymt med måluppfyllelse, som också är ett *performativt* begrepp. Detta har föranlett att det råder en förvirring om vad likvärdighet är.

Sverige fick den första läroplanen, som döptes till Lgr 62 med vad Wahlström (2016, s.77) skriver en ”sammanhållen struktur”. Skolan har genomgått många förändringar sedan dess start. En förändring är decentraliseringen av skolan som skedde mellan 1990–1991. Genom decentraliseringen flyttade man huvudmannaskapet och resursfördelning från att ha legat på staten ut på kommunerna. Utöver detta tillkom även friskolereformen under 1990-talet. Det finns inbyggda värdekonflikter i skolan då det är många som är med och ska sätta sin prägel på den (Jarl & Pierre, 2012).

Ett problem som har uppstått i kölvattnet av decentraliseringen är, skriver Jarl och Pierre (2012, s.15): ”Från centrala politiska institutioner understryker man fortfarande att likvärdighet är ett högt prioriterat utbildningspolitiskt mål – fastän man saknar de politiska och institutionella förutsättningarna för att kunna genomföra eller upprätthålla sådan likvärdighet.” Författarna tycker sig alltså se en bristande likvärdighet.

I *Läroplan för Vuxenutbildningen* (2021) utgiven av Skolverket skriver man följande under rubriken *En likvärdig utbildning*:

I skollagen föreskrivs att utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att verksamhetens resurser ska fördelas lika mellan eleverna. Hänsyn ska tas till de enskilda elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Det finns också olika vägar att nå målen. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför bör till exempel undervisning, vägledning eller validering utformas olika för olika elever. Skolväsendet har ett särskilt ansvar för elever med funktionsnedsättning.

I Skolverkets skrivelse om likvärdig utbildning på vuxenutbildningen kan man med bakgrund av tidigare års skolpolitik se att likvärdighet och måluppfyllelse (nå målen) går hand i hand. Understrykningarna i den citerade texten är mina.

Kommunikation

Ordet kommunikation är ett substantiv som enligt svenska.se (2015) betyder:

1 förbindelse; samfärdsel

2 samtal; överföring av information

Den här del av uppsatsen behandlar begreppet kommunikation utifrån betydelsen ”samtal; överföring av information”.

Inom forskningen för kommunikation och konflikthantering hamnar *aktivt lyssnande* på första plats av så kallade *basic skills*. Att lyssna aktivt innebär att den som talar är medveten om att hen blir förstådd. Man måste lägga fokus på det som den andra säger och inte vara dömande. Nedan listar jag strategier från Barsky (2017, s.43–44) om hur man aktivt lyssnar:

- **Var närvarande** både psykiskt och fysiskt. Låt dig inte distraheras av dagdrömmar, egna problem och att ge tips på lösningar som inte efterfrågas. Luta dig fram, nicka och använd de ansiktsuttryck som är lämpliga.
- **Var tyst** och låt den andra prata klart. Avbryt inte den som pratar. Låt samtalet ta tid och för den som pratar att samla sig själv och sina tankar.
- **Omformulera** det som den andra har sagt för att visa att du har förstått innebörden.
- **Reflektera den andres känslor** genom att vara empatisk i ditt lyssnande. Återge hur du förstår att den andra känner sig.

I kommunikation mellan människor i våra interpersonella relationer finns det stora risker för missförstånd. Barsky (2017, s.45) skriver och jag citerar: ”Active listening demonstrates to others that you have truly heard them. People who feel they have been heard are more apt to listen to you.”

I kommunikation har alla inblandade parter sin del av ansvaret. Sändare och mottagare av verbal och icke-verbal kommunikation har båda sin delaktighet och sin del av ansvaret för hur budskapet ska förstås. Vid sämre kommunikativ förmåga leder detta till onödiga missförstånd (Adelmann, 2009).

Vad som gör att kommunikationen i interpersonella relationer inte leder till konflikt är hur man i inledningen, i mitten och i slutskedet hanterar dem. En del i att lära sig att kommunicera är att till en början att förstå sig själv och sin kommunikation i olika sammanhang. Mycket av den kommunikationen som människor är vana vid kommer från hur man gjorde i familjen när man växte upp. Kommunikations- och konfliktmönster tränas man in helt omedvetet som barn och ett sätt att få syn på det är, att ta ett steg tillbaka och observera sig själv (Hocker & Wilmot, 2014).

Människor kommunicerar verbalt och icke verbalt i alla mellanmänniskliga relationer. Aktiv och passiv kommunikation tolkas positivt och negativt, liksom kroppsspråk, gester och skriftlig text. Allt vi säger och inte säger har budskap och hur detta framställs och tolkas görs på två nivåer. Den ena är vad som kallas för ”innehållsnivå” och den andra för ”relationsnivå”. Innehållsnivån handlar om vad och hur något sägs. Relationsnivån lägger till aspekter som sändarens attityder, avsikter och känslor. Kontexten för kommunikationen är också väldigt viktigt för hur det som uttrycks tolkas. Utöver val av ord, sammanhang och relation påverkas kommunikationen av ögonkontakt, beröring, röstläge och gester. En del i vad som kommuniceras är att man ska försöka vara så tydlig som möjligt. Otydlig kommunikation kan leda till missförstånd och konflikt (Nilsson, Nilsson & Pettersson, 2014).

Regeringen kommunicerar med myndigheter och kommuner genom att stifta lagar och förordningar. De ska sedan tolkas och förstås utifrån intentionerna, men hur långt sträcker sig egentligen tolkningsföreträdet i sådana texter. Det har jag rätt ut i kommande analyser med start i en policyanalys.

Perspektiv, en kort genomgång

I den här delen av uppsatsen diskuterar jag mitt val av perspektiv. Eftersom jag skriver uppsatsen inom utbildningsledarskap faller det sig rimligt att ha med ett perspektiv som handlar om det *pedagogiska ledarskapet*.

Ledarskapsperspektiv

Inom ledarskapsforskningen finns det väldigt många olika infallsvinklar, perspektiv och förhållningssätt. En del ledarskapsstilar proklamerar att fungera i vissa miljöer medan andra avvisas.

Inom Bolman och Deals (2015) ansats på ledarskap placeras ledarskapet i fyra olika perspektiv: *strukturella perspektivet*, *HR-perspektivet*, *politiska perspektivet* och *det symboliska perspektivet*. Genom att växla perspektiv i sitt pedagogiska ledarskap ska man som ledare kunna se på sin organisation genom olika ögon/perspektiv.

Det *strukturella perspektivet* kan liknas vid Skolverkets krav på systematiskt kvalitetsarbete (Skolverket, 2017). Det ska finnas en struktur/organisation, mål, uppföljning och utvärdering. Det ska dokumenteras och jobbas med kontinuerligt och långsiktigt. Det ska även handla om att skolan ska nå en högre måluppfyllelse/likvärdighet (Bolman & Deal, 2015).

Inom *HR-perspektivet* handlar det pedagogiska ledarskapet om interpersonella relationer, människors behov och färdigheter. Att ha en arbetsplats där det finns utrymme för medbestämmande och människors grundläggande behov av att bli sedda och bekräftade, är viktigt. Det här perspektivet på ledarskap ifrågasätter tidigare vedertagna ledarstilar som *taylorism* vars ledord var piska och morot. Att satsa på anställda genom att ge trygga arbetsplatser, har visat sig ge mervärde i jämförelse med att försöka spara genom att skära ner. Det genererar snarare i kunskapsbortfall, dålig stämning och aggressivitet (Bolman & Deal, 2015).

I det *politiska-perspektivet* synliggörs maktförhållanden inom och utanför organisationer. Det handlar om ekonomi, styrning (formell- och informell makt), påtryckning, information, rykte, personlig makt, allianser och nätverk och perspektivbestämning. Det kan födas många konflikter när det handlar om makt och bestämmande. Inom det politiska perspektivet är det inget som ska undvikas, utan snarare hanteras (Bolman & Deal, 2015).

Slutligen kommer det *symboliska perspektivet* där symboler inom organisationer är meningskapande. Det handlar om hur organisationer har porträtterats tidigare, om de har utvecklats, var de är idag och deras framtidsutsikter. Vad tänker man på när man hör ett verksamhetsnamn? Om man t.ex. ser på kommunala verksamheter som tröga är man inne på det *symboliska perspektivet* (Bolman & Deal, 2015).

Bolman & Deal (2015) ser att många saker inom ledarskapet kan lösas genom att man som ledare har förmågan att växla mellan dessa olika perspektiv i sitt ledarskap. Att ha en stor låda av verktyg för att bygga och leda organisationer/verksamheter har sina fördelar, men det finns

även andra saker, som spelar in huruvida du som ledare får möjligheter och förutsättningar att kunna sköta ditt uppdrag. Frågor om chefen kan vara queer, icke-binär, kvinna, rasifierad, minoritet eller funktionsnedsatt nämns det väldigt lite om i skriften av Bolman & Deal (2015).

Teorin inom det *förståelsebaserade ledarskapet* lägger stor vikt vid att se helheter och ta till vara på människors kunskaper. Genom att använda andra verktyg utöver de rationalistiska i form av kvantitativa modeller såsom mätbarhet och uppföljning bör man i sitt ledarskap utgå från att verksamheten är komplex. Inom det förståelsebaserade ledarskapet vill man komma bort från ett dualistiskt förhållningssätt mellan chef och medarbetare, där parterna står i motsats till varandra. Delaktighet och nyfikenhet på helheten är vad som efterfrågas (Sandberg & Targama, 2013).

Det finns likheter med ett förståelsebaserat ledarskap och ett perspektiv-växlande ledarskap som Bolman och Deal (2015) förespråkar. Att växla perspektiv är att försöka genom att sortera delarna, se helheten. Att söka förståelse som Sandberg och Targama (2013) uppmuntrar till är också att försöka se helheten.

Ytterligare ett perspektiv på ledarskap och profession, som jag vill lyfta är vad Starrat (2005) kallar ett *etiskt ledarskap*. Även om man arbetar inom offentlig förvaltning, där man ska förhålla sig till olika policydokument, menar Starrat (2005) att man som ledare ska förhålla sig kritiskt och ha sin profession som prioritering nummer 1. Det betyder att man som ledare har det fulla och övergripande moraliska ansvaret att arbeta proaktivt för verksamheten. Det gör man bland annat genom att ha empati för de lärande och personalen. Inom det etiska ledarskapet finns ett krav på autenticitet, som i vardagligt tal betyder att vara sann mot sig själv och andra. Det är också ett relationsskapande sätt, eftersom autenticitet uppstår i sammanhang och inte i vakuum. Att vara närvarande eller härvarande i mötet med människor är meningskapande och utvecklande för ledarskapet. Det förankrar autenticiteten, empatin och ansvaret för ledaren (Starrat, 2005).

Författare till de tidigare teorierna om ledarskapet i den här uppsatsen har varit ospecifika gällande kön, men vid läsning mellan raderna kan man ändå se att det främst handlar om manligt ledarskap. Det är därför jag som kvinna vill lyfta litteratur, som även riktar sig mot mig och den andra halvan av jordens befolkning och de som tillhör normativa minoriteter.

Att finna sin egen ledaridentitet bland alla teorier, samhällets normer och värderingar och verksamhetens komplexitet inom skolan ställer höga krav på individen. Det som det sällan talas om i ledarskapslitteraturen är *intersektionalitet*, vilket betyder en skärningspunkt för olika maktrelationer och specifika förtryck. Maktrelationerna baseras på kön, ras (etnicitet) och klass, men även sexuell läggning, funktion och dysfunktion. Genom att belysa stereotyper och normer kan man bland annat se ojämlikhet, diskriminering och förtryck. Det går att se vilken grupp som är marginaliserad och vilken som har tolkningsföreträde (Kalonaityté, 2014). Mycket kritik kring kvinnligt och manligt ledarskap grundar sig i stereotypen av kvinnlig och manligt. Kvinnliga ledare förväntas vara mer omsorgsfulla och inkännande medan manliga förväntas vara rationella (Møller, 2012).

Møller (2012, s.151–152) hänvisar till Blackmore (2002) när hon återger ett sorts förhållningssätt som kvinnliga ledare har, vilket kallas för ”manus”.

- *Var-stark-manuset*. Starka och milda kvinnor som inte visar negativa känslor.

- *Superkvinna-manuset*. Framgångsrika kvinnor: mödrar, döttrar, ledare genom hårt arbete.
- *Väljer-ledarskap-framför-kärleken-manuset*. Arbetet kommer före kärlekslivet och eventuella familjer.
- *Det postmoderna manuset*. Duktiga och förändringsbenägna
- *Kvinnlig-ledarstil-manuset*. Empatiska, kommunikativa, omsorgsfulla och goda organisatörer.
- *Maktmanuset*. Kvinnor i maktställning som inte anses sig vara feminister.
- *Professionell-framgång-manuset*. Framgång har nåtts genom hårt arbete.

I de här ovanstående manusen ser jag inte feministen som vågar vara sig själv och inte böja sig för normen. Det finns inte heller plats för en kvinnlig ledare från minoriteter, rasifierade, funktionsnedsatta eller queer då dessa har dubbla eller trippla måttstockar att förhålla sig till i sitt ledarskap. Hooks (1994) skriver att kvinnor som är minoriteter, rasifierade, funktionsnedsatta eller queer inom den akademiska världen misskrediteras för sitt arbete trots att deras arbete håller måttet. Därav de dubbla måttstockarna.

Tänk om kvinnor skulle våga vara starka och obekväma och att det skulle bli socialt accepterat, men det manuset har ännu inte blivit skrivet.

I mycket av ledarskapslitteraturen framkommer det inte heller vad en person ska göra i sin ledarskapsroll om hen blir utsatt för sexism, rasism eller någon annan form av diskriminering. Det är som att det inte är ett problem, varav min slutsats om att den mesta ledarskapslitteraturen är skriven för vita män från medelklassen.

Metod

I det här avsnittet presenterar jag de redskap som jag har använt för att samla in, bearbeta, kategorisera, analysera och tolka kvalitativa data.

Uppsatsens empiri (material för undersökningen) har varit policydokument och intervjuer.

Insamlingsmetoder

Som metod har jag valt att göra en så kallad triangulering. Det innebär att jag samlar kvalitativa data med tre metoder för att nå ett resultat. Som första del valde jag att granska policydokument och göra en policyanalys. Valet av policyanalys som metod grundar sig i att jag ville granska de styrande dokument som lagstiftaren har skrivit samt hur dessa har tolkats av bland annat Skolverket och Skolinspektionen. Policyanalysen och den kommande intervjuanalysen blev sedan ett större kvalitativt underlag för diskursanalysen. Det gjorde att jag kände mig mera säker när jag skrev fram resultatet. En mer ingående text om mitt genomförande av policyanalysen finns längre fram i texten under rubriken *Policyanalys*

Min andra metod för att samla in empiri var att intervjua personer som hade ledarskapsansvar på en verksamhet som bedriver eller är huvudman över SFI och vuxenutbildningen. Det blev

tre personer fördelat på en rektor och två biträdande rektorer. I tydlig redogörelse för hur intervjuerna var upplagda, genomförda och analyserade finns under rubrikerna *Intervjuer* och *Intervjuanalys*.

Diskursanalysens betydelse för uppsatsen har hela tiden varit min röda tråd. Det har varit från genomgången av den tidigare forskningen, insamling av kvalitativa data i form av intervjuer och policyanalys till att analysera den diskurs som styr vuxenutbildningen och studera den på djupet. En tydligare beskrivning av mitt tillvägagångssätt gällande diskursanalys som metod finns under rubriken *Diskursanalys*.

Att använda en metodkombination, det vill säga att kombinera fler olika metoder för insamling av data (triangulering) har både sina fördelar och nackdelar. Det kan ses som pragmatiskt att kombinera olika metoder för att få fram ett resultat. De ändamålsenliga metoder som finns till hands kan bredda och fördjupa förståelsen för komplexa frågor, men det kan också bli rörigt och svårt för framtida forskning att följa upp och fortsätta forskning kring den valda frågeställningen (Denscombe, 2004).

Policyanalys

Jag har utgått från att ta reda på och beskriva vad lagstiftaren vill lösa för problem genom att SFI ska "bedrivas kontinuerligt under hela året". Den här metoden kallas för *What's the problem represented to be* eller *WPR*. Metoden *WPR* går i sex steg. Nedan har jag översatt Bacchi (2012, s.21), som finns i Bletsas, A. & Beasley, C. (eds.), i vilka de sex stegen är:

1. Vilket är problemet som ska lösas genom att det ingår i ett policydokument?
2. Vilka antaganden eller förutsättningar ligger till grund för denna representation av problemet?
3. Hur har denna framställning av problemet uppkommit?
4. Vad problematiserar man inte i den här framställningen? Var är tystnaden? Kan man tänka annorlunda på problemet?
5. Vilka effekter ger denna bild av problemet?
6. Hur/var har denna representation av "problemet" spridits och försvarats? Hur har det ifrågasatts, störts eller ersatts?

Regler för textanalys och i det här fallet policyanalys är också bland annat att man utgår från tre begrepp (Bergström & Boréus, 2018, s.21):

- Koherent – Teman är rationellt organiserade
- Kommunikativ – Det finns ett budskap eller en mening med texten.
- Kohesiv – Texten är avgränsad och hålls samman

Utöver ovanstående ser man på texter utifrån tre aspekter. Den första handlar om textens avsändare, som författarna av policydokumenten. Vad vill de ha sagt? Vilka åsikter och idéer har de? Detta kallas för *innebördsaspekten*. I aspekten som kallas för *interpersonella aspekten* handlar det om texter och tal i sociala relationer. Det kan vara en fråga, hälsning eller ett skämt. I den sista aspekten kallas för den *textuella funktionen* där det handlar om hur texter och handlingar kan tolkas. Tolkas betyder här hur något ska förstås.

Den viktigaste aspekten av att tolka policydokument var att försöka förstå vad avsändaren vill säga och påverka. Jag ville se maktspråket och hur vissa begrepp användes. Det är av den anledningen till att jag valde att utgå från en tolkningsstrategi som benämns som *avsändarorienterad teori*. Den tolkningsstrategin hämtade jag från Bergström och Boréus (2018) och jag

presenterar den i form av en tabell nedan. Själva strategin är markerad i tabell 5. Strategin ansluter sig till Bacchis metod.

De fyra tolkningsstrategierna nedan är från Bergström & Boréus (2018, s.35).

Tabell 5. Fyra tolkningsstrategier av Bergström & Boréus.

Tolkningsstrategi	Vems betydelse står i fokus?	Vilken aspekt bör studeras?	Exempel på användning
Uttolkarorienterad strategi	Analytikerns såsom adresserat med speciella tolkningssyften	Mönster och enskildheter i texten med hjälp av särskilda tolkningsverktyg	Specialiserade slag av tolkning
Avsändarorienterad strategi	Avsändarens (individuella eller grupper av människor)	Avsändarens särskilda sociala position; de språkhandlingar som sannolikt utförs i vissa genrer från den positionen; avsändarens normala språkbruk; kontexten	Idéhistoria, tolkning av konst och litteratur.
Mottagarorienterad strategi	Den primära adressaten	Adressater som aktörer i särskilda sociala positioner	Studier av massmediereception
Diskursorienterad strategi	Betydelse skapad genom diskurs	Diskursiva mönster för hur specifika ämnen i specifika sammanhang behandlas; diskursen i relation till sin sociala kontext	Diskursanalys

De policydokument som jag analyserar är vad som även kallas officiella dokument (Bryman, 2008).

En viktig del av ett analysarbete är hur man närmar sig och tolkar texten. En av delarna är att förstå att förförståelse är en del av tolkningen. Det är essentiellt att ha med sig vid tolkningar att man som tolkare inte möter en text helt förutsättningslöst.

Min tolkningsstrategi för mötet med policydokumenten blev som jag berättade tidigare en *WPR* och en *avsändarorienterad strategi* eftersom jag även ville förstå kontexten och vad som kommuniceras från dem som har skrivit lagtexterna och förordningarna. Det här blev sedan en del av den diskursanalys som du hittar längre fram i uppsatsen.

I mitt arbete med policydokumenten, som har pågått under en längre tid, har jag fått ringa både Regeringskansliet och Skolverket och det har i sin tur skapat många fler frågor än jag hade kunnat räkna med. Det fanns nämligen en del oklarheter i varför ett policydokument hänvisar till ett annat policydokument, men de tycks inte vara samstämmiga. Mer om detta finns att läsa om i själva analysen.

Intervjuanalys

För den delen av studien som inriktar sig på ett verksamhetsperspektiv och ledarskap gjorde jag intervjuer med rektorer. Det här är en kvalitativ forskningsmetod och jag har tagit stöd i Brinkman & Kvale (2009) när jag har formulerat mina frågor.

Det finns väldigt många saker som jag som intervjuare måste ha tänkt på både innan, under och efter intervjun. Förberedelser innebar att frågorna var skrivna och testade. Intervjupersonerna var kontaktade och inbokade. Etiska riktlinjer såsom samtycke var avklarade och respondenten var informerad om att hen kunde avsluta intervjun när som helst samt att hen är

och förblir okänd för andra än mig. Inspelningsutrustningen var testad och fungerande. Platsen var noga utvald utifrån rådande pandemi och mitt röstläge var inte för starkt och inte för svagt. De riktlinjer som gäller för god forskningsetik inkluderar även att jag som intervjuare inte snedvrider eller misstolkar det som mina respondenter säger (Vetenskapsrådet, 2017).

Mina intervjuer var strukturerade med få följdfrågor. Mina följdfrågor innebar att respondenterna fick en chans att förtydliga sina resonemang och även fördjupa sina resonemang. Det gav mig även chansen att fånga upp det som fanns mellan raderna och bortom raderna.

Enligt Stukát (2005, s.63) är det viktigt att hålla nere antalet personer som ska intervjuas eftersom han skriver att det ”är ett mycket mödosamt arbete”. Intervjuerna transkriberades, genomlästes flera gånger, kategoriserades, jämfördes med andra och analyserades. Eftersom jag var ute efter en djupare förståelse ville jag inte riskera att min analys blir ytlig och intetsägnande och därför höll jag medvetet nere antalet respondenter som jag intervjuade.

Tre rektorer blev utvalda för intervjuer om hur det är att jobba på SFI. Frågorna var utformade till att handla om ledarskapet, verksamheterna och dess påverkan/inverkan av kontinuerliga antagningar. Rektorerna fick även svara på vilka styrkor och svagheter som antagningssystemet medför samt hur de själva tolkar vad det innebär med kontinuerlig antagning. Jag vävde även in aspekten av likvärdighet i mitt frågebatteri för att få veta hur den påverkas av ett väldigt flexibelt system som finns inom SFI. Då systemet är skapat för just flexibilitet ställde jag frågor om långsiktig och kortsiktig planering och hur detta påverkas av rörligheten i verksamheten. Vad det gällde personalpolitik och semestrar är det också en fråga som vävdes in då lärare inom vuxenutbildningen inte har ferietjänster utan semestertjänster samt att öppet eller inte öppet är en debatterad fråga. Detta har jag belyst flera gånger i uppsatsen. Slutligen ville jag veta vad rektorerna tänkte kring antagningssystemets nuvarande form och hur de skulle vilja ha det ifall de själva fick bestämma. Det här frågeschemat har jag bearbetat tillsammans med min handledare (Bryman, 2008).

Validitet och reliabilitet i min uppsats var något som jag ständigt återkom till. Det handlar om att på ett forskningsetiskt sätt samla och bearbeta data på ett korrekt sätt. Att ha en fot i en verksamhet och samtidigt ställa kritiska intervjufrågor till en rektor i en annan, men liknande verksamhet, kunde medföra ett bias från min sida (Brinkman & Kvale, 2009). Strävan efter objektivitet måste vara bestående och jag gjorde allt jag kunde för att vara uppmärksam på att jag inte snedvred varken mina frågor, mina analyser eller tolkningar av vad mina respondenter har sagt. Mina resultat ska vara pålitliga och objektiva. Vad det gäller reliabilitet är det naturligtvis önskvärt att oavsett vem som intervjuar eller analyserar ska nå samma resultat som mig. Jag vet att det inte är helt lätt att nå dit då man intervjuar levande personer (Brinkman & Kvale, 2009).

Under april och maj 2021 genomförde jag tre intervjuer med tre respondenter i ledande roller inom vuxenutbildningar i södra Sverige. Två av respondenterna är biträdande rektorer och den tredje är rektor. Samtliga är ganska nyttillträdde på sina positioner.

Eftersom jag själv har en förförståelse från SFI då jag arbetar som lärare där har jag ett ingående bias. Därför valde jag att genomföra strukturerade intervjuer med öppna frågor för att minska en så kallad *intraindividuell variation*. Det betyder att, om jag skulle genomföra en semistrukturerad intervju, att det finns en risk att jag skulle kunna vara inkonsekvent i mina

frågor och följdfrågor eller hur jag uppfattar svaren på grund av att jag är så nära verksamheten. Jag ansträngde mig för att hålla ordningsföljden av frågorna i frågeschemat (Bryman, 2008).

Jag mailade först respondenterna och efter det bestämde vi en tid som passade för intervjun. Under rådande pandemi föll det sig naturligt att vi genomförde intervjuerna på Teams. Teams är ett program utvecklat av Microsoft där man kan ha videokonferenser med mera. Jag spelade in intervjuerna med dels en inbyggd mikrofon i datorn, men också genom en funktion i Teams där man spelar in videosamtalet.

Efter att intervjuerna var genomförda användes ett program som finns online som heter sonix.ai. Det programmet gör en grovtranskribering av intervjun som man sedan i efterhand rättar samtidigt som man lyssnar. På det sättet sparade jag enorma mängder tid och jag hade även stor hjälp av programmets uppbyggnad för mina analyser. Det går nämligen att se tidpunkter och talare i programmet vilket underlättar arbetet.

Själva analysarbetet utgick från *idé- och ideologianalys* med inriktning på *ideologikritik* (Bergström & Svärd i Boréus & Bergström, 2018). Allt i samhället verkar utifrån idéer och ideologier och inte minst i skolan. Det har jag redogjort för tidigare under rubriken tidigare forskning. I ”skolans ideologi” ingår synsätt, uppsättning av regler, föreställningar, normer, hierarkier och politikens påverkan på skolväsendet för att nämna några saker. ”Ideologikritik fokuserar på frågor om makt och orättvisa samhällsstrukturer och delar ofta drag med diskursanalysen” (Bergström & Svärd i Boréus & Bergström, 2018, s.170).

Ett viktigt begrepp för att förstå utgångspunkten i analysarbetet är *ideologisk hegemoni* som visar hur makt utövas av mäktiga grupper i samhället mot de grupper som har lite makt eller ingen makt. Makt kan vara i form av våld och tvång eller genom vad som kallas för kulturell dominans där de med makt sätter standarden för vad som är normalt, naturligt och nödvändigt. Att arbeta med ideologikritisk ansats vid analysarbetet av intervjuerna, betyder att jag har förhållit mig kritisk och ifrågasättande till de så självklara antaganden om vad det innebär att driva SFI kontinuerligt under året (Ibid).

Jag har valt att använda mig av följande när jag har analyserat respondenternas utsagor (Bergström & Svärd i Boréus & Bergström, 2018, s.145–147). Detta har jag gjort i momentet där jag har kategoriserat utsagorna.

- **Värdeutsagor** – normer och värderingar
 - Grundläggande värden (V)
 - Konkreta och praktiska mål (M)
- **Beskrivande utsagor** (B) – beskriver ens uppfattning om hur något är.
 - Beskrivning av en situation, individ, ett problem osv (B sit)
 - Beskrivning av mål-medel-relation (B mm)
- **Föreskrivande/preskriptiva utsagor** (F) – beskriver vad som är lämpligt i en given situation.

Den här analysmetoden har många lager. Den ena är att se och tolka värden (V), beskrivningar (B) och föreskrifter (F) utifrån en *grundläggande nivå*. Vilka värden (V) uttrycks (moraliska, sociala, kulturella eller politiska)? Vilka antaganden (B) gör man om människor, samhället och historia? Vilka generaliseringar (B) gör man? Vad finns det för generella principer (F) för olika ageranden (socialt och politiskt)?

Utsagorna har även analyserats utifrån den *operativa nivån* där värde är mål (M) för visa specificerade problem. Hur beskriver man den uppkomna situationen (B sit) och hur beskrivs mål-medel-mekanismer som hör till situationen (B mm)? Vad finns det för handlingsföreskrifter (F) att förhålla sig till i situationen?

Processen för att förstå de olika nivåerna gjordes under själva arbetet med kategoriseringar och kodningar. Jag började med att plocka ut nyckelord och meningar från utsagorna och jag placerade dessa under kategorierna *grundnivå* och *operativ nivå*. Genom att kunna koda utsagorna kunde jag bättre förstå innebörden av vad respondenterna gav uttryck för.

Jag har valt att ta bort delar av respondenternas utsagor i nedanstående tabell 6 av etiska skäl.

Tabell 6. Respondentutsagor från intervjuer med rektorer och biträdande rektorer.

Vem pratar?	Utsagor	Grundnivå	Operativ nivå
<i>Intervjuare</i>	1.Hur länge har du jobbat inom SFI och som rektor på SFI?		
<i>Rektor A</i>	Jag blev <u>rektor 2018</u> . Jag tror att jag gissar att jag har gått samma <u>masterutbildning</u> som du läser nu vid Göteborgs universitet. <u>Jag skrev min uppsats om avhopp från Komvux. Men sedan 2018 så är jag rektor för SFI och grundläggande vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning.</u>	(B)Rektor, rektorsprogram, masterutbildning, rektor sedan 2018,	(M)Skrev en uppsats om avhopp från Komvux.
<i>Biträdande rektor B</i>	Sedan den <u>första september 2020</u> och innan dess var jag <u>tillförordnad</u> . Ja, jag är <u>utbildad gymnasielärare i matte och svenska</u> . Sedan har jag <u>läst in svenska som andraspråk</u> . Nej, nej. Jag har varit inom <u>många olika delar inom vuxenutbildningen</u> , både inom upphandlad verksamhet och kommunal, och både som lärare och administratör och nu då som biträdande, så att jag har <u>sett många olika sidor</u> .	(B) biträdande rektor sedan 2020 – tillförordnad innan. Många olika uppdrag inom vux. Gymnasielärare.	(M) har läst in svenska som andraspråk. (B sit) har varit inom många delar av verksamheten och har därför fått en ökad förståelse
<i>Biträdande rektor C</i>	Men det är jag som har det <u>dagliga ansvaret</u> och det ficka jag av två omgångar kan man säga. Jag började som biträdande rektor utan enhetsansvar i <u>december 2019</u> och sedan så fick jag enhetsansvar och då även personalansvar. Dock inte för SFI- lärare då all vår <u>SFI är upphandlad</u> men enhetsansvar fick jag då i juni 2020.	(B) biträdande rektor sedan 2019 med enhetsansvar sedan 2020. (F) SFI är helt upphandlat.	(B sit) har ett övergripande operativt och dagliga ansvaret samt har personalansvar.

För att underlätta för dig som läser skrev jag respondenternas utsagor i form av sammanfattande texter och korta citat med olika hänvisningar till policydokument. Hänvisningarna till olika policydokument har gjorts för att skapa en fördjupande dimension, dialog till utsagorna samt belysa den *ideologisk hegemoni*.

Diskursanalys

I min diskursanalys utgick jag från en av mina två frågeställningar:

Vilka normer, värderingar och politik döljer sig i skrivningen i SFS 2011:1108 i kapitel 2 §25 i Förordningen om Vuxenutbildningen att "Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året"?

Att utgå från en vald forskningsfråga är sedvanligt när man arbetar med diskursanalys. Den ska ligga till grund för hur själva analysverktyget sedan ska utformas och användas (Bergström & Ekström i Boréus & Bergström, 2018). Eftersom min huvudsakliga teori utgick från socialkonstruktionism utgjorde den en stor del i mitt analysverktyg.

Enligt teori om diskursanalys finns det inget som heter ”ett neutralt språk”. Bergström & Ekström i Bergström & Boréus (2018, s. 255) skriver ”att se *språket som konstituerande* innebär olika tolkningar [...] utgör grunden för vår kunskap och maktfrågan handlar om att få viss kunskap erkänd som den rätta”. De olika tolkningarna görs utifrån olika sociala sammanhang. Diskursanalysen behandlar bland annat *maktrelationer* så som vem som har tolkningsföreträde och rätt att uttala sig. Ytterligare en aspekt av diskursanalysen handlar om *identitet* (ibid, 2018). Bergström & Ekström i Bergström & Boréus (2018, s.258) skriver att ”en diskurs kan beskrivas som ett regelsystem som legitimerar vissa kunskaper men inte andra och som pekar ut vilka som har rätt att uttala sig med auktoritet”.

Man kan se makt utifrån tre dimensioner. Den ena dimensionen handlar om politiska beslut så som motioner, interpellationer, protokoll och röstprotokoll. Där kan man se makten mellan majoritet och opposition. Den andra dimensionen av makt handlar om frågor som aldrig behandlas och aldrig kommer upp i en diskussion. Att bland annat använda sin makt för att inte släppa upp frågor på dagordningen ingår i den andra dimensionen av makt. Den tredje dimensionen av makt är att påverka människor till att göra sådant som de egentligen inte vill göra. Här kommer media in i bilden som en maktfaktor skriver Bergström och Boréus (2018) med hänvisning till Lukes (2008).

Det finns fler aspekter kring hur maktrelationer ska tolkas. Bergström och Boréus (2018) hänvisar även till Foucault (2018) och hans teorier om makt och hur detta fördelas och är placerat i samhället. Makten finns överallt i samhället på olika nivåer både i och utanför personer. Maktens utövning kan ske på olika sätt till exempel genom övervakning, genom språket eller genom tvång. Policydokument som tas i bruk och tolkas ger makt till bland annat institut.

Jag hade för avsikt att ta reda på vilket gemensamt språk som används i diskursen som berör SFI och då särskilt det språk som handlar om *normer, värderingar och politik*.

Mitt analysverktyg innebär att jag har jobbat i följande steg (Bergström & Ekström i Boréus & Bergström, 2018):

- I. Jag har avgränsat diskursen till att handla om *SFI som ska bedrivas kontinuerligt under hela året*.
- II. Jag har valt ut tre utgångspunkter: *normer, värderingar och politik*. Dessa har avgränsats till att handla om *identitetskonstruktion*, det vill säga; Vilken grupp gynnas och vilken grupp missgynnas, vilken grupp tillhör ett *vi* och vilken grupp är ett *de*.
- III. Jag har valt ut **tre propositioner** gällande vuxenutbildningen och jag har avgränsat mig till det innehåll som tar upp varför SFI ska bedrivas kontinuerligt under året: **Prop 2008/09:156, Prop 2014/15:85 och Prop 2016/17:175**.
- IV. Jag har valt att använda mig av en **rapport från SOU** nämligen **SOU 2020:66**.
- V. Jag har även valt ut en lagtext från **skollagen: SFS 2010:800** och en som gäller lagen om etablering för **nyanlända: SFS 2017:584**. Slutligen har jag valt ut delar av förordningen för vuxenutbildningen: **SFS 2011:1108**.

- VI. Det här materialet har jag sedan sammanställt och delat in i teman för att konkret kunna identifiera en *ekvivalenskedja*, vilket betyder positiva och negativa länkar som är kopplade till varandra för att skapa en särskild betydelse. Vilka sociala konstruktioner såsom identitetskonstruktioner finns det?

Analyser

Min utgångspunkt vad det gäller policydokument var SFS 2011:1108 *Förordningen om vuxenutbildningen*. Det är den som genomsyrar hela uppsatsen med avstamp i kapitel 2 och paragraf 25 under rubriken "Kontinuerlig utbildning" att "*utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året*". Det framgår i bland annat intervjuanalysen och här i policyanalysen att skrivelsen verkar lätt att tolka för vissa, men svårare för andra, eftersom det också finns andra lagar som man måste ta hänsyn till.

Policyanalysen

Det jag kommer här att presentera i mitt analysarbete i löpande text på ett så kronologiskt sätt som möjligt, lyfta fram policydokument som påverkar tolkningen av vad det betyder för Komvux SFI att bedriva utbildningen kontinuerligt under året.

Vilket problem ska lösas på SFI?

Skolverket och Skolinspektionen producerar texter som är vägledande för huvudmän, rektorer, lärare, föräldrar och deltagare. En sådan text från Skolverket är *Rätt, behörighet och antagning till sfi* som senast uppdaterades 2020-09-07.

Utbildningen ska finnas tillgänglig så snart som möjligt efter det att någon fått rätt till utbildning i svenska för invandrare. Om det inte finns särskilda skäl ska utbildningen påbörjas inom tre månader.

När det gäller personer som omfattas av lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare gäller särskilda regler. Då ska kommunen aktivt verka för att de ska kunna påbörja sfi inom en månad från det att de anmält sig till utbildningen.

Källa: 20 kapitlet 29§ skollagen

Om det inte finns några särskilda skäl börjar vuxna invandrare på SFI inom tre månader och de som omfattas av särskilda etableringsinsatser ska kunna börja SFI inom en månad. Följdfrågan är då vad det ska lösa för problem: Varför ska den nyanlända invandraren påbörja sin utbildning på SFI inom tre månader eller en månad?

Från den här utgångspunkten fanns det nu två vägar att gå. Den ena var att läsa vad som står i SFS (2010:800) *Skollagen* och den andra vägen är att läsa SFS (2017:584) *om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare*. Jag valde att gå vägen via skollagen för att sedan komma in på lagen om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

I SFS (2010:800) *Skollagen* 20 kapitlet 29§ står det:

Varje kommun ska aktivt verka för att en nyanländ som omfattas av lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare kan påbörja sin utbildning inom en månad från det att den nyanlände anmält sig till utbildningen i svenska för invandrare hos kommunen. Lag (2017:595).

Här stämmer Skolverkets tolkning av Skollagen överens med det som står angivet i Skolverkets(2020) text om *Rätt, behörighet och antagning till sfi*. Den nyanlände som omfattas av etableringsinsatser ska kunna påbörja sin utbildning i svenska för invandrare inom en månad.

Det blev sedan rörigt när jag skulle ta itu med de andra lagtexterna. Ovanstående lag trädde i kraft 2016-01-01, men den hade då två helt andra lagtexter som den hänvisade till. Istället för SFS (2017:584) och SFS (2017:595) som det står angivet i texten ovan hänvisade man tidigare till SFS (2010:197) samt SFS (2015:482) skriver man i Svenska Facklitteratur (2015), *Ny skollag i praktiken*.

Lagen SFS (2017:584) utfärdades 2017-06-22 av Arbetsmarknadsdepartementet och den heter *om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare*. Genom att den här lagen antogs upphävdes lagen (2010:197) *om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare*. Den här lagen består av ett kapitel och 8 paragrafer. Under rubriken *ansvariga myndigheter* och 4§ står det:

Arbetsförmedlingen har ansvar för att nyanlända invandrare erbjuds insatser som syftar till att underlätta och påskynda deras etablering i arbets- och samhällslivet (etableringsinsatser).

I den här skrivelsen finns det ingen tidsangivelse om hur snart en nyanländ invandrare ska påbörja sina studier i svenska för invandrare. Det står att Arbetsförmedlingen har ett tydligt uppdrag, att erbjuda etablerande insatser och att detta ska påskyndas, men någon tid finns inte.

I den lag som var föregångare till SFS (2017:584) och som nu är upphävd och som hette SFS (2010:197) *om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare* står det vad som ska ingå i de etableringsinsatser som erbjuds för den nyanlända invandraren. I första kapitlet 7§ står det:

Planen ska minst innehålla

1. kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning för den som har rätt att delta i sådan utbildning enligt skollagen (2010:800),
2. samhällsorientering, och
3. aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet. Lag (2015:484).

Inte heller i den tidigare lagen för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare står några tidsangivelser. Skollagen SFS (2010:800) hänvisar till SFS (2017:584) om att SFI måste påbörjas inom en månad, men något sådant går inte att utläsa från den lagen. I den lagen nämns inte ens svenska för invandrare, utan det är helt öppet för tolkning vad särskilda etableringsinsatser betyder. Det var tydligare utskrivet om vad etableringsinsatser är i föregående lagtext, där det uttryckligen stod att kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare ska finnas med i etableringsplanen.

Det som framkommer är att de särskilda etablerande insatserna ska leda till en snabbare integration och etablering på arbetsmarknaden.

Jag kommer att gå vidare med att beskriva hur de här antagandena, att man snabbare integreras och etableras på arbetsmarknaden genom att SFI bedrivs kontinuerligt under hela året, har gjorts och vilka intentionerna var.

Skollagens lagstiftare har gjort en tolkning av ett tidsspänn för hur snabbt en nyanländ invandrare ska ha tillträde till SFI. Vad föranleder då lagstiftaren till skollagen att göra den här tolkningen där den inkluderar ett tidsspänn för när vissa nyanlända invandrare måste påbörja SFI?

I SOU 2013:76 *Svenska för invandrare – valfrihet, flexibilitet och individanpassning* (s.176), som skrevs under ett alliansstyrt Sverige under regeringen Reinfeldt (M), går det att läsa följande:

Sfi finns med som en obligatorisk aktivitet i nästan alla etableringsplaner. Men genomförande av sfi är kommunens ansvar. Från och med den 1 juli 2012 ska en sfi-elev ha en individuell studieplan. Det gäller för övrigt för all vuxenutbildning enligt skollagen.

Utredaren i skrivelsen konstaterar att det är mer eller mindre obligatoriskt med SFI i alla etableringsplaner (utbildningskritiskt perspektiv) och att det är kommunens ansvar. I rapporten framgår det att det är problematiskt för nyanlända invandrare med etableringsplaner att de ”buntas ihop” (SOU 2013:76, s.180) med för många och spretiga aktiviteter bland olika aktörer för deltagarna. Det blir för spretigt och det leder inte till en högre måluppfyllelse. Måluppfyllelse här betyder att deltagarna får betyg efter avslutad kurs på SFI.

Ett författningsförslag som lades fram i SOU 2013:76 (s.53) och som berör kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare fanns under rubriken *Utbildning* och i 3§:

Huvudmannen ansvarar för att elever har tillgång till sådan vägledning som anges i 2 kap. 29§ skollagen (2010:800). För utbildningen tillämpas i övrigt bestämmelser i skollagen om kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare med undantag som framgår av denna lag.

En del i svaret på varför SFI ska bedrivas kontinuerligt under hela året är för att deltagarna snabbt ska integreras i samhället, bli självförsörjande och attraktiva på arbetsmarknaden. Hur snabbt detta ska ske har lagstiftaren tolkat som tre månader respektive en månad från upprättad etableringsplan. Var tre månader och en månad kommer ifrån var fortfarande en gåta så jag vände mig till Prop. 2016/17:175 *Ett nytt regelverk för nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet* som har tagits fram av en S-ledd regering under statsminister Löfven samt statsrådet Johansson som var verksam inom Arbetsmarknadsdepartementen. Hänvisningen till den här propositionen fick jag från Skolverket (2021-05-21, s.30). I det dåvarande regelverket, som benämns som ”nuvarande regelverk”, står följande:

När det gäller vilka aktiviteter som ska ingå i planen föreskrivs i etableringslagen att den minst ska innehålla kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning för den som har rätt till sådan utbildning enligt skollagen (2010:800), [...].

Genomgående i Prop. 2016/17:175 (s.40) får kommuner, myndigheter och fackföreningar tycka till om regerings utredning och kommande förslag. Så här uttrycker sig Östersunds kommun:

Östersunds kommun anser att tillämpningen av det ökade handlingsutrymmet för Arbetsförmedlingen att utforma insatser utifrån individens behov kan komma att få effekter på såväl kommunens verksamhet som för den nyanlände. Enligt kommunen skulle det exempelvis kunna innebära ökat antal avbrott i svenskundervisning, vilket kan få negativa effekter på språkinläringen för den nyanlände. Vidare skulle det enligt kommunen kunna medföra svårigheter i faktisk planering av verksamhet om allt fler elever går in och ut ur undervisningen.

Eftersom stora reformer skapar stora omställningar var regeringen positiv till Östersunds kommuns kritiska förhållningssätt (Prop. 2016/17:175, s.34).

Regeringen delar Simrishamns kommuns och Östersunds kommuns uppfattning att det finns anledning att vara försiktig med större reformer av nyanländas etablering eftersom förutsägbarhet och stabilitet är viktiga framgångsfaktorer för en effektiv etablering.

En viktig del som regeringen upprepade gånger hänvisar till är en effektiv etablering (Prop. 2016/17:175, s.35).

Regeringen konstaterar att huvudsyftet med reformen är att få till stånd en mer effektiv etablering för nyanlända och att ett sätt att nå dit är att se över om regelverket för tillämpande myndigheter kan förbättras i några avseenden.

En fråga som kommer upp efter att ha läst Prop. 2016/17:175 är: Hur effektiviseras deltagarna på SFI till att få en högre måluppfyllelse genom reformens avsikt, att få en effektivare etablering? Som ett möjligt svar på den frågan skriver man i Prop. 2016/17:175 (s.37):

Etableringsplanen ska omfatta kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning, samhällsorientering och aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet. Enligt förarbetena ska tiden för planens genomförande emellertid vara så kort som möjligt, eftersom korta planer förstärker incitamenten för den nyanlände att snabbt etablera sig på arbetsmarknaden (prop. 2009/10:60 s.69).

Återkommande i dokumenten som jag har tagit del av är tidsaspekten mycket viktig. Det verkar som om lagstiftaren drar ett likamedstecken mellan snabba insatser och högre måluppfyllelse. Det vill säga att deltagarna ska snabbt in på SFI för att sedan komma snabbt ut. Detta för att skyndsamt kunna etablera sig på arbetsmarknaden och integrera sig i samhället.

Under vad som kallades för VIS-konferensen (Skolverket, Skolinspektionen, Myndigheten för yrkeshögskolan, 2019, s.6–8) kom det kritiska frågor kring hur man ska bedriva utbildning året runt. Frågorna handlade bland annat om hur man rent operativt ska göra, om det finns något barnperspektiv, om lärares rätt till lagstadgad semester samt vilka kostnader som kommunen får bära.

1. Hur blir det för barnen till de vux-studerande om de vuxna ska studera året om, alla dagar. Ska barnen gå på förskola eller fritids hela sommaren?
2. Kontinuerligt intag kan försvåra en hel del. Går det att begränsa eller reglera?
3. Vuxenutbildning ska bedrivas året om men för att lärare ska få chans till lagstadgad semester under sommaren är sommarstängd verksamhet ändå vanligt. Hur många veckor kan det vara rimligt att en verksamhet har stängt?
4. Dyrt driva utbildning på sommaren när eleverna vill sommarjobba eller ha semester. Hur gör man? Hur kan kravet på flexibilitet och individanpassning tillgodoses en liten kommun utan att kommunen och utbildningsanordnaren kompenseras ekonomiskt? Tips mottages gärna på hur man kan organisera kontinuerlig och individanpassad undervisning.

Vad jag har kunnat se utöver lagförändringar, incitament och målbild är att lagstiftaren inte särskilt har tagit frågorna ovan i beaktande.

Ett resultat

1. Vilket är problemet som ska lösas genom att det ingår i ett policydokument? ”utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året”

Svar: Nyanlända invandrare ska integreras snabbare i samhället och etablera sig på arbetsmarknaden.

2. Vilka antaganden eller förutsättningar ligger till grund för denna representation av problemet?

Svar: Genom att påbjuda snabba språkinsatser (SFI) genom etableringsplanerna ges nyanlända invandrare en möjlighet alternativt tvingas till en snabbare måluppfyllelse och en snabbare etablering och integrering i samhället och på arbetsmarknaden.

3. Hur har denna framställning av problemet uppkommit?

Svar: Det som jag kan utläsa i min analys är att den nuvarande regering och tidigare regeringar inte har varit nöjda med hur snabbt nyanlända invandrare integreras i samhället och etablerar sig på arbetsmarknaden.

4. Vad problematiserar man inte i den här framställningen? Var är tystnaden? Kan man tänka annorlunda på problemet?

Svar: Kommunerna problematiserar själva organiseringen på skolenheterna och man tar bland annat upp många avbrott. Det som inte tas upp är ifall detta faktiskt leder till ökade språkkunskaper och en förbättrad integrering i samhället samt en ökad etablering på arbetsmarknaden. Man tar inte heller upp hur kvaliteten i undervisningen blir eller påverkas av många snabba åtgärder. Ytterligare en aspekt som inte finns med är ifall detta löser något på individnivå och då särskilt bland deltagare som har lite eller ingen tidigare utbildning.

5. Vilka effekter ger denna bild av problemet?

Svar: Den bild som förmedlas från lagstiftaren är att problemet med en svag integration och etablering på arbetsmarknaden ligger på individen om hen tillsammans med skolan inte når målet att slutföra SFI på 24 månader (när etableringstiden är slut).

6. Hur/var har denna representation av ”problemet” spridits och försvarats? Hur har det ifrågasatts, störts eller ersatts?

Svar: Det har ifrågasatts på många instanser i bland annat propositioner och i dialog med Skolverket och Skolinspektionen. Lagstiftaren står ändå fast vid att den här sortens effektiviseringar är nödvändiga.

Här kommer en sammanfattande text i berättande form om vad jag har kommit fram till i min analys av lagtexterna. Den första delen är, att det tydligt framkommer, att för nyanlända som omfattas av etableringsplaner är SFI tvingande och att det faller under ett *utbildningskritiskt perspektiv*.

Återkommande i policydokumenten är ordet *etableringsinsatser*. Det är mycket fokus på att nyanlända ska in i ett system för att sedan komma ut på arbetsmarknaden. Det är lite som att stöpa alla vuxna nyanlända i samma form för att den ska passa framtida arbetsgivare.

En sak som problematiserar inlärandet av ett nytt språk är om den som ska lära sig inte är kognitivt redo, saknar motivation, saknar studiebakgrund, har PTSD (posttraumatiskt stressyndrom) eller befinner sig i en kris (Nordlund Shaswar & Wedin, 2020). Skrivelser om detta saknas i de policydokument som jag har tagit del av.

En annan del som inte heller problematiseras är hur man ska kunna bedriva *andragogik*, alltså en didaktik som tar vara på vuxnas tidigare erfarenheter och kunskaper. Genom att lärare använder sig av andragogik väcker de elevers motivation då de blir inkluderade i sitt eget lärande (Larsson i Fejes, Muhrman & Nyström (red), 2020).

Ytterligare en aspekt som inte heller problematiseras är gruppdynamiken i klassrummet. Många vuxna människor i olika åldrar, med olika bakgrund och mål placeras in i befintliga grupper. Det som i dessa processer kan glömmas bort är att det är en utmaning som ny att komma till en grupp. Det är också utmaningar för gruppen att tappa medlemmar och få in nya. För varje gång detta sker omprövas relationerna i gruppen (Svedberg, 2016).

Då deltagarna på SFI på många sätt som individer är osynliga och att de som grupp ska bli kontrollerade härleder mina tankar till McGregors *teori X*. Det är en så kallad rationell-ekonomisk-människosyn. Det betyder kort (Maltén, 2000, s.23):

- en medfödd ovilja till arbete,
- försöker dra sig undan ansvar, om det är möjligt,
- saknar initiativförmåga,
- måste därför tvingas, kontrolleras, styras eller hotas med straff,
- föredrar rent av att styras för att slippa ta eget ansvar,
- har relativt små ambitioner,
- är endast ute efter ekonomisk och materiell belöning.

Viljan att erbjuda en ekonomisk belöning eller en så kallad morot för avklarade studier på SFI motiverades av regeringen i sin promemoria på följande vis (Regeringen. 2008, s.8) i publikationen *SFI-bonus. Stimulans för nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska*:

För många invandrare tar studierna i svenska alltför lång tid eller avbryts i förtid. Elever påbörjar sina studier men avslutar dem inte. En del invandrare utnyttjar aldrig sfi för att lära sig svenska. I promemorian föreslås att det ska införas en prestationsbaserad ersättning för att stimulera fler nyanlända invandrare att börja studera svenska, göra större ansträngningar för att snabbt lära sig språket och därigenom förbättra sina möjligheter att få ett arbete

Det var utifrån ovanstående som den dåvarande regeringen 2008 erbjöd en så kallad SFI-bonus. Man uttryckte sig som följande i det policydokument som jag har tagit del av (prop. 2008/09:156 s.14–15):

Ett av syftena med sfi-bonus är att bidra till att förbättra förutsättningarna för nyanlända invandrare att snabbare komma in på arbetsmarknaden. Åtgärder och reformer som redan har genomförts är t.ex. instegsjobb och nystartsjobb. För att ytterligare förbättra möjligheterna för nyanlända invandrare att snabbt komma in på arbetsmarknaden bör insatserna utvidgas till att också stimulera dem att lära sig svenska snabbare. Samma personkategorier som omfattas av möjligheten att få instegsjobb bör därför kunna få sfibonus, dvs. flyktingar och skyddsbehövande i övrigt m.fl., deras anhöriga och andra personer som beviljats uppehållstillstånd på grund av anknytning.

De nyanlända invandrare som tvingas gå på SFI och som klarar sina kurser snabbt fick då inte bara betyg och språkliga kunskaper, utan de fick även en ekonomisk belöning. Sveriges Radio (2012-11-30) gjorde ett reportage om SFI-bonusen om huruvida den var ett lyckat eller misslyckat experiment. Där framgår det att samma antal elever som vanligtvis klarar kurserna snabbt var samma sorts elever som fick bonusen. Den gjorde alltså ingen skillnad i hur fort någon klarade en kurs. Den skillnad som den gjorde var att studerande på SFI kände sig mer stressade och mer orättvist behandlade.

Det som träder fram i policydokumenten är att arbetsmarknaden står i centrum samt att nyanlända invandrare själva saknar förmåga att ta initiativ till att söka SFI utan det är endast genom tvång i etableringsplanen som detta kan ske. Det ska vara en av anledningarna till att SFI ska bedrivas kontinuerligt under hela året.

Intervjuanalyserna

I sammanfattningarna och analyserna har jag valt att kalla respondenterna *Rektor A*, *biträdande rektor B* och *biträdande rektor C*.

Rektor A

Rektor A har ingen egen erfarenhet av att ha jobbat som lärare, men hen har erfarenhet av att ha jobbat på vuxenutbildningen som samordnare innan hen fick tjänsten. Rektor A leder SFI i en mellanstor stad i södra Sverige sedan 2018. Rektor A leder SFI inom Komvux och hen läste in sin rektorsutbildning 2020. Som grundläggande strategi i sitt ledarskap använder sig rektor A sig av *kommunikation* och *lyssnande*. Tillsammans med korta avstämningar med lärarna varannan vecka och frekventa lektionsbesök och ett empatiskt lyssnande försöker rektor A minska avståndet mellan sig själv och både lärare och deltagare på skolan:

”För mig så handlar det om att vara rektor väldigt mycket om att lyssna och att ställa frågor väldigt mycket och de allra flesta människor vill bli lyssnade på.”

Det finns en tid på året som rektor A får extra mycket att planera för och det är för semesterna eftersom samtliga lärare på skolan har semestertjänster. Det innebär att de har lagstadgad rätt till fyra veckors sammanhängande semester. Detta återfinns man i SFS 1977:480 *Semesterlag* under paragraf 12 som finns nedan:

” 12 § Om inte annat har avtalats, ska semesterledigheten förläggas så, att arbetstagaren får en ledighetsperiod av minst fyra veckor under juni-augusti. Även utan stöd av avtal får en sådan semesterperiod förläggas till annan tid, när särskilda skäl föranleder det.”

När det handlar om ferietjänster behöver rektorer på grundskolor och gymnasier inte grunna särskilt mycket på detta, eftersom eleverna har sommarlov och lärarna har inarbetad tid samt en ledighet, som de själva inte kan påverka särskilt mycket. Första delen av ledigheten räknas som semester medan den andra ses som inarbetad tid. Lärare med ferietjänst kan inte spara eller flytta sin semester, skriver Lärarförbundet (2020) i en artikel som heter *Semester och ferie. Så lång ledighet har lärare rätt till*.

Rektor A har sedan hen tillträdde på tjänsten haft en stor vikariebudget just för att täcka för lärare som har semester under sommaren eftersom skolan inte håller stängt. Det har varit många diskussioner genom åren på arbetsplatsen om beslutet om att ha öppet årets alla dagar förutom på röda dagar och helger. Det kommer ofta frågor från personalgruppen om varför andra skolor kan stänga i två veckor medan den egna skolan håller öppet. Beslutet är enligt rektor A taget högre upp i styrkedjan och det är inget som hen råder över. För att minska oron i personalgruppen kring semesterna och återhämtningen börjar rektor A med rekryteringar av sommarvikarier i februari. Detta har på sikt skapat en bättre arbetsmiljö, menar rektor A.

”Jag börjar redan i februari att rekrytera vikarier. Vi har en ganska stabil vikarielista. Vi har både lärarstudenter och pensionerade lärare och vikarier som har jobbat hos oss under en längre tid som jag kontaktar och sedan pusslar vi.”

När man fick samma fråga på VIS- konferens 2019 svarade Skolverket så här (s.8):

Skolverkets bedömning är, som nämnts ovan, att kravet på kontinuerlig utbildning innebär att kommunerna ska erbjuda utbildning under hela året, utan till exempel sommaruppehåll. Går det att lösa lärares semestrar på något annat sätt än att stänga verksamheten? Finns det exempelvis möjlighet att ta in en vikarie? Finns det möjlighet att samverka med en annan kommun? Finns det möjlighet till fjärrstudier (d.v.s. utbildning som ges vid samma tid men där lärare och elever befinner sig på olika ställen) via någon annan kommun eller utbildningsanordnare?

Skolverket fick ytterligare en fråga på ämnet som löd (VIS- konferens 2019, s.6): ”Kontinuerlig antagning kan försvåra en hel del. Går det att begränsa eller reglera?” Frågeställaren fick då till svar från Skolverket (VIS- konferens 2019, s.6–7):

Det framgår inte av vuxenutbildningens författningar hur ofta komvux ska ha antagningar till erbjudna utbildningar.

Enligt skollagen är utgångspunkten för vuxenutbildningen att den ska utgå från elevernas behov och förutsättningar. Att utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året regleras av 2 kap 25 § förordningen om vuxenutbildning men är inte ytterligare definierat eller reglerat än så. Skolverkets bedömning är dock att kravet innebär att kommunerna ska erbjuda utbildning under hela året, utan till exempel sommaruppehåll.

Skolverket gör alltså den tolkningen medan Skolinspektionen gör en annan tolkning. Det framgår av den redovisning som Skolverket (2017a) presenterade för Utbildningsdepartementet en publikation som heter *Redovisning av uppdrag om kartläggning av kontinuerlig utbildning inom komvux*. I publikationen skriver Skolverket (2017a), att det saknas ett förtydligande kring vad det innebär att bedriva kontinuerlig utbildning och antagning i förordningen och att man därför från Skolverket har gjort sin tolkning. Kort görs tolkningen att det inte ska finnas några terminer eller sommarlov. Det betyder inte att några sommaruppehåll inte får förekomma. Skolverket (2017a, s.4) skriver i publikationen att: ”Skolinspektionen har i regel beslutat om föreläggande när huvudmän har haft uppehåll på fyra veckor eller mer.” Om en skola väljer att ha ett uppehåll under sommaren på 3–4 veckor tilldelas den verksamheten inget vite, eftersom den inte har brutit mot kravet på att driva en kontinuerlig utbildning. Detta hade förmodligen sparat rektor A både tid och resurser.

När jag frågar om hur detta påverkar likvärdigheten svarar rektor A att det är bra att använda vikarier för det kan vara ett sätt att rekrytera personal på, men att undervisningen nog inte håller samma kvalitet som den gör när ordinarie lärare jobbar.

”Sedan kan jag inte garantera att det blir en precis lika hög kvalitet eftersom det inte är personer som är i verksamheten hela tiden, även om de vikarier som vi även använder när det inte är sommar.”

Rektor A ser styrkor med kontinuerlig antagning, eftersom många deltagare vill komma ut på arbetsmarknaden snabbt eller kunna söka sig till universitet och högskolor. Hen menar även att ledighet under sommaren inte behöver vara något som alla eftersträvar, utan några vill inte förspilla tid för att ta sig vidare i livet. Man har även lagt märke till att deltagare på SFI förlorar det svenska språket, eftersom det inte finns några naturliga språkliga möten när deltagarna är lediga. Rektor A tar även upp riskerna för ett utanförskap om människor som kommer till Sverige inte lär sig språket.

”För att någonting som vi har märkt under pandemin är att eleverna tappar sin svenska, pratar inte svenska på samma sätt i liksom naturliga forum för det. De saknar naturliga forum för att

använda språket och genom att ha kontinuerlig utbildning så erbjuder man ju ett sådant forum under hela året.”

Även om många saker är bra med kontinuerlig antagning på SFI ser rektor A även några hinder. Det är framför allt under sommaren som dessa hinder uppstår. Dels sjunker deltagarantalet eftersom en del sommarjobbar, andra har ledighet som är beviljad av ekonomiskt bistånd eller Arbetsförmedlingen (etableringen) för att kunna vara hemma med barnen, åka på semester eller åka till hemlandet för att träffa släktingar. Rektor A säger många gånger att det är en utmaning att ha öppet på sommaren, mycket på grund av att deltagarna är en heterogen grupp med olika livssituationer. Det har gjort att skolan försöker anpassa sig och vara flexibel i sitt möte med alla. Bland annat erbjuds SFI-flex som är en kombination av närstudier och distansstudier.

” Det är ju att målgruppen är så oerhört heterogen. Allas verklighet och livssituation ser verkligen så oerhört olika ut.”

” Det är tyvärr tillfälligt vilande, men vi hoppas få komma i gång med det snart igen mot svenska för föräldralediga, som är muntlig språkträning framför allt, för föräldralediga nyanlända och då samverkar vi med den öppna förskolan i X kommun. Så jag tänker att allas livssituation är inte lika. Så är det för oss alla. Vi har alla olika förutsättningar. Men då tänker jag att då är det viktigt för mig som, som ansvarig för en SFI-utbildning att faktiskt erbjuda olika alternativ.”

Genom att rektor A ser att deltagarna är en heterogen grupp med olika behov och önskemål kan man anknyta till teorin om utbildningskritiskt och utbildningspositivt sätt att se på skola och lärande. Rektor A ser skolan som en möjlighet för deltagarna som kommer från olika livssituationer, vilket Fejes, Larsson, Paldanius & Roselius i Dahlgren och Carlsson (2009) skulle benämna som ett utbildningspositivt förhållningssätt. Det framgår inte av intervjun om deltagarna delar den uppfattningen med rektor A.

Utöver detta vill rektor A tillgängliggöra skolans material för personer som ännu ej har registrerat sig på någon kurs. På så sätt vill hen att fler ska kunna tillgodogöra sig språket. Det är en del i den flexibilitet som rektor A förespråkar och den delarkultur som finns på skolan.

Flexibiliteten gällande utbildning och språkinläring på skolan, som leds av rektor A, finns även i hur ofta deltagare antas. De elever som har väldigt begränsade språkkunskaper i svenska börjar gemensamt i vad som kallas för introgrupp. Där går deltagare mellan 4–6 veckor för att lära sig grunderna i språket. Efter det placeras deltagarna i befintliga grupper i B-kurs eller i C-kurs beroende på hur snabbt de lär sig. Deltagare som har gått på skolan tidigare, men som kanske har fått jobb, men som av olika anledningar söker sig tillbaka till skolan kallas för ”återvändare”. För dessa deltagare erbjuder skolan drop in. Det betyder att lärare kan förvänta sig nya deltagare i sina befintliga grupper varje vecka. Om det skulle finnas en kö släpps hela kön in samtidigt och deltagarna placeras in i nivåanpassade kurser.

Den tolkningen gör rektor A genom ett beslut från nämnden i kommunen. Kommuner gör på olika sätt och det har Skolverket redovisat efter att Skolinspektionen har gjort en granskning i en rapport som skickades till Utbildningsdepartementen (2017a, s.4); *Redovisning av uppdrag om kartläggning av kontinuerlig utbildning inom komvux*:

Skolinspektionens granskning av kommunal vuxenutbildning i 36 kommuner konstaterar myndigheten att variationen är stor i hur ofta elever tas in på kurser och hur ofta kurser startar. Det finns exempel på kommuner som tar emot elever löpande, kommuner som har ett visst bestämt antal antagningstillfällen på tre till åtta gånger per år och kommuner som enbart tar emot elever vid två tillfällen under året.

Det är inte bara lärarna och deltagarna som blir påverkade av att skolan ska bedrivas kontinuerligt under hela året. Det påverkar även rektorer menar rektor A. Även om hen nu har vant sig vid att skolan har flera antagningar per år måste hen ändå hela tiden planera och tänka strategiskt. En del i utmaningen har varit kritik från politiker i kommunen som anser att kön till vuxenutbildningen betas av för långsamt.

KLIVA-utredningen (SOU 2020:66) påpekar att det inte är bra för deltagarna och lärarna att elever droppar in varje vecka. Det påverkar undervisningen och individerna negativt. Det minskar också möjligheter för lärarna att kunna individanpassa innehållet och undervisningen med ständig rörlighet i grupperna. Deltagarnas upplevelser av en ej fungerande gruppdyamik påverkar deras möjlighet att känna sig trygga i sin lärmiljö vilket försvårar inläringen. KLI-VA-utredningen föreslår därför att det räcker med antagning av nya deltagare en gång i månaden för att uppnå kraven på flexibilitet (SOU 2020:66, s.120).

Utredningen bedömer därför att ett kontinuerligt intag av nya elever en gång i månaden är tillräckligt flexibelt. Större fokus kan då läggas på individanpassning av undervisningen vilket är ett led i att förbättra genomströmningen i sfi.

Ytterligare en utmaning för rektor A är de digitala lärmiljöerna och Chromebooks som alla elever på skolan har. Eftersom både lärare och elever har varierad erfarenhet av att jobba digitalt, och särskilt nu under pandemin, har detta skapat ett merarbete.

”Dels så, när det gäller det digitala, är att se till att alla är lika liksom förberedda, så har vi infört en orienteringskurs som vi kallar för digital grundkurs, som en förstelärare hos oss håller i. Hen jobbar inte på SFI men hen jobbar på Vux. Hen jobbar övergripande kan man säga på hel vux, så att alla nya elever får liksom gå den, och då kan man antingen, kan man ta del av den digitalt eller så kan man komma till vår verksamhet som kallas för lärcentrum och på lärcentrum hos oss, så kan man dels få ett digitalt stöd, men man kan också få kontakt med vår specialpedagog om man behöver liksom diskutera studieupplägg eller liknande.”

Det blev andra krav på logistik, när pandemin skapade oförutsedda hinder för den ordinarie undervisningen på SFI. Dels måste rektor A förhålla sig till de politiska beslutsfattarna i nämnden och deras krav på att beta av kön. Dels måste hen hantera den pågående pandemin och restriktionerna från regeringen, vilket ökade kraven på planering och logistik. Logistik i det här fallet betyder att ge elever en grundkurs i digitalt arbete och att dela ut Chromebooks till alla deltagare.

När det handlar om arbetet med likvärdighet på skolan har rektor A tillsatt en förstelärare till att jobba med vad hen kallar för ”den röda tråden”. Kort handlar det om att ämnet svenska som andraspråk ska vara likvärdigt från SFI tills den sista gymnasiekursen.

”Hur ser vi till så att utbildningen är likvärdig genom hela svenska som andraspråkämnet? Från SFI nybörjare till GY-vux svenska som andraspråk 3. Hur gör vi det?”

Slutligen tycker Rektor A om att jobba med kontinuerlig antagning och hen tycker att systemet fungerar bra.

”Jag tycker det är jättebra med kontinuerliga antagning. Kanske för att jag aldrig har haft det på något annat sätt”.

Rektor A uttrycker sin moraliska kompass där hen bland annat säger att: ”Det är ju att målgruppen är så oerhört heterogen. Allas verklighet och livssituation ser verkligen så oerhört olika ut.” Den här utsagan faller under vilka värden som förmedlas av respondenten. Även ut-sagor om ledarskap och personalpolitik här uttrycker politiska värden. Där uttryckte Rektor A vid upprepade tillfällen att hen gärna lyssnar och lär från både lärare och deltagare även vid tillfällen då det har varit rörigt i personalgruppen då ett politiskt beslut gjorde att verksamheten inte stänger alls under sommaren.

”Som sagt, jag upplever mig närmare mina medarbetare nu än vad jag var innan pandemin och då var jag väldigt som sagt nyfiken och mycket i klassrummet och mycket i verksamheten över huvud taget innan. Men jag upplever mig som ännu mera insatt nu och det är jag glad för.”

Rektor A har en ambition om att deltagare i behov av stöd ska få det, men att det krävs plane-ring. Hen får mycket kritik från politiker som vill få igenom deltagarna fort i systemet samt att det inte får finnas någon kö. Här ser jag en krock mellan två grundläggande värderingar. Rek-tor A uttrycker många gånger att människans olika förutsättningar är vad som skolan ska möta och stötta, medan politiken i kommunen ser siffror, en kö och har krav på genomströmning. Rektor A försöker foga sig någonstans i mitten genom att ha drop-in i grupperna under året. Det kan ses som ett sätt att kompromissa. ”På SFI så är det lite mer, lite mer drop in. Det är lite mer flexibelt. Det är lite mer att det kan börja. Det kan komma nya elever varje vecka och vi har också en stor genomströmning där ifrån elever.”

Rektor A försöker möjliggöra för människor utanför skolan att kunna ta till sig svenska språ-
ket. Detta genom två flexibla lösningar. Det här arbetet sker på en operativ nivå för att hitta lösningar för de som inte kan komma till skolan på ordinarie undervisningstid. Den ena är för de som inte har tid eller möjlighet att studera och den andra är för föräldralediga.

- ”Du är jättevälkommen att skriva in dig på någon utav våra alternativ, när du har lite mer utrymme men här finns det material som du kan jobba med själv, så länge. Nå-gonting som vi har börjat fundera på, som jag tror hade varit ganska häftigt, hade varit att tillgängliggöra vårt material mer så att man skulle kunna läsa kurserna, utan att bli inskriven på någonting.”

De uppehåll i studierna för deltagarna är beslut som fattas av Arbetsförmedlingen, Ekono-miskt bistånd (Socialstyrelsen) eller deltagarna själva, menar rektor A.

- ”De som har ersättning via etableringen hade, åtminstone framtill när pandemin bör-jade, så hade de rätt till ledighet i fyra veckor.”
- ”De som uppbringar försörjningsstöd i X- kommun har rätt till fyra veckors semester, så att under en viss period under sommaren så märker vi att elevantalet sjunker och då har vi också möjlighet att slå ihop grupperna och lägga alla grupper på förmiddagen.”

Rektor A har återkommande dialog med sina medarbetare om behov och gruppstorlekar, men hen har även fått hantera infekterade frågor som hen egentligen inte har haft så mycket infly-tande över. Rektor A försöker hitta lösningar på operativ nivå för att skapa ett lugn i personal-gruppen. För det mesta handlar det om hur sommaren ska drivas.

- ”De har kanske naturkunskap och kanske biologi och kemi så där, och det som, som jag har märkt och upplevde väldigt mycket i början, var att det här med kontinuerlig utbildning och kontinuerligt intag och framför allt verksamheten på sommaren, var någonting som var väldigt infekterat till en början. Det var, det var mycket, mycket tjafs och oro i personalgruppen, när vi skulle prata om sommarsemester till exempel.”
- ”Vi sätter in vikarier på det här sättet och när man jobbar efter det och när vi jobbar efter det systemet, så upplever jag att stressen runt att man inte längre har sommarlov minskar.”

Bitr. rektor B

Biträdande rektor B har tidigare jobbat som lärare och senare även som administratör inom både upphandlad vuxenutbildning och kommunal vuxenutbildning. Biträdande rektor B fick sitt uppdrag 2020 i en mindre stad i södra Sverige. Den verksamhet som biträdande rektor B leder har SFI inom Komvux.

Nyckelord för biträdande rektor B är att det ska vara ordning och reda i processerna på skolan. Det innebär att lärarna arbetar tätt tillsammans med dels varandra, dels med biträdande rektor och administration. Mycket av tiden läggs på att ha ett strukturerat och välfungerande systematiskt kvalitetsarbete där inget faller mellan stolarna och särskilt inga deltagare. Biträdande rektor B vill gärna jobba proaktivt i stället för reaktivt och är därför lyhörd och uppmärksam.

”Man ser hela processen och sedan får du ett annat kvalitetstänk med sig i att det ska liksom var ordning och reda hela vägen.”

Det finns en uppdelning på skolan på ledningsnivå för att säkerställa att allt täcks in. Rektorn har ett helhetsansvar som hen delegerar ut i vad biträdande rektor B kallar för ”två ben”. Det ena är omvärldsbevakning och det andra benet som biträdande rektor B har ansvar för är att säkerställa att det finns kvalitet och att utbildningen håller. Det betyder att mycket av biträdande rektor Bs ansvar är operativt.

”Från att man går till vägledare och får ett vägledningssamtal tills man är färdig med sin studieplan och går ut med betyg. Att hela den processen håller måttet och att den är likvärdig.”

Det arbetet med processer ligger i linje med vad KLIVA-utredningen (SOU 2020:66; *Samverkande krafter - för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk*) föreslår ska finnas med i vad som kallas KSA eller Kommunalt språkansvar. Det är en del av ett ramverk med flera punkter (SOU 2020:66, s.169):

Hemkommunen ansvarar för att en individuell studieplan upprättas för varje elev inom komvux. *Hemkommunens ansvar för den individuella studieplanen utökas när det gäller sfi-elever. Studieplanen ska för varje sådan elev innehålla en individuell progressionsplanering. Hemkommunen ska under fyra år från den tidpunkt eleven för första gången tagits emot i sfi följa upp och revidera den individuella studieplanen.*

Hemkommunen följer upp sfi-elevernas resultat i kommunens administrativa system för komvux. *Vid avbrott från sfi innan målen i sfi-kurs D uppnåtts följs individen upp enligt rutiner inom KSA under återstående tid av de fyra åren.*

En del i det progressiva arbetet som biträdande rektor B gör är att bedriva en uppsökande verksamhet.

”Vi sitter på ett antagningsmöten en fredag. Jag ser ett par stycken SFI-ansökningar och kopplar direkt, att vänta allihopa de här. Det är tre-fyra stycken som har samma arbetsgivare. Kan det finnas fler hos den här arbetsgivaren, som egentligen behöver gå SFI eller någon form av yrkessvenska? Jag skriver en post-it-lapp under antagningsmötet på fredag och på måndagen, så går jag direkt till vår samordnare på skola och arbetsliv och säger: - Du jag skrev en post-it-lapp i fredags. Ska vi höra med det här företaget ifall de har behov av uppdragsutbildning?”

Det här arbetssättet är vad KSA eller Kommunalt språkansvar efterfrågar i högre utsträckning. Det som framkom i KLIVA-utredningen var att (SOU 2020:66, s.167):

Utredningen har funnit att huvudmännen inte har tillräcklig kännedom om vilka kommuninvånare som saknar grundläggande kunskaper i svenska och som en konsekvens av det får individer som har rätt till sfi inte alltid ta del av sådan undervisning. Kommunen nyttjar därmed inte fullt ut möjligheten att använda sfi som ett medel för etablering på arbetsmarknad och integration i samhället.

Därför lägger utredaren nu fram en punkt i ramverket för vuxenutbildningen att fler kommuner åläggs att jobba på det sätt som biträdande rektor B i nuläget gör (SOU 2020:66, s.168).

Varje kommun ska aktivt verka för att nå dem i kommunen som har rätt till sfi och motivera dem som saknar grundläggande kunskaper i svenska och omfattas av rätten till sfi-utbildning att delta i utbildningen. *Inom KSA skärps kravet på hemkommunen genom att en handlingsplan ska upprättas där kommunen formulerar hur KSA-funktionens arbete ska genomföras; uppsökande verksamhet, samverkan med andra aktörer, ändamålsenliga rutiner samt uppföljning och utvärdering.*

En av huvudorsakerna till att biträdande rektor B leder arbetet på skolan på det sättet är för att som hen säger:

”Vuxenutbildningen kan inte sitta och vänta in. Då, då blir vi svaga. Det är vårt huvuduppdrag att möta arbetsmarknaden.”

Innan varje antagning till någon av kurserna ser biträdande rektor B över hur verksamheten har det just nu och på lång sikt. Hen gör två viktiga ställningstaganden. Det ena är att deltagarna ska få en värdefull utbildning och den andra är att arbeta med de resurser som skolan har. Det här görs för att det ska vara kvalitet i undervisningen, säger biträdande rektor B.

Biträdande rektor B är kritisk mot att jobba med antagning till grupper en gång i veckan då hen inte ser det som en styrka. Det betyder att lärare får nya deltagare hela tiden och det blir rörigt i klassrummen. Systemet som hen jobbar med nu är att skolan har antagning var femte vecka.

”Du kan få en jämnare utströmning, för att det är bättre att du kan skjuta in fem-tio elever på en gång som känner sig som nybörjare än att det kommer in en eller två ströisar i gruppen varje vecka. Så det beror på vad man lägger i ordet kontinuerlig.”

Tolkningen av vad kontinuerligt skiljer sig mellan vad rektor A ser som kontinuerligt och vad biträdande rektor B tolkar som kontinuerligt. Rektor A har drop-in i grupperna medan biträdande rektor B antar deltagare var femte vecka.

En återkommande utsaga bland de intervjuade är hur vuxenutbildningen hanterar sommaren, eftersom regelverket (SFS 2011:1108. *Förordning om vuxenutbildning*, 25 §) säger att ”Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året.” Biträdande rektor B är medveten om att flera verksamheter i landet inte stänger. Man har testat att hålla helt öppet under sommaren men insett att deltagarantalet har sjunkit, vikariekostnader varit höga samt att personalen och

deltagarna behöver återhämtningen. Eftersom Skolinspektionen inte delar ut viten för verksamheter som har stängt i tre veckor, har biträdande rektor B löst sommaren på ett annat sätt än rektor A.

”Det är så vi har löst det. Så att i ungefär tre veckor under sommaren så uppmuntrar vi lärarna att ta den semestern, men att göra en planering åt de elever som inte är utskrivna ur studier under den perioden och kan studera eftersom de är inskrivna.”

Rektor A har stora vikariekostnader under sommaren medan biträdande rektor B väljer att dra ner verksamheten och ge deltagare och personal lite andrum. Som jag redovisade tidigare presenterade Skolverket (2017a) en publikation som heter *Redovisning av uppdrag om kartläggning av kontinuerlig utbildning inom komvux*. I den framkommer det att biträdande rektor B följer det som Skolinspektionen har fastslagit, nämligen att det inte är något regelbrott att stänga eller kraftigt dra ner på verksamheten under tre veckor på sommaren.

En aspekt som biträdande rektor B tar upp som motiverar hen att fortsätta med att stänga verksamheten i tre veckor är att deltagarna får en chans att återhämta sig.

”Ja, det är vi och vi låter eleverna få vila. Det har gett bättre utfall med fokus. Elever har uppskattat det här väldigt mycket. Om man tar in å hoppar in och täcker för varandra, blir det inte samma sak som att ha sin ordinarie lärare”

Genom att ta ett elevperspektiv och ett medarbetarperspektiv upplever biträdande rektor B att alla är vinnare.

”Jag tror vi får bättre medarbetar och bättre eleverna när vi möts på vägen.”

I propositionen om semesterlagen från 1976 (prop. 1976/77:90) ändrade man den lagstadgade ledigheten för arbetstagare från fyra veckor till fem veckor. De lagändringar som gjordes då förbättrade semesterrättigheterna för de anställda. Deltagare som studerar hos biträdande rektor B får en återhämtning som de inte får hos rektor A om inte Arbetsförmedlingen eller Ekonomiskt bistånd har beviljat ledighet (se utsagor från rektor A).

Utifrån ett ledarskapsperspektiv med att driva kontinuerlig utbildning året runt, berättar biträdande rektor B att det frestar på. Hen jämför med gymnasiet där det finns perioder med högt tempo,, men också perioder där det blir lite lugnare, så är det inte på Komvux berättar biträdande rektor B.

”Ledarskapsmässigt innebär det här att man aldrig får en återhämtningsperiod riktigt. Så skulle jag nog säga, i och med att det är kontinuerligt. Det finns inte. Det är så lätt om man nu jämför vuxenutbildningen med gymnasiet, så har de ju det: Skolledningen där har ju också ganska högt tempo, men det finns ju perioder där det är upp och lite ner, men för vuxenutbildningen finns inte dom nedsänkingsperioderna, utan det är kontinuerligt och jämnt högt tempo och det är det för både skolledning, administratör och lärarna.”

Utöver det jämna men höga tempot i verksamheten har biträdande rektor B avstämningar med varje lärare varje månad. I den kommunikationen samtalar de om, hur de ska förbättra progressionen för deltagarna på skolan. Det kan framkomma att några lärare ser behov av att deltagarna behöver extra skrivträning och med den vetskapen tar biträdande rektor B fram en grupp som under x-antal veckor får extra stöd med detta utanför sina ordinarie grupper.

”Så det handlar mer om att kunna rikta resurserna hela tiden än att studera i detalj som skolledare. För det är inte det som det handlar om utan det handlar om hur eleven genom sin utbildning på bästa sätt och snabbast möjliga innan det blir slentrian och aktivitetstänk.”

Utifrån det här arbetet uppfyller biträdande rektor B den delen av skollagen som säger att den som har störst behov ska prioriteras (Skollag. 2010:800). Nedanstående utdrag ur lagtexten finns i kapitel 20 och §2.

Utgångspunkten för utbildningen av en enskild elev ska vara elevens behov och förutsättningar. När det gäller kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå ska de som har störst behov av utbildning prioriteras.

För att klara kraven på likvärdighet jobbar lärarna tätt tillsammans på den mindre skolenheten. De planerar temaområden gemensamt samt sambedömer när deltagarna har gjort nationella prov. Det är viktigt poängterar biträdande rektor B att lärarna har samsyn. Hen lyfter störst kritik i sina utsagor, om just likvärdigheten av SFI i Sverige. Även om biträdande rektor B har kritik mot att man kan göra väldigt många olika tolkningar av vad kontinuerlig utbildning är, är det centrala innehållet som stör hen mest. Det och att det just nu inte finns något tidsstopp på SFI. En deltagare kan gå hur länge som helst.

”Ja, men det är också där man måste gå tillbaka till likvärdigheten i och med att det inte finns ett centralt innehåll så blir det ingen likvärdig utbildning över landet.”

”Sen så antingen ligger den (undervisningen) på en alldeles för hög nivå därför att de har haft helt andra krav eller på en alldeles för låg nivå, vilket gör att det blir svårt för eleven också när den flyttar runt i landet. Även om de har med sig ett betyg, så är det inte samma sak som de har samma förkunskaper, när den kommer till den nya kommunen.”

I Skolverkets (2014, s.22) publikation *Bedömning och betygsättning inom vuxenutbildningen* skriver man i kommentarerna kring hur deltagarna ska bli bedömda och betygsatta:

Det är viktigt att elevens kunskaper bedöms på ett likvärdigt sätt oavsett på vilken plats och i vilken studietakt eller studieform utbildningen genomförs. Lärare behöver därför regelbundet diskutera och analysera hur de bedömer elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven.

Biträdande rektor B säger i sina utsagor att det råder brister i landet vad det gäller likvärdigheten. KLIVA-utredningens svar på hur man ska förbättra likvärdigheten på SFI är inte att se över kursplanerna och skapa ett centralt innehåll, likt det som finns för gymnasieskolan utan det är att uppdraga huvudmannen att stärka det systematiska kvalitetsarbetet (SOU 2020:66, s.123).

Utredningen har i stället valt att utgå från alla elevers rätt till en likvärdig utbildning och att lämna förslag som stärker det systematiska kvalitetsarbetet och höjer kompetensen att utföra det.

Skolverket (2017b) har en publikation för att vägleda skolledare i systematiskt kvalitetsarbete på skolorna.

Biträdande rektor B berättar i sina utsagor att hen har en mera operativ tjänst som ligger nära verksamheten. På den operativa nivån handlar det om ett progressivt arbete och ett problemlösande förhållningssätt med en tydlig målbild. Eftersom hen har varit involverad på många

plan inom vuxenutbildningen är helhetstänket ett viktigt nyckelord. Vad det gäller det byråkratiska är det också viktigt att allt sköts så att inget och ingen faller mellan stolarna. Det handlar såväl om deltagarna som det handlar om personalen. Följande tre utsagor från biträdande rektor B speglar ovanstående slutsats.

”Jag har varit inom många olika delar inom vuxenutbildningen, både inom upphandlad verksamhet och kommunal, och både som lärare och administratör och nu då som biträdande, så att jag har sett många olika sidor. Man ser hela processen och sedan får du ett annat kvalitets-tänk med dig i att det ska liksom var ordning och reda hela vägen [...] Det är den lilla kommunens styrka när man sitter tätt ihop och jobbar.”

”Mitt ben: det är ju kvalité och säkerställt att hela utbildning håller. Från att man går till vägledare och får ett vägledningssamtal tills man är färdig med sin studieplan och går ut med betyg. Att hela den processen håller måttet och att den är likvärdig.”

”Mellan var femte och åttonde vecka beroende på utströmningen. I och med att vi är en så liten kommun så kan vi ju inte bara plocka in elever till kurser. Vi måste ge dem värdefull utbildning också. Plockar du in så att det blir för stora grupper, så blir det ingen kvalitet i undervisningen och man kan inte anställa, man kan ju inte anställa en lärare och tänka okej: Dig ska jag ha i tre månader, för just nu har vi ett stort intag. Man måste ju arbeta med de resurser man har.”

Biträdande rektor B har nära och täta samarbeten med sina medarbetare och hen tar inte in några lärare på korta vikariat. Det vill även tillgodose medarbetarna med lagom stora grupper för att säkra att undervisningen och övriga arbetsuppgifter håller en hög kvalitet. Utifrån biträdande rektor B utsagor om att följa deltagaren från vägledningssamtalet till fullständiga betyg visar att hen tar hänsyn till varje individ. Detta är värdeutsagor på både grundläggande nivå och operativ nivå.

Den delen som rör arbetsmarknaden är viktig för biträdande rektor B. Hens utsaga om detta är som följande:

”Ja, och det måste det var för att vi ska kunna möta arbetsmarknaden. Vuxenutbildningen kan inte sitta och vänta in. Då, då blir vi svaga. Det är vårt huvuduppdrag att möta arbetsmarknaden.”

Det progressiva och uppsökande arbete som biträdande rektor B gör för att kunna organisera och strukturera utbildningen hänger ihop med att en del av den grundläggande värderingen är att tillmötesgå marknaden.

Vid upprepade tillfällen under intervjun med biträdande rektor B berättar hen om nivåskillnaderna som finns inom kurserna. Det handlar bland annat om deltagare, som genom kontinuerlig antagning placeras i grupper där det finns en pågående undervisning och bedömning. Det handlar även om gruppstorlekar och möjligheten för lärare att möta deltagaren där hen är.

”Jag har jobbat inom andra verksamheter där man bara få elever tilldelade sig och sen kan man sitta med en grupp på en 30–32 elever. Det är ingen kvalité i det. Och då måste man också se; Vad är det med grupp? Är det en 1A-grupp? Då är maxgränsen liksom 12 elever på en 1A för alla de kräver väldigt mycket, men tittar du på en C-grupp, så är kanske maxgränsen är 25–27 och då är det max för att hinna med dem. I en C-grupp: Dels är det är mycket stoff

som ska in: Mycket nytt. I en D-grupp, där är de lite mer självgående. Ja då kanske man kan dra upp till 30 elever, men det är tufft.”

”Ja, alltså, ett annat hinder är ju nivån. Det blir väldigt spridd nivå. Tittar du på en C-grupp så är ju det, likväl som det är en fortsättningsgrupp så är det också en nybörjargrupp. Det blir jättetufft. Om du då också har en stor grupp, så är det svårt att se varje individ i gruppen/i klassen. Det blir mycket, mycket enskilt arbete på något sätt. Du har svårt att samla det i en hel grupp och göra en gemensam aktivitet när deras förutsättningar är så skilda.”

Biträdande rektor B försöker återkommande se till att kunna ge deltagarna rätt förutsättningar att kunna tillägna sig språket på sina villkor trots så skilda förutsättningar, vilket gör att hen planerar verksamheten kring det.

Av de tre rektorer och biträdande rektorer, som jag intervjuade var det bara en som valde att dra ner eller delvis stänga verksamheten under sommarhalvåret och det var biträdande rektor B. Hen har jobbat med att ha haft verksamheten öppen, men nackdelarna var större än fördelarna med ett sådant upplägg. Bland annat var det bortfall av deltagare och personalen fick en högre arbetsbelastning.

”Så här kan man säga det. Det är inte ovanligt att vuxenutbildningar i landet inte stänger, men drar ner sin verksamhet i ungefär tre veckor under sommaren och det har Skolinspektionen aldrig slagit ned på, om du håller det upp till tre veckor. Om man går över det kan ju dom slå ner på, för de har ju själva preciserat någon gång vad jag vet.”

”Ja, det är vi och vi låter eleverna få vila. Det har gett bättre utfall med fokus. Elever har uppskattat det här väldigt mycket. Om man tar in å hoppar in och täcker för varandra, blir det inte samma sak som att ha sin ordinarie lärare.”

”Jag tror vi får bättre medarbetare och bättre eleverna när vi möts på vägen.”

I ovanstående utsagor uttrycks både värderingar om problemspecifika mål och handlingsföreskrifter. Den ena är att vila är bra för både deltagare och personal och den andra är att kvaliteten i undervisningen kan vara hög, eftersom deltagarna i stor utsträckning kan ha ordinarie lärare året om. Biträdande rektor B tar även stöd i vad Skolinspektionen tidigare har gjort gällande viten för skolor som stänger.

Bitr. rektor C

Biträdande rektor C har en lärarutbildning och erfarenhet av att jobba som lärare i ett nordiskt land. Biträdande rektor C tillsattes på sin tjänst 2019 i en mellanstor stad i södra Sverige. Den verksamhet som biträdande rektor C leder för SFI är helt upphandlad. Biträdande rektor C har inte jobbat som rektor eller biträdande rektor tidigare, men hen har jobbat inom vuxenutbildningen sedan 2018, men då som studie- och yrkesvägledare.

”Men det är jag som har det dagliga ansvaret och det fick jag i två omgångar kan man säga. Jag började som biträdande rektor utan enhetsansvar i december 2019 och sedan så fick jag enhetsansvar och då även personalansvar. Dock inte för SFI-lärare då all vår SFI är upphandlad, men enhetsansvar fick jag då i juni 2020.”

Biträdande rektor C deklarerar tidigt i sina utsagor att hen har en mera operativ tjänst inom verksamheten.

”Jag är faktiskt inte rektor utan jag är biträdande rektorn, men har det övergripande operativa ansvaret [...]”

Eftersom all verksamhet hos den kommunala huvudmannen är upphandlad vänder sig den sökande deltagaren till vad som kallas för SFI-samordnare för den enhet som hen har sökt.

”I praktiken är det så att man kontaktar vår SFI-samordnare och då blev man kallad på en SFI-intervju.”

Som KLIVA-utredningen kunde visa är att det är en väldigt liten andel kommuner i Sverige som har SFI helt upphandlat. Detta är samma tabell som jag visade tidigare. Det är bara 7% av Sveriges kommuner som driver SFI som biträdande rektor C gör (SOU 2020:66, s.74).

Tabell 4. Klivas kommunenkät över olika driftsformer av SFI.

Tabell 3.2 Driftsformer för komvux sfi, övr. komvux och sårvox

Andel svar/driftsform

Driftsform	Komvux Sfi (%)	Övr. komvux (%)	Sårvox (%)
Egen regi	66	20	73
Både egen regi och entreprenad	18	67	3
Formell samverkan enl. 23 kap. 6 §	8	16	18
Endast entreprenad	7	6	6

Källa: KLIVAs kommunenkät.

Antagningarna till de externa utbildningsanordnarna är väldigt flexibla, menar biträdande rektor C. Hen menar att en del tar sig igenom utbildningen snabbt och andra långsamt. Deltagarna har olika förutsättningar för att till sig stoffet.

”SFI är väldigt flexibel, för vi kan ha elever som är på olika nivåer i en grupp till exempel. [...] Elever kan gå olika länge på SFI, så vissa får betyg ganska fort. För vissa tar det längre tid.”

För att lösa det, när många deltagare får betyg och flyttar till nästa kurs, slås grupper ihop för att spara på resurserna.

En sak som har varit påfrestande för biträdande rektor C har varit budget under pandemin och den utsagan framför hen mer än en gång.

”Det handlar mer om pandemin. Att där har jag har sett ökade kostnader på SFI för att eleverna har stannat längre.”

Även rektor A och biträdande rektor B belyser problematiken med att pandemin har gjort så stora avtryck i verksamheterna.

Eftersom all SFI är på entreprenad har biträdande rektor C inget personalansvar. Däremot har hen ett kvalitetsansvar. Den som har ansvar för personalen är utbildningsledarna på varje enhet.

Biträdande rektor C är mycket positiv till att ha en hög frekvens av antagningar till utbildningarna. Hen ser stora möjligheter i att deltagare snabbt kan gå de utbildningar som de söker.

”Så är det väl så att säga att från det att du bestämmer dig, för om det är verkligen det jag vill, så dröjer det inte länge innan du faktiskt kan. Om du blir antagen såklart kan det förverkliga din dröm.”

Här är biträdande rektor C och rektor A samstämmiga medan biträdande rektor B inte håller med. Rektor A har drop-in på SFI medan biträdande rektor B tar in var 5–8 vecka. Biträdande rektor C menar att det har mycket med motivation att göra.

”Om vi tar distans och flex är det också samma, från det att du har sökt till, att du kan starta går det inte så länge. Det är oftast när du gör ansökan, där du nu känner att jag verkligen är motiverad för detta och då får det inte dröja för länge.”

Motivation är ett begrepp som många tänker handlar om snabba belöningar. Den tankebanan fungerar för människor med ett stort behov av dopaminkickar i hjärnans belöningssystem. Norlund Shaswar och Wedin (2020) belyser i stället vikten av att bli sedd och bekräftad av sin lärare, att bli bemött som en vuxen, att undervisningen är så autentisk som möjligt att deltagarna kan uttrycka sina identiteter. Det är mer motivationsbringande än att snabbt bli antagen på en utbildning.

Några problem eller hinder för kontinuerlig antagning på SFI ser inte biträdande rektor C. Det enda är att det ställer krav på planeringen. I den politiskt styrda verksamheten som biträdande rektor C jobbar har nämnden sista ordet.

”Jag vet inte om jag ser det som ett problem, men det kräver bra planering.”

”Det är bara en parameter som jag jobbar utifrån och som jag ser endast kontinuerlig antagning som positivt att våra elever ska kunna komma i gång med studier så snabbt som möjligt”

”Det är ju nämnden som bestämmer hur verksamheten ska drivas.”

För att verksamheterna ska dra åt samma håll under en huvudman har samtliga upphandlade enheter en likabehandlingsplan. För att säkra likvärdigheten uppmuntras enheterna på entreprenad att sambedöma och att använda sig av Skolverkets framtagna bedömningsstöd. Även provsituationer kan se olika ut beroende på deltagarnas behov och eventuella svårigheter.

”Det finns både sambedömning som ett exempel. Det finns bedömningsstöd i de fallen där man är osäkra. Det finns också nationella prov.”

Det enda som biträdande rektor C inte är nöjd med är hur mycket man måste göra manuellt vid varje ansökan. Hen hade gärna sett att det fanns ett bättre system för antagning än det befintliga som de just nu använder. En större automatisering är vad hen efterfrågar även om individperspektivet inte får glömmas bort.

”Det kanske är en dröm. Jag vet inte om man kan göra detta, men att flera processer blev automatiserade. Samtidigt med att vi inte får glömma bort individperspektivet.”

Min intervju med biträdande rektor C blev mycket kortare än de tidigare intervjuerna på grund av att respondenten skulle på ett annat möte kort inpå. Därför är det i min redogörelse och analys betydligt färre citerade svar.

Biträdande Rektor C gör inga värderingar i deltagarnas kunskaper mer än att berätta att deltagarna går i grupper där de ligger på olika nivåer.

Själva kommunen är upphandlad och att Biträdande rektor C tycker att konceptet är bra vilket är en värdeutsaga.

Analys av en genomströmningsdiskurs

Som en påminnelse från min policyanalys var två nyckelbegrepp som framkom: ”nyanlända invandrare” och ”att klara av SFI snabbt”.

Hela min diskursanalys finns i tabellform i bilaga 2. Här finns ett utdrag ur den. Min redovisning och analys presenterar jag i löpande text.

I regeringens proposition (Prop.2014/15:85, s.27) har man definierat vad begreppet ”nyanländ invandrare” betyder. Med begreppet nyanländ avser regeringen här en utrikes född person som varit folkbokförd i Sverige kortare tid än fyra år. Det är en definition som sätter tillsammans människor från olika länder, kulturer och religioner till en grupp.

I fallet med att använda begreppet ”nyanlända invandrare” är ett exempel på ett konstituerande maktspråk där den nyanlände behöver lära sig det rätta och det är att anamma svenskheten (Bergström & Ekström i Bergström & Boréus, 2018).

En aspekt av makt inom en diskurs är hur man definierar en målgrupp. Som det går att läsa i kapitlet om policyanalys används ”nyanlända invandrare” som ett återkommande begrepp. Ett exempel var att SFI-bonusen skulle ges till nyanlända invandrare som klarade SFI på en begränsad tid, men det skulle inte ges till arbetskraftsinvandrare för de hade redan motivation till att etablera sig i Sverige (prop. 2008/09:156). Att klumpa ihop invandrare som kommer till Sverige som ”nyanlända” kan skapa en problematik för samhället. Det gör att en heterogen

Tabell 7. Ett utdrag ur diskursanalysen som finns i bilaga 2.

Proposition/lag/ Förordning/ utredning	Citat	Övergripande tema – nyckelord och fraser	Identitetskonstruktioner – Vad skapas det för bild?
Regeringens proposition 2008/09:156 Sfi-bonus – försöks- verksamhet för att sti- mulera nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska	I propositionen föreslås en ny lag om <u>försöksverksamhet med prestationsbaserad stitmulansersättning</u> inom svenskundervisning för invandrare (<u>sfi-bonus</u>). Den föreslagna lagen syftar till att pröva i vilken utsträckning <u>ekonomiska incitament</u> för deltagare i sfi kan bidra till att de <u>snabbare lär sig svenska</u> och därmed förbättrar sina möjligheter att få ett <u>arbete</u> . (s.1)	Försöksverksamhet Prestationsbaserad stitmulansersättning SFI-bonus Ekonomiska incitament Snabbare lär sig svenska arbete	Prestationsbaserad ersättning för att nyanlända ska klara SFI snabbt eftersom nyanlända i dagsläget inte når kraven på att snabbt lära sig svenska för att få ett arbete. ”Nyanlända invandrare lär sig inte svenska tillräckligt snabbt.”

grupp, vilket betyder att människor som är olika ses som en homogen grupp, vilket betyder att människor är lika eller samma. Den här homogena gruppen, som det språkligt uttrycks, behöver förutsättningar för att försvenskas och bli självförsörjande. För att de ska klara det, beslutar riksdagen och regeringen om ett antal lagar för att immigranten och flyktingen på kortast möjliga tid ska acklimatisera sig till svenskheten, integreras i samhället och etableras på arbetsmarknaden (Vesterberg i Fejes & Sparrhoff (red), 2016).

I policyanalysen kunde man se maktfördelningen mellan de nyanlända invandrarna och Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen upprättar en etableringsplan för den nyanlända invandraren. I själva prop. 2016/17:175 står det att nyanlända invandrare blir erbjudna insatser medan deltagare som jag har mött skulle säga att de blir påtvingade insatser. I den planen finns SFI. Arbetsförmedlingen kontrollerar därefter huruvida den nyanlände följer sin etableringsplan som också innehåller ekonomiska styrmedel (prop. 2016/17:175). Av egna erfarenheter fick jag ta många diskussioner med deltagare på SFI som fick minskad ersättning, om de uteblev från lektioner, eftersom jag som lärare fick skriva under deras närvarorapporter som skulle till Arbetsförmedlingen. Att både vara lärare och att ha ett visst ansvar för en vuxen människas ekonomi, upplevde jag som besvärande. Det var många av mina kollegor, som upplevde samma sak. Ibland blev det stora konflikter mellan lärare och deltagare. Detta togs sedan bort, men jag kommer inte ihåg vilket år det var.

En sorts förtryck eller dolt förtryck kan då vara de här etableringsplanerna som Arbetsförmedlingen upprättar för de nyanlända invandrarna. Människorna ses som en homogen grupp som ska tvingas till SFI oberoende av behov, motivation eller förutsättningar (prop. 2016/17:175, s.6):

4 § Arbetsförmedlingen har ansvar för att nyanlända invandrare erbjuds insatser som syftar till att underlätta och påskynda deras etablering i arbets- och samhällslivet (etableringsinsatser).

Understrykningarna ingår i analysarbetet för att komma fram till en slutsats som här lyder: Ansvar för insatser som invandrare erbjuds har Arbetsförmedlingen, därför att det ska gå snabbare med integration och etablering. Det innebär att snabb integration i samhället och snabb etablering på arbetsmarknaden sker genom insatser.

När begreppet *nyanlända invandrare* hade beförats fanns det ett inbyggt vi och de. Vi:et alltså svenskarna har en fördel av att redan vara etablerade i Sverige med rätt värderingar och normer, som om det vore något statistiskt. De, alltså de nyanlända invandrarna, har andra kulturer, språk, seder och vanor och de måste bli försvenskade. Att isolera en grupp som bryter mot samhällets normer görs inom andra diskurser med. Bland annat utsätts HBTQ-personer för detta världen över. Detta är vad Kumashiro (2000) benämner som "the Other" då han forskar om hur marginaliserade grupper utsätts för förtryck inom bland annat utbildningssystemet.

I kommunikationen mellan lagstiftaren och kommunerna finns det en inskriven otydlighet som har framkommit i både policyanalysen och i intervjuanalyserna gällande kontinuerlig utbildning. Den kommunikativa otydligheten skapar problem för den huvudman som ska tolka vad lagstiftaren menar. Det har även framkommit att kommuner gör motstånd mot Arbetsförmedlingens ökade makt eller handlingsutrymme (prop. 2016/17:175, s.33).

Östersunds kommun anser att Arbetsförmedlingens utökade handlingsutrymme kan få oönskade effekter för både kommunerna och den enskilde.

Det kommunerna ifrågasätter är att Arbetsförmedlingen får ett utökat handlingsutrymme, alltså bestämmer mer och att det kan påverka både kommunerna och individerna (invandrarna) negativt. Slutsats: Kritik från kommunerna väcks mot att Arbetsförmedlingen och arbetslinjen får ett ökat handlingsutrymme.

Man kan se i de tre propositionerna (Prop. 2008/09:156, Prop. 2014/15:85 och Prop. 2016/17:175) som jag har gått igenom, att kravet på snabb etablering på arbetsmarknaden och snabb integrering i samhället är den nyanländes ansvar delat med Arbetsförmedlingen. Den nyanlande blir anvisad till olika insatser för att nå målen om snabb etablering och integrering. Regeringarna har haft väldigt lite tålamod med etablerings- och integreringsprocesserna och har genomfört försök med exempelvis SFI-bonus och kontinuerlig utbildning på SFI.

Det var först när SOU 2020:66 (s.27–28) kom, som ett större ansvar lades på kommunerna gällande lärarkompetens, resursfördelning och att minska arbetsmarknadens inflytande över utbildningen.

Utredningen har lagt flera förslag som omfattar kompetenshöjning för vuxenutbildningens medarbetare. Förslagen bottnar i den fasta övertygelsen om att det finns en stark koppling mellan kompetens och kvalitet.

Målgruppen för vuxenutbildningen har både vuxit och förändrats med fler nyanlända och personer i behov av stöd. Samtidigt ställs allt högre krav för ett aktivt deltagande i samhälle och i arbetsliv. Detta gör att huvudmännen kontinuerligt behöver se över organisation och förutsättningar för att kunna erbjuda en utbildning som möter behov hos både individer och den omgivning de befinner sig i.

En utgångspunkt för utredningen har hela tiden varit att vuxenutbildningen inte får reduceras till enbart ett arbetsmarknadspolitiskt instrument även om målet för de flesta av vuxenutbildningens elever är att stärka den egna ställningen i arbetslivet.

I stället för att Arbetsförmedlingen genom olika insatser ska lösa problemen med etablering på arbetsmarknaden och integrationen i samhället syftar SOU 2020:66 till att mer resurser läggs på att öka kompetensen bland lärare på SFI, öka resurserna till personer med extra behov av stöd och minska Arbetsförmedlingens betydelse för en lyckad integrering och etablering i Sverige. Det skulle möjligtvis kunna ses lite som ett paradigmskifte i hur regeringen vill uppnå en högre grad av lyckad integration och etablering i samhället med en minskad påverkan av arbetsmarknadsinsatser och i stället sikta på en utbildning av högre kvalitet.

Det blir ett annat fokus på lösningar genom SOU 2020:66 i jämförelse med Prop. 2008/09:156, Prop. 2014/15:85 och Prop. 2016/17:175. Fokuset handlar om att skapa möjligheter för skolverksamheter att möjliggöra för deltagarna att lyckas framför att sätta fokus på att tvinga deltagarna på olika sätt att på kortast möjliga tid klara SFI. Man har flyttat hur man ska lyckas, från press på nyanlända till att ge SFI större möjligheter för riktade resurser, kompetensutveckling och ökade krav på kompetens bland lärarna.

Lagstiftaren har ett tydligt fokus på genomströmning på SFI. Det ska gå snabbt att komma in på en utbildning för att därefter snabbt komma ut i samhället för att bli integrerad och för att få ett jobb. Oavsett om deltagarna har mycket studievana eller ingen studievana ska alla ha samma krav på sig att på kortast tid genomföra SFI med godkända betyg.

Det blir deltagarna, lärarna och skolorna som misslyckas om inte målet om snabb genomströmning på SFI uppnås. Lagstiftaren har ju möjliggjort för ett snabbt flödesschema genom

att införa kontinuerlig utbildning. Detta har man kunnat se i Prop. 2008/09:156, Prop. 2014/15:85 och Prop. 2016/17:175.

Med SOU 2020:66 kommer fler vägar för deltagarna, lärarna och skolorna presenteras för att nå målen om en snabb genomströmning genom att bland annat ha en plan för kompetensutbildning bland lärarna, högre behörighetskrav på lärarna, rätt till SFI på modersmålet och en tidsbegränsad SFI.

Vägen för att nå en högre genomströmning har nu fått fler verktyg än tidigare genom SOU 2020:66 i jämförelse med Prop. 2008/09:156, Prop. 2014/15:85 och Prop. 2016/17:175.

Diskursen som jag har analyserat fram kan ses som en politiskt-byråkratisk diskurs. Politisk på grund av de ideologierna representerade genom partier i dåvarande och nuvarande regeringar som har varit med och tagit fram propositioner, lagtexter, förordningar och utredningar, samt byråkratisk i hur språket är författat i samtliga bearbetade policydokument.

Sammanfattning och diskussion

Metodreflektion

Efter att ha jobbat fram en triangulering; policyanalys, intervjuanalys och diskursanalys inser jag hur mycket jobb jag la på mig själv. Det har varit enormt tidskrävande att gå igenom mängder av policydokument och att bearbeta intervjuerna.

Förhoppningsvis har trianguleringen lett till en ökad förståelse för komplexiteten i hur vuxenutbildningen ska bedrivas. Den har i mitt fall, trots allt arbete, gett mig en större inblick i hur viktigt det är från lagstiftarens sida, att vara tydlig med vad otydliga begrepp betyder. Samt att jag har bättre kunnat läsa mig till lagstiftarens intentioner.

Begreppsotydligheten har för många huvudmän varit svårt och det har synts i intervjuanalysen. Genom att ha kombinerat analyserna har jag fått en större helhetsbild av varför SFI enligt lagstiftaren ska bedrivas kontinuerligt under hela året. På det sättet har trianguleringen varit till god hjälp.

Resultat

För att kunna knyta ihop uppsatsen har jag valt att svara på en forskningsfråga åt gången.

1. Hur tolkar verksamheterna SFS 2011:1108 kapitel 2 §25 i Förordningen om Vuxenutbildningen ” Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året ” och hur påverkas verksamheterna i form av antagningar, personal, ekonomi, arbetsmiljö, likvärdighet och ledarskap?

Det första är att begreppsotydligheten gällande vad kontinuerligt betyder skapar problem för huvudmän och rektorer. För en del huvudmän betyder det att verksamheten får vite på grund av för många veckors stängt under sommaren. För andra betyder det en ökad budget för att täcka utgifterna under sommaren, eftersom lärarna har en lagstadgad ledighet. På många arbetsplatser som bedriver SFI uppstår konflikter när semestrarna närmar sig.

Det andra är att en del i resultatet är att likvärdigheten inte upplevs lika landet över. Det gick att utläsa från KLIVA-utredningen, men även från rektorerna. SFI saknar ett centralt innehåll och därför ligger vissa utbildare på en högre nivå än andra. Deltagarnas betyg behöver inte alltid överensstämja med krav från en annan utbildare om hen byter kommun. Det skapar problem för både deltagare och lärare. Även betydelsen av ordet likvärdigt har förändrats och har numera en betydligt mer begränsad betydelse (thin) och handlar om måluppfyllelse.

Både personal och ekonomi påverkas av att verksamheter ska bedrivas kontinuerligt under hela året. En del är den lagstiftade semesterledigheten som inkluderar lärare som har semester-tjänster. Det blir höga personalkostnader under sommaren, eftersom lärarna har rätt att ta ut sin ledighet även om verksamheten pågår. Det innebär sommarvikarier och följaktligen en sämre kvalitet på undervisningen.

För ledarskapet ökar påfrestningen, eftersom det inte finns några perioder för återhämtning, utan allt måste planeras löpande under hela året. Det skapar också motsättningar bland medarbetarna, eftersom skolor gör olika och detta måste rektorer och biträdande rektorer hantera.

Vad det gäller arbetsmiljö och medarbetares möjlighet till återhämtning har rektorer och biträdande rektorer valt att göra olika. Hos en del lärare kommer nya deltagare varje vecka och hos andra kommer nya deltagare var femte eller var åttonde vecka. De olika sätten att driva skolorna på påverkar lärarna som undervisar. De utsagorna fanns i intervjuanalysen.

Även om många utmaningar skapas för verksamheterna upplevde respondenterna att kontinuerlig utbildning för det mesta var något bra. De såg möjligheter i att deltagarna snabbare kunde nå sina mål som jobb och utbildning, eftersom SFI är en flexibel studieform. Det som skapade problem var begreppsotydligheten kring vad kontinuerlig utbildning i praktiken faktiskt är och innebär.

2. Vilka normer, värderingar och politik döljer sig i skrivningen i SFS 2011:1108 i kapitel 2 §25 i Förordningen om Vuxenutbildningen att "Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året"?

Det som tydligt framkommer är Arbetsförmedlingens och Arbetsmarknadsdepartementets prägning av policydokument och med det lagstiftningen gällande vuxenutbildningen SFI och deltagarna. Det handlar mycket om etableringsplaner och krav på antagning på SFI. Detta är arbetsmarknadsåtgärder främst och demokratiska åtgärder sekundärt. Det framgick tydligt i diskursanalysen. En av anledningarna till tvånget (utbildningskritiskt perspektiv) om att gå på SFI är att människor som saknar gymnasial utbildning står längst från arbetsmarknaden. Detta ska skyndsamt lösas genom ett snabbare in- och utflöde från SFI vuxenutbildningen.

Den politiska prägeln är tydligt satt i policydokumenten och den är marknadsanpassad både i att möta arbetsmarknaden och att SFI är en del av marknaden, som upphandlad verksamhet. Man pratar om genomströmningar och flöden likt ett fabriksgolv där produkter skapas för att sedan skickas ut till konsumenter.

Deltagarna klumpas ofta tillsammans som en homogen grupp då de benämns som "nyanlända invandrare" i policydokumenten medan två av tre rektorer och biträdande rektorer är noga med att poängtera att det är en heterogen grupp människor som deltar i deras verksamheter. Värderingarna mellan lagstiftaren och de som har ledarskapsroller inom verksamheterna stämmer inte alltid överens.

Lagstiftaren gör försök i sina lagtexter om att den som har störst behov ska bli prioriterad och få mest hjälp, men det finns inga ekonomiska incitament som följer, för att göra verklighet av den skrivelsen. Det är först i SOU 2020:66 som några verkliga förslag presenteras så som kompetenshöjning av lärare och möjligheter för illitterata att få undervisning på modersmålet.

Analys

Även om forskningen inom svenska som andraspråk och svenska för invandrare för många är främmande finns det ändå en hel del litteratur att lära sig av.

För att bli behörig lärare på SFI behöver man ha läst 30 högskolepoäng i ämnet svenska som andraspråk utöver en lärarexamen (Skolverket, 2021b). 30 hp innebär en termins heltidsstudier på en högskola eller ett universitet. Det är vad som krävs för att vara behörig för att jobba på SFI.

Deltagare som kommer till SFI har väldigt olika förutsättningar för att klara kunskapskraven utifrån tre olika nivåer: *samhällsnivå*, *gruppnivå* och *individnivå* (Nordlund Shaswar & Wedin, 2020).

På samhällsnivå kommer delar in som: om de själva har gått i skolan i hemlandet, hur länge de har fått gå i skolan, vad det har varit för skola (en del har bara fått gå i exempelvis koranskola), om de har fått lära sig sitt eget modersmål i skolan (människor som har ursprung i minoritetsbefolkningar har inte alltid fått prata eller lära sig sitt språk i skolan), vilken status hemspråket har i det nya landet, vilket skriftspråk man har med sig från början (alla har inte det latinska alfabetet), vilken samhällsklass man kommer från, vilka ekonomiska förutsättningar som deltagarna har (Nordlund Shaswar & Wedin, 2020).

På gruppnivå påverkas deltagarna av den undervisning som ges i skolan (lärarledd eller självstudier), hur grupsammansättningarna ser ut, innehållet i undervisningen, möjligheten att få både ett inflöde och ett utflöde. Det vill säga att kunna använda språket (Nordlund Shaswar & Wedin, 2020).

På individnivå finns faktorer som ålder, trauman, kön, hur man uppfattar sin identitet i det nya landet, hur man hanterar bildspråket, vilken relation man har till sin lärare, vilken relation har de till de andra gruppdeltagarna på SFI, vilken situation man har i Sverige gällande uppehållstillstånd, boende och försörjning, samt om man har kognitiva utmaningar så som läs- och skrivsvårigheter eller språkstörning (Nordlund Shaswar & Wedin, 2020).

Lärare på SFI möter deltagare som varje dag hanterar utmaningar på samhällsnivå, gruppnivå och på individnivå. Det är många saker som påverkar deltagare i deras möjligheter att lära sig svenska.

När jag har gått igenom olika policydokument har lagstiftaren inte varit tydlig i komplexiteten i att vara undervisande lärare på SFI tillsammans med kravet på en hög genomströmning. Det är först i SOU 2020:66 som ovanstående problematik synliggörs och förslag läggs för att hantera utmaningarna.

Socialkonstruktionism som teori har använts för att få syn på det som vi tar för givet och ifrågasätta det. Under lång tid tog lagstiftaren för givet att anledningen till att invandrare inte blev klara med SFI på kortast möjliga tid berodde bland annat på hur SFI var organiserat. Ett sätt

för att ändra det var att i SFS 2011:1108 (*Förordning om vuxenutbildning*) skriva in att vuxenutbildningen skulle bedrivas kontinuerligt under hela året. Det var till stor del lösningen på problemet. På det sättet skulle deltagare som hade blivit "avbrottade" från utbildningen snabbt kunna börja igen. Det som lagstiftaren inte verkade ha tänkt på tidigare är att ha högre behörighetskrav på undervisande lärare, mer lagstadgad rättighet till undervisning än dagens 15 timmar i veckan, modersmålsstöd för analfabeter och att CSN-berättiga utbildningen på SFI för att deltagarna ska kunna studera och betala sina räkningar.

I stället för ovanstående förslag på förändringar valde lagstiftaren länge att prioritera Arbetsförmedlingens roll för deltagarna på SFI. Arbetsförmedlingen skulle skriva etableringsplaner där SFI och andra aktiviteter ingick och följdes upp. En SFI-bonus var ute på försök för att som morot motivera nyanlända att snabbt bli klara med kurserna på SFI.

Det verkar som om lagstiftaren mest har lagt fokus på yttre faktorer så som tidsorganisationen på SFI i stället för att fokusera på hur själva utbildningen i svenska för invandrare kan bli bättre. Lagstiftaren har varit så upptagen av tidsperspektivet att den inte har sett andra kvalitetshöjande insatser som är viktiga i att lära sig svenska för invandrare.

Kritisk diskussion

Genom att ha studerat den sociala konstruktion (socialkonstruktionism) som skolan och SFI är har jag kunnat se många saker. Bland annat har jag sett hur stor inverkan begreppsotydlighet har på skolor runt om i Sverige. Att ett ord som "kontinuerligt" kan skapa sådan förvirring bland myndigheter och huvudmän har varit intressant att följa. Myndigheterna har genom åren försökt förklara, men både Skolverket och Skolinspektionen har båda med sina tolkningsföretäden ändå dragit olika slutsatser. På så sätt skapar de ytterligare förvirring och en pågående diskussion om vad som är rätt och vad som är fel utan att konkret säga, vad som är rätt och vad som är fel.

När framställan av underlag för beslut når lagstiftaren, alltså riksdagen, saknas ofta röster från de som ska ta del av undervisningen. Kommuner, myndigheter, sakkunniga och intresseföreningar får tycka till, men de nyanlända invandrarnas röster hörs inte, trots att det är dem det gäller på SFI. Genom att ha applicerat socialkonstruktionism som teori och interpretativ ansats har jag kunnat beskriva och analysera den sociala konstruktion som SFI är och genom diskursanalysen har jag kunnat belysa maktaspekten och vilka som är "vi" och vilka som är "de".

Jag har haft med mig min egen förförståelse in i arbetet på grund av att jag själv är verksam som lärare på SFI. Min förhoppning är att jag har kunnat hålla mig så saklig som möjligt.

Min önskan är att det här arbetet kommer till nytta och att ämnet om vuxnas lärande fortsätter att få uppmärksamhet för en chans till utveckling i Sverige. Vi har fortfarande mycket kvar att lära om hur man på ett bra sätt kan organisera svenska för invandrare.

Reflektion

En fråga som återkom till mig under arbetet var: Var finns kommunikationen och ett aktivt lyssnande? Det var särskilt besvärande att läsa policydokumenten och se att det bara var envägskommunikation mellan lagstiftarna och de nyanlända invandrarna. De nyanlända invandrararnas röster fanns inte i dokumenten, utan man talade om de som en marginaliserad grupp som har problem med att komma in på den svenska arbetsmarknaden. Av vad jag kunde se stod det ingenting om dessa människor som en resurs för samhället med erfarenheter, kunskaper, normer, värderingar och att de faktiskt är vuxna.

En person som föds i Sverige blir sällan självförsörjande förrän efter gymnasiet. Många ungdomar väljer att studera vidare och tar då CSN som innebär både bidrag och lån under olika lång tid. Detta skjuter på tiden innan en svenskfödd ungdom kan stå på egna ben. Ändå kräver samhället att en människa som har flytt från krig, svält, förföljelse och misär utan problem ska lära sig det svenska språket, normerna och värderingarna på så kort tid som möjligt, gärna inom 12 månader, och så billigt som möjligt, för att fullvärdigt bli accepterad i det svenska samhället.

Referenslista

- Adelmann, K. (2009). *Konsten att lyssna. Didaktiskt lyssnande i skola och utbildning*. Lund: Studentlitteratur.
- Alvesson, M., & Sköldberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Arbetsförmedlingen. (2017). *Perspektiv på etableringsuppdraget*. Dnr Af-217/0017 9995. Hämtad 2021-02-07, från: <https://arbetsformedlingen.se/download/18.4fb667a1169bfd2c0a69d58/1556171620796/rapport-perspektiv-pa-etableringsuppdraget.pdf>
- Arbrandt Dahlgren, M., & Carlsson, I. (Red). (2012). *Lärande på vuxnas vis. Vetenskap och beprövad erfarenhet*. Lund: Studentlitteratur.
- Barsky, A. E. (2017). *Conflict Resolution for the Helping Professions. Negotiation, Mediation, Advocacy, Facilitation and Restorative Justice*. New York: Oxford University Press.
- Bacchi, C., (2012). Bletsas, A., & Beasley, C. (eds.). *Engaging with Carol Bacchi: Strategic Interventions & Exchanges*. Adelaide: University of Adelaide Press. Hämtad 2021-09-03, från: <https://www.adelaide.edu.au/press/system/files/media/documents/2019-04/uap-engaging-ebook.pdf>
- Bolman, L G., & Deal, T E. (red). (2015). *Nya perspektiv på organisation och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, G., & Boréus, K. (2018). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig Text – och Diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Brinkman, S., & Kvale, S. (2009). *Den Kvalitativa Forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber
- Christersen, T., Lægreid, P., P, G, Roness., & K-A, Røvik. (2005) *Organisationsteori för offentlig sektor*. Malmö: Liber
- Commerford, T., De la Rocha, Z., Morello, T., & Wilk, B. (1992). *Take the Power Back*. Inspelad av Rage Against the Machine. På albumet *Rage Against the Machine*. Van Nuys, Sound City: Epic Records.
- Czarniawska, B. (2015). *En teori om organisering*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahlstedt, M., & Fejes, A. (2019). *Neoliberalism and Market Forces in Education: Lessons From Sweden*. Abingdon, Oxon: Ruthledge.
- Denscombe, M. (2004). *Forskningens grundregler. Samhällsforskarens handbok i tio punkter*. Lund: Studentlitteratur.
- Englund, T., & Qunnerstedt, A. (red). (2008). *Vadå likvärdighet? Studier i utbildningspolitisk språkanvändning*. Göteborg: Diadalos AB
- Fejes, A., Muhrman, K., & Nyström, S. (red). (2020). *Om vuxenutbildning och vuxnas studier. En grundbok*. Lund: Studentlitteratur.

- Fejes, A., & Sparrhoff, G. (red). (2016). *Anställningsbarhet. Perspektiv från utbildning och arbetsliv*. Lund: Studentlitteratur.
- Freire, P. (2017). *Pedagogy of the oppressed*. London: Penguin Classics
- Gibbons, P. (2002). *Stärk Språket. Stärk Lärandet. Språkutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever I klassrummet*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Grönroos, M. (1998). *Där språket möter språkbruket.*, Hämtad 2020-12-13, från: <https://www.sprakbruk.fi/-/dar-spraket-moter-sprakbruket>
- Hocker, J. L., & Wilmot, W. W. (2014). *Interpersonal Conflict*. New York, NY: McGraw-Hill Education.
- Hooks, B. (1994). *Teaching to Transgress. Education as the Practice of Freedom*. London: Routledge.
- Illeris, K. (Red). (2018). *Contemporary Theories of Learning. Learning Theorists In Their Own Words*. Abingdon, Oxon: Ruthledge.
- Jarl, M., & Pierre. (red.). (2012). *Skolan som politisk organisation*. Malmö: Gleerups
- Kalonaityté, V. (2014). *Normkritisk pedagogik. För den högre utbildningen*. Lund: Studentlitteratur.
- Kumashiro, K. (2000). *Toward a Theory of Anti-Opressive Education*. Review of Educational Research. Spring 2000, Vol. 70, No. 1. pp. 25-53.
- Lärarförbundet. (2020-12-09). *Semester och ferie. Så lång ledighet har lärare rätt till*. Hämtad 2021-07-07, från: <https://www.lararforbundet.se/artiklar/semester-och-ferie-sa-lang-ledighet-har-larare-ratt-till>
- Maltén, A. (2000). *Det pedagogiska ledarskapet*. Lund: Studentlitteratur.
- Martinsson, L., & Reimers, E. (Red). (2014). *Skola i normer*. Malmö: Gleerups
- Møller, J. (2012). *Ledaridentiteter i skolan. Positionering, förhandling och tillhörighet*. Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, B., Nilsson, J., & Pettersson, N. (2014). *Kommunikativt Ledarskap*. Stockholm: Liber AB
- Nordlund Shashwar, A., & Wedin, Å. (2020) *Språkdidaktik för SFI. Att undervisa andra-språksinlärare*. Lund: Studentlitteratur.
- Prop. 1976/77:90. *Om semesterlag, m.m.*; Tillgänglig: <https://data.riksdagen.se/dokument/G00390>
- Prop 2008/09:156. *Sfi-bonus. Försöksverksamhet för att stimulera nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49bafd/contentassets/25c60442789b43abb65f5c66f517d4be/prop.-200809156-sfi-bonus---forsoksverksamhet-for-att-stimulera-nyanlanda-invandrare-att-snabbare-lara-sig-svenska>
- Prop. 2014/15:85. *Ökad individanpassning. En effektivare sfi och vuxenutbildning*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49b727/contentassets/3ee05cc3d88c4646a635bc54b36e9a1a/okad-individanpassning--en-effektivare-sfi-och-vuxenutbildning-prop.-20141585>

Prop 2016/17:175. *Ett nytt regelverk för nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/4965e5/contentassets/4eccccf8c5d74e0c8b5110289265d866/ett-nytt-regelverk-for-nyanlanda-invandrades-etablering-i-arbets--och-samhallslivet-prop.-201617175>

Regeringen. (2008). *SFI-bonus. Stimulans för nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet. Hämtad 2021-05-30 från: <https://www.regeringen.se/49baf8/contentassets/76057dffa2a04f7b8ce51c4682563886/sfi-bonus---stimulans-for-nyanlanda-invandrare-att-snabbare-lara-sig-svenska-ds-200819>

Reinecker, L., & Stray Jørgensen. (2017). *Att skriva en bra uppsats*. Stockholm: Liber.

Sandberg, J., & Targama, A. (2013). *Ledning och förståelse. En förståelsebaserad syn på utveckling av människor och organisationer*. Lund: Studentlitteratur.

SFS 1977:480. *Semesterlag*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet ARM. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/semesterlag-1977480_sfs-1977-480

SFS 2010:197. *Om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet I. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2010197-om-etableringsinsatser-for-vissa_sfs-2010-197

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

SFS 2011:1108. *Förordning om vuxenutbildning*. Utbildningsdepartementet. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20111108-om-vuxenutbildning_sfs-2011-1108

SFS 2016:1145. *Lag om offentlig upphandling*. Stockholm: Finansdepartementet OU. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20161145-om-offentlig-upphandling_sfs-2016-1145

SFS 2017:584. *Om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet IAS. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2017584-om-ansvar-for-etableringsinsatser_sfs-2017-584

Skolverket. (2014). *Bedömning och betygsättning inom vuxenutbildningen*. Stockholm: Skolverket. Publikationen har utgått.

Skolverket. (2017-04-12a). *Redovisning av uppdrag om kartläggning av kontinuerlig utbildning inom komvux*. Stockholm: Skolverket. Hämtad 2019-12-26, från: <https://www.skolverket.se/publikationsserier/regeringsuppdrag/2017/kartlaggning-av-kontinuerlig-utbildning-inom-komvux?id=3774>

Skolverket. (2017b). *Systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet*. Stockholm: Skolverket. Hämtad 2021-02-28, från <https://www.skolverket.se/getFile?file=2901>

Skolverket. (2020). *Rätt behörighet och antagning till sfi*. Stockholm: Skolverket. Hämtad 2021-09-08, från: <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/ratt-till-sfi>

Skolverket. (2021a). *Läroplan för vuxenutbildningen*. Stockholm: Skolverket. Hämtad 2021-09-08, från: <https://www.skolverket.se/undervisning/vuxenutbildningen/komvux-gymnasial/laroplan-for-vux-och-amnesplaner-for-komvux-gymnasial/laroplan-lvux12-for-vuxenutbildningen>

Skolverket. (2021b). *Krav för att få behörighet att undervisa*. Stockholm: Skolverket. Hämtad 2021-09-19, från: <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/lararlegitimation-och-forskollararlegitimation/regler-och-krav-for-lararlegitimation/larar--och-forskollararlegitimation-och-krav-for-att-fa-behorighet>

Skolverket., Skolinspektionen., Myndigheten för yrkeshögskolan., (2019-04-09). *Svar på publikens frågor under programpunkten "Aktuellt från Skolverket" på ViS-konferensen 2019.*, Hämtad från: <https://www.visnet.se/wp-content/uploads/2019/04/ViS-konferensen-2019-Svar-p%C3%A5-publikfr%C3%A5gor.pdf> (2019-12-26)

SOU 2013:76. *Svenska för invandrare – valfrihet, flexibilitet och individanpassning*. Stockholm. Fritzes Offentliga Publikationer. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49b715/contentassets/b158c540ef124967b6d04c11cd931609/svenska-for-invandrare--valfrihet-flexibilitet-och-individanpassning-hela-dokumentet-sou-201376>

SOU 2020:66. *Stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk*. Stockholm. Fritzes Offentliga Publikationer. Tillgänglig: <https://data.riksdagen.se/fil/A655DA53-5D49-475B-A8F5-4A9872400C14>

Språkbanken.gu.se. *Kontinuerlig (adjektiv)*. Hämtad 2021-09-11 från: [språkbanken ordbild](https://sprakbanken.gu.se/ordbild)

Starrat, J.R. (2005) *Etiskt ledarskap med fokus på skolan*. Malmö: Liber

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svedberg, L. (2016). *Gruppsykologi. Om grupper, organisationer och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svensk Facklitteratur. (2015). *Ny skollag i praktiken. Lagen med kommentarer (femte upplagan)*. Upplands Väsby: Svenska Facklitteratur AB.

Svenska.se. (2009). *Adjektivattribut*. Stockholm. Svenska Akademin. Hämtad 2020-12-22, från: <https://svenska.se/tre/?sok=adjektivattribut&pz=2>

Svenska.se (2015). *Kommunikation*. Stockholm. Svenska Akademin. Hämtad 2021-04-05, från: <https://svenska.se/tre/?sok=kommunikation&pz=1>

Svenska.se. (2015, 2009, 1937). *Kontinuerlig*. Stockholm. Svenska Akademin. Hämtad 2020-12-22, från: <https://svenska.se/tre/?sok=kontinuerlig&pz=1>

Sveriges Radio (2012-11-30). *SFI-bonusen har gett liten effekt*. Hämtad 2021-05-30, från: <https://sverigesradio.se/artikel/5358890>

Vetenskapsrådet. Hyltestam.,K, Axelsson., M., & Lindberg., I (Red). (2012). *Flerspråkighet. En forskningsöversikt*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad 2020-12-29, från: https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25ac6/1529480531679/Flerspraakighet_VR_2012.pdf

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningsetik*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad 2021-09-03, från: https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Wallström, N. (2016). *Läroplansteori och didaktik*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Wedin, Å. (2014). *Vägar till svenskt skriftspråk för vuxna andraspråksinlärare*. Lund: Studentlitteratur.

Bilagor

Bilaga 1. Intervjufrågor för de strukturella intervjuerna med rektorerna

Kontinuerlig utbildning: 25 § *Utbildningen ska bedrivas kontinuerligt under hela året.*

1. Hur länge har du jobbat inom SFI och som rektor på SFI?
2. Vad har du för tidigare erfarenhet av rektorsuppdrag?
3. Beskriva den verksamhet som du är verksam inom och som du leder? (aspekter inom verksamheten: personalpolitik, verksamhetsplanering, kontinuerliga intag/antagning av deltagare, nå kraven på likvärdighet, budget)
4. Vad finns det för styrka med att ha kontinuerlig antagning av elever?
5. Vad finns det för hinder och problem med kontinuerlig antagning?
6. I en fråga om långsiktig och kortsiktig planering där personal och lokaler oftast hör till de största utgifterna. Hur planerar man en verksamhet utifrån kontinuerliga intag och hur ofta är kontinuerligt inom din/er verksamhet? (semestrar, ledighet osv).
7. På vilket sätt blir du påverkad i ditt ledarskap av att planera för kontinuerliga intag?
8. Hur jobbar ni med likvärdigheten i en verksamhet med kontinuerliga/succesiva intag?
9. Slutligen skulle jag vilja att du berättar om hur ett alternativt antagningssystem skulle kunna se ut.

Bilaga 2. Diskursanalys

Diskursanalys – propositioner, lagar, förordningar och utredningar

Proposition/lag/ Förordning/ utredning	Citat	Övergripande tema – nyckelord och fraser	Identitetskonstruk- tioner – Vad skapas det för bild?
Prop. 2008/09:156. <i>Sfi-bonus – försöksverk- samhet för att stimulera nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska</i>	I propositionen föreslås en ny lag om <u>försöksverksamhet med prestationsbaserad stimulansersättning</u> inom svenskundervisning för invandrare (<u>sfi-bonus</u>). Den föreslagna lagen syftar till att pröva i vilken utsträckning <u>ekonomiska incitament</u> för deltagare i sfi kan bidra till att de <u>snabbare lär sig svenska</u> och därmed förbättrar sina möjligheter att få ett <u>arbete</u> . (s.1)	Försöksverksamhet Prestationsbaserad stimulansersättning SFI-bonus Ekonomiska incitament Snabbare lär sig svenska arbete	Prestationsbaserad ersättning för att nyanlända ska klara SFI snabbt eftersom nyanlända i dagsläget inte når kraven på att snabbt lära sig svenska för att få ett arbete. ”Nyanlända invandrare lär sig inte svenska tillräckligt snabbt.”
Prop. 2008/09:156. <i>Sfi-bonus – försöksverk- samhet för att stimulera nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska</i>	4 § För att <u>sfi-bonus</u> ska lämnas måste minst betyget <u>Godkänt</u> ha uppnåtts inom <u>tolv månader</u> från det att erbjuden utbildning startade, dock <u>senast inom femton månader</u> från den dag personen enligt uppgift i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet för förstagången folkbokfördes i en kommun.	SFI-bonus Godkänt betyg Inom 12 månader Senast inom 15 månader	Kraven för att få det ekonomiska incitamentet är att få godkänt betyg på SFI inom tolv månader och senast inom 15 månader. Det är den tid som regeringen förväntar sig att invandrare lär sig svenska på. ”Regeringen förväntar sig att det tar ungefär ett år för en invandrare att lära sig svenska.”
Prop. 2008/09:156. <i>Sfi-bonus – försöksverk- samhet för att stimulera nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska</i>	Många <u>nyanlända invandrare</u> har <u>svårt</u> att ta sig in på den <u>svenska arbetsmarknaden</u> . Det gäller även dem som har utbildning inom områden där det finns <u>efterfrågan på arbetskraft</u> . <u>Bristande kunskaper i svenska</u> , svårigheter att överföra och värdera kompetens, <u>sämre tillgång till informella nätverk</u> samt <u>diskriminering</u> är några förklaringar till <u>invandrades svårigheter</u> att få ett arbete. (s.7)	Nyanlända invandrare Svårt med den svenska arbetsmarknaden Efterfrågan på arbetskraft Bristande kunskaper i svenska Sämre tillgång till informella nätverk Diskriminering Invandrades svårigheter	När nyanlända inte får jobb på den svenska arbetsmarknaden har regering identifierat att det beror på språkkunskaperna, men att det även kan förekomma diskriminering och att invandrare har sämre tillgång till informella nätverk. Det ligger på invandraren att lära sig språket för att bli acceptera på arbetsmarknaden. Inga krav läggs på arbetsmarknaden. ”Arbetsmarknaden i centrum och krav läggs på invandraren för att nå målet.”
Prop. 2008/09:156. <i>Sfi-bonus – försöksverk- samhet för att stimulera</i>	För att kunna <u>etablera sig</u> i Sverige behövs ett <u>fungerande språk</u> . <u>Språkundervisning i</u>	Etablera sig Fungerande språk Språkundervisning i svenska	För att kunna få ett jobb behöver invandraren kunna svenska. Att inte kunna språket är en barriär för att kunna

nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska	<u>svenska</u> är därför en viktig del av <u>introduktionen</u> för <u>nyanlända</u> . För alltför många nyanlända invandrare <u>fördröjs inträdet på arbetsmarknaden</u> på grund av att deras <u>studier i svenska tar för lång tid</u> eller <u>avbryts i förtid</u> . (s.7)	Introduktion Nyanlända Fördröjt inträde på arbetsmarknaden Studier tar för lång tid Eller avbryts i förtid	få ett jobb på arbetsmarknaden. Det är viktigt att invandraren snabbt lär sig språket. Tiden för att lära sig svenska är viktig för regeringen och det borde ligga i invandrandens intresse. ”SFI ska gå snabbt så att invandraren snabbt kan etablera sig på arbetsmarknaden.”
Prop. 2014/15:85. Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning	I denna proposition lämnas förslag till ändringar i bl.a. skollagen (2010:800) som syftar till en <u>effektivare</u> och mer <u>individanpassad vuxenutbildning</u> , framför allt när det gäller utbildning i <u>svenska för invandrare</u> och kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå.	Effektivare Individanpassad Vuxenutbildning SFI- svenska för invandrare	Regeringen vill ha en effektivare och mer individanpassad SFI. Att effektivisera är att spara tid. Ju mer effektiv utbildningen är desto snabbare lär sig invandrarna svenska på SFI. ”Mer behovsanpassning för att effektivisera SFI för att invandrare ska nå målen.”
Prop. 2014/15:85. Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning	Utbildning i <u>svenska för invandrare</u> ska inte längre vara en egen <u>skolform</u> inom skolväsendet utan ska i stället ingå i <u>skolformen kommunal vuxenutbildning</u> . (s.1)	SFI- svenska för invandrare Skolform kommunal vuxenutbildning	SFI ska inte längre vara en egen skolform utan den ska vara en del av vuxenutbildningen. ”SFI är en del av vuxenutbildningen.”
Prop. 2014/15:85. Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning	<u>Huvudmannen</u> för kommunal vuxenutbildning i <u>svenska för invandrare</u> ska verka för att <u>undervisningen erbjuds på tider som är anpassade efter elevers behov</u> . (s.1)	Huvudmannen SFI- Svenska för invandrare Undervisning på tider som är anpassad efter elevers behov	Mer individanpassning och mer behovsanpassad undervisning på SFI. Att möta invandrarnas behov ska man nå målen om en effektivare SFI. ”Mer behovsanpassning för att effektivisera SFI för att invandrare ska nå målen.”
Prop. 2014/15:85. Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning	För <u>utrikes födda</u> som invandrar till Sverige är <u>vägen till arbete ofta lång</u> . Förutom att det kan ta <u>lång tid att lära sig svenska</u> så finns det också oftast ett <u>utbildningsbehov</u> i övrigt, både på <u>grundläggande nivå</u> och inom yrkesinriktad eller högskoleförberedande utbildning. Här har <u>vuxenutbildningen</u> en mycket viktig uppgift att fylla för att bidra till att <u>förkorta tiden för invandrare att etablera sig i samhälls- och arbetslivet</u> . (s.33)	Utrikes födda Vägen till arbete tar lång tid Lång tid för att lära sig svenska Grundläggande nivå Vuxenutbildningen Förkorta tiden för invandrare att etablera sig i samhälls- och arbetslivet.	Det tar för lång tid för utrikes födda att hitta ett arbete. Det tar för lång tid för utrikes födda att lära sig svenska. Regeringen vill förkorta tiden för hur lång tid det tar för invandrare att etablera sig i samhället och i arbetslivet. ”Det tar för lång tid för invandrare att etablera sig på arbetsmarknaden och integrera sig i samhället.”
Prop. 2014/15:85. Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning	Behovet av <u>reformer</u> för att <u>stödja utveckling</u> av en <u>effektivare vuxenutbildning</u> , bättre <u>anpassad</u> till uppgiften att <u>utbilda</u>	Reformer Stödja utvecklingen av en effektivare vuxenutbildning Anpassad Utbilda utrikes födda	Reformer om att utveckla och effektivisera vuxenutbildningen ska leda till att utrikes födda och korttidsutbildade ska få en bättre anpassad utbildning.

	<u>utrikes födda</u> , liksom <u>korttidsutbildade</u> , är enligt regeringens mening mycket stort. Det är bland annat mot denna bakgrund som förslagen och bedömningarna i denna proposition ska ses. (s.33)	korttidsutbildade	"För att spara tid ska man effektivisera vuxenutbildningen och SFI."
Prop. 2014/15:85. <i>Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning</i>	Skälen för regeringens bedömning: <u>Kursplanerna för sfi och svenska som andraspråk på grundläggande nivå i kommunal vuxenutbildning (komvux)</u> har <u>stora likheter</u> . Det visar sig främst genom snarlika <u>målbeskrivningar</u> , betoning av <u>språkutbildning</u> med fokus på <u>kommunikation samt läs- och skrivinläring</u> . Både sfi och komvux på grundläggande nivå bygger på en <u>rättighetslagstiftning</u> som ger <u>individen</u> rätt att studera om han eller hon uppfyller de villkor som ställs enligt skollagen (2010:800) för rätt till sådan utbildning (22 kap. 11 § respektive 20 kap. 11 §). (s.34)	Kursplaner SFI- Svenska för invandrare Svenska som andraspråk på grundläggande nivå Stora likheter Målbeskrivningar Språkutbildning Kommunikation samt läs- och skrivinläring Rättighetslagstiftning Individ	Det finns stora likheter mellan SFI och svenska som andraspråk grundläggande bland annat genom målbeskrivningar och en språkutbildning med fokus på kommunikation och läs- och skrivinläring. Det är en rättighetslagstiftning för alla individer som vill lära sig svenska. "Rättighet och inte bara skyldighet för invandraren."
Prop. 2016/17:175. <i>Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet</i>	I propositionen görs bedömningen att <u>regelverket</u> för vissa <u>nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet i större utsträckning</u> bör <u>harmoniseras</u> med det regelverk som gäller för övriga arbetssökande. (s.1)	Regelverk Nyanländas etablering Arbets- och samhällslivet I större utsträckning harmonisering	Ett regelverk för vissa nyanlända om hur den här gruppen ska etablera sig på arbetsmarknaden och integreras i samhället upprättas. Detta ska "harmoniseras" med andra regelverk för att nå bästa resultat. "Den nyanlände ska integreras snabbt."
Prop. 2016/17:175. <i>Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet</i>	<u>Harmoniseringen</u> innebär bl.a. att materiella bestämmelser om <u>etableringsinsatser och individersättningar</u> för <u>nyanlända</u> i större uträkning regleras på förordningsnivå i stället för i lag, att den s.k. rättigheten till <u>etableringsplan</u> tas bort och ersätts med anvisning till ett <u>arbetsmarknadspolitiskt program</u> , att ett proportionerligt åtgärdssystem införs för nyanlända motsvarande det som i dag gäller för övriga <u>arbetssökande</u> samt att handläggningen av <u>etableringsersättningen</u> flyttas från <u>Arbetsförmedlingen</u> till <u>Försäkringskassan</u> . (s.1)	Harmonisering Etableringsinsatser Individersättning Nyanlända Etableringsplan Arbetsmarknadspolitiskt program Arbetssökande Etableringsersättning Arbetsförmedlingen Försäkringskassan	Genom etableringsinsatser och ersättningar ska den nyanlände etablera sig på arbetsmarknaden. Detta genom ett arbetsmarknadspolitiskt program som invandraren ska följa för att nå regeringens mål. Invandraren ska nå de uppsatta målen om etablering genom det arbetsmarknadspolitiska programmet och gör hen det får hen etableringsersättning från Försäkringskassan. Tidigare var det Arbetsförmedlingen. "Målet är att invandraren etablerar sig snabbt på arbetsmarknaden och integreras snabbt i samhället genom etableringsinsatser."

Prop. 2016/17:175. <i>Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet</i>	4 § <u>Arbetsförmedlingen</u> har ansvar för att <u>nyanlända invandrare erbjuds insatser</u> som syftar till att underlätta och påskynda deras <u>etablering i arbets- och samhällslivet</u> (etableringsinsatser). (s.6)	Arbetsförmedlingen Nyanlända invandrare Erbjuds insatser Påskynda etablering i arbets- och samhällslivet Etableringsinsatser	Ansvar för insatser som invandrare erbjuds har Arbetsförmedlingen. Det för att det ska gå snabbare med integration och etablering. ”Snabb integration i samhället och snabb etablering på arbetsmarknaden genom insatser.”
Prop. 2016/17:175. <i>Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet</i>	Varje kommun ska <u>aktivt verka</u> för att en <u>nyanländ</u> som omfattas av lagen (2017:000) om <u>ansvar för etableringsinsatser</u> för vissa <u>nyanlända invandrare</u> kan <u>påbörja utbildningen inom en månad</u> från det att den <u>nyanlande</u> anmält sig till utbildning i <u>svenska för invandrare</u> hos kommunen. (s.24)	Aktivt verka Nyanländ *3 Etableringsinsatser Påbörja utbildning inom en månad SFI – svenska för invandrare	För att snabbt lära sig svenska ingår det i etableringsinsatserna att invandraren påbörjar SFI inom en månad från att hen har sökt utbildningen. ”Svenska ska invandraren lära sig snabbt.”
Prop. 2016/17:175. <i>Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet</i>	<i>Simrishamns kommun</i> och <i>Östersunds kommun</i> anser att det finns <u>risk</u> att <u>pågående arbete</u> med <u>etablering av nyanlända</u> påverkas negativt med återkommande förändringar i regelverket. <i>Tjänstemännens centralorganisation</i> (TCO) anser inte att regelverken bör <u>harmoniseras</u> i den utsträckning som det föreslås. (s.32)	Risk Pågående arbete Etablering av nyanlända Negativt harmoniseras	Några kommuner och fackföreningar ställer sig kritiska till regeringens planer på att ändra i dåvarande regelverk gällande nyanländas etablering. ”Kritik mot att Arbetsförmedlingen och arbetslinjen får ett ökat handlingsutrymme.”
Prop. 2016/17:175. <i>Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet</i>	<i>Östersunds kommun</i> anser att <u>Arbetsförmedlingens utökade handlingsutrymme</u> kan få <u>önskade effekter</u> för både <u>kommunerna</u> och den <u>enskilde</u> . (s.33)	Arbetsförmedlingens utökade handlingsutrymme Önskade effekter Kommuner enskilde	Det kommunerna ifrågasätter är att Arbetsförmedlingen får ett ökat handlingsutrymme, alltså bestämmer mer och att det kan påverka både kommunerna och individerna (invandrarna) negativt. ”Kritik mot att Arbetsförmedlingen och arbetslinjen får ett ökat handlingsutrymme.”
Prop. 2016/17:175. <i>Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet</i>	Både <i>Länsstyrelsen i Västra Götaland län</i> och <i>Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen</i> framhåller <u>behovet av att nyanlända får information</u> om vilka <u>krav</u> som ställs på dem. (s.33)	Behov för nyanlända att få information om krav som ställs.	Två myndigheter ser brister i information till invandrarna om vad det är som gäller och vilka krav som ställs. ”Kritik mot regeringens förslag.”
Prop. 2016/17:175. <i>Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet</i>	<i>Behov av ökad harmonisering med regelverket för övriga arbetssökande</i> Det grundläggande syftet med <u>etableringsuppdraget</u> är att <u>åstadkomma</u>	Ökad harmonisering Etableringsuppdraget Snabbare etablering i arbets- och samhällslivet Nyanlända Arbete i centrum	Genom att ändra i regelverket försöker regeringen uppnå målet om att invandrare/nyanlända ska etablera sig snabbt på arbetsmarknaden och integreras i samhället. Att finna ett arbete står i centrum och är

	<p><u>en snabbare etablering i arbets- och samhällslivet för nyanlända</u> invandrare, bl.a. genom att sätta <u>arbete i centrum</u> för insatserna. (s.34)</p>		<p>målet för insatserna riktade till invandrare.</p> <p>”Arbete i centrum” ”Etablering ska ske skyndsamt”</p>
SFS 2010:800. Skollag	<p>24 § Utbildning i svenska för invandrare ska i genomsnitt under en <u>fyraveckorsperiod</u> omfatta minst <u>15 timmars undervisning i veckan</u>. Undervisningens omfattning får dock minskas om eleven begär det och huvudmannen finner att det är förenligt med utbildningens syfte.</p>	<p>Under en fyraveckorsperiod minst 15 timmars undervisning i veckan.</p>	<p>Enligt lagen har elever/deltagare som omfattas av skollagen rätt till minst 15 timmars undervisning på SFI i veckan under fyra veckor.</p> <p>”Den tid som erbjuds för att lära sig svenska är 15 timmar i veckan.”</p>
SFS 2010:800. Skollag	<p>25 § Huvudmannen ska i samarbete med <u>Arbetsförmedlingen</u> verka för att eleven ges <u>möjligheter</u> att öva det svenska språket i <u>arbetslivet</u> och att utbildning i svenska för invandrare kan <u>kombineras</u> med <u>andra aktiviteter</u> som</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>arbetslivsorientering</u>, - <u>validering</u>, - <u>praktik</u>, eller - <u>annan utbildning</u>. 	<p>Arbetsförmedlingen Möjligheter Svenska i arbetslivet Kombineras med andra aktiviteter Arbetslivsorientering Validering Praktik Annan utbildning</p>	<p>Det ska finnas ett samarbete mellan kommunerna/huvudmännen och Arbetsförmedlingen för invandrare att delta på SFI och andra aktiviteter som ska leda fram till ett arbete.</p> <p>”Arbete är i fokus och Arbetsförmedlingen ska leda för att invandraren ska nå målet.”</p>
SFS 2017:584. Om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare	<p>4 § <u>Arbetsförmedlingen</u> har ansvar för att <u>nyanlända invandrare</u> erbjuds <u>insatser</u> som syftar till att underlätta och påskynda deras <u>etablering i arbets- och samhällslivet</u> (etableringsinsatser).</p>	<p>Arbetsförmedlingen Nyanlända invandrare Insatser Snabb etablering i arbets- och samhällslivet</p>	<p>Det är Arbetsförmedlingens uppdrag och ansvar för att invandrare erbjuds insatser för att påskynda integreringen i samhället och etableringen på arbetsmarknaden.</p> <p>”Etableringsinsatser för att etableringen ska ske skyndsamt.”</p>
SFS 2017:584. Om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare	<p>Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. de förutsättningar som ska gälla för att <u>nyanlända invandrare</u> ska erbjudas <u>etableringsinsatser</u>, och 2. etableringsinsatsernas innehåll och omfattning. 	<p>Nyanlända invandrare Etableringsinsatser</p>	<p>Det är regeringen och myndigheter i många fall Arbetsförmedlingen som bestämmer över vilka etableringsinsatser som ska erbjudas.</p> <p>”Erbjudas eller påtvingas etableringsinsatser för invandrare?”</p>
SFS 2017:584. Om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare	<p>5 § <u>Arbetsförmedlingen</u> ska samordna etableringsinsatser och vara <u>stödande och pådrivande</u> i förhållande till berörda parter.</p>	<p>Arbetsförmedlingen Samordnade etableringsinsatser Stödjande och pådriva</p>	<p>Arbetsförmedlingen är den myndighet som ska samordna och vara pådrivande mellan olika aktörer gällande etableringsinsatser för invandrare.</p> <p>”Arbetsförmedlingen har det största ansvaret och möjlighet att trycka på för att invandrarna ska etablera sig på arbetsmarknaden och i samhället.”</p>
SFS 2011:1108. Förordningen för vuxenutbildningen	<p>25 § <u>Utbildningen</u> ska bedrivas <u>kontinuerligt</u> under <u>hela året</u>.</p>	<p>Kontinuerlig utbildning under hela året.</p>	<p>För att invandrare eller staten inte ska förlora tid för sin integration i samhället och etablering på arbetsmarknaden ska SFI erbjuda studiestarter flera gånger per år.</p>

			"Staten och invandraren får inte förlora tid för etablering."
SOU 2020:66. <i>Stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk.</i>	Grundläggande läs- och skrivundervisning <u>Vuxna invandrare</u> som saknar <u>grundläggande läs- och skrivfärdigheter</u> ska ges <u>möjlighet</u> att förvärva sådana <u>färdigheter</u> och elever som inte är <u>funktionellt litterata</u> eller har ett annat skriftsystem än det latinska alfabetet ska få grundläggande läs- och skrivundervisning inom ramen för <u>sfi-utbildningen</u> . Den grundläggande läs- och skrivundervisningen kan ges på <u>modersmål eller elevens starkaste språk. (s.19)</u>	Vuxna invandrare Grundläggande läs- och skrivfärdigheter Möjlighet Färdighet Funktionellt litterata SFI-utbildning Modersmål eller elevens starkaste språk	Utbildning i svenska för invandrare – SFI ska ges på den nivå att den som studerar ska ha möjlighet att tillägna sig färdigheterna. Om en invandrare inte är funktionellt litterat på svenska ska hen få nivåanpassad undervisning på SFI. Om en invandrare saknar grundläggande läs- och skrivfärdigheter på även sitt eget modersmål ska den undervisningen ske på hens modersmål eller elevens starkast språk. "Eleven i centrum" "Fokus på undervisningen"
SOU 2020:66. <i>Stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk.</i>	Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare Utbildning i <u>svenska för invandrare</u> syftar till att ge vuxna invandrare <u>grundläggande kunskaper i svenska språket</u> . Utbildningen syftar också till att ge vuxna invandrare som saknar <u>grundläggande läs- och skrivfärdigheter</u> möjlighet att förvärva sådana färdigheter. Utbildningen får ske på <u>elevens modersmål</u> eller något annat språk som eleven behärskar. <u>Utredningen använder den vedertagna förkortningen sfi. (s.21)</u>	SFI- svenska för invandrare Grundläggande kunskaper i svenska språket Grundläggande läs- och skrivfärdigheter Elevens modersmål	Undervisningen på SFI för invandrare som saknar läs- och skrivfärdigheter får ges på elevens modersmål. "Eleven i centrum" "Fokus på undervisningen"
SOU 2020:66. <i>Stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk.</i>	Nyanlända: Begreppet används på <u>olika sätt</u> av myndigheter. Begreppet nyanländ användes för första gången i skrivelsen Begreppet <u>invandrare</u> – användning i myndigheters verksamheter (Ds 2000:43) <u>om personer som själva invandrat för en relativt kort tid sedan</u> . Regeringen skrev i prop. 2014/15:85 <i>Ökad individanpassning och en effektivare sfi och komvux står följande formulering:</i> Med begreppet nyanländ avser regeringen här en <u>utrikes född person som varit folkbokförd i Sverige kortare tid än 4 år</u> . I KLIVA-utredningens författningsförslag används begreppet nyanländ enligt 3 kap. 12 a § i skollagen. (s.23)	Nyanländ Olika sätt Invandrare Om personer som själva invandrat för en relativt kort tid sedan Utrikes född person som har varit folkbokförd i Sverige kortare tid än 4 år	Definitionen av en invandrare som har bott i Sverige i kortare tid än 4 år och som har invandrat själv benämns som "nyanländ" "begreppsförklaring"

SOU 2020:66. <i>Stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk.</i>	Vissa nyanlända invandrare i etableringsprogrammet Personer som omfattas av <u>etableringslagen</u> (2017:584) dvs. i huvudsak personer som har <u>beviljats uppehållstillstånd</u> som <u>flyktingar</u> eller <u>skyddsbehövande</u> och deras anhöriga. (s.23)	Vissa nyanlända invandrare Etableringslagen Beviljat uppehållstillstånd Flyktingar Skyddsbehövande och deras anhöriga	Begreppet "vissa nyanlända" är utrikes födda som har kommit till Sverige på grund av de är flyktingar och skyddsbehövande samt deras anhöriga. "begreppsförklaring"
SOU 2020:66. <i>Stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk.</i>	En <u>utgångspunkt</u> för utredningen har hela tiden varit att <u>vuxenutbildningen inte får reduceras till enbart ett arbetsmarknadspolitiskt instrument</u> även om målet för de flesta av vuxenutbildningens elever är att <u>stärka den egna ställningen i arbetslivet</u> . (s.27)	Utgångspunkt Vuxenutbildningen får inte reduceras till enbart ett arbetsmarknadspolitiskt instrument	SFI och vuxenutbildningen ska inte bara vara en arbetsmarknadspolitisk åtgärd även om det är en bit på vägen för att komma ut i arbetslivet i Sverige. "SFI ska ha ett större syfte än att serva arbetsmarknaden"
SOU 2020:66. <i>Stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk.</i>	<u>Målgruppen</u> för vuxenutbildningen har både vuxit och <u>förändrats</u> med <u>fler nyanlända</u> och personer i behov av stöd. Samtidigt ställs allt högre krav för ett <u>aktivt deltagande i samhälle och i arbetsliv</u> . Detta gör att huvudmännen <u>kontinuerligt</u> behöver se över <u>organisation och förutsättningar</u> för att kunna <u>erbjuda en utbildning</u> som möter behov hos både individer och den omgivning de befinner sig i. (s.28)	Målgruppen Förändrats Fler nyanlända Aktivt deltagande i samhälle och arbetsliv Kontinuerligt Organisation och förutsättningar Erbjuda en utbildning	Förändrad målgrupp för SFI med fler personer i behov av stöd. Även högre krav på ett aktivt deltagande i samhället och arbetslivet ställs på eleverna/deltagarna vilket gör att SFI och vuxenutbildningen snabbt kunna ställa om och vara flexibel. "Det finns större krav på att kunna ge mer stöd och ha en ökad flexibilitet för SFI än tidigare"
SOU 2020:66. <i>Stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk.</i>	Utredningen har lagt flera förslag som <u>omfattar kompetenshöjning för vuxenutbildningens medarbetare</u> . Förslagen bottnar i den fasta övertygelsen om att det finns en <u>stark koppling mellan kompetens och kvalitet</u> . (s.28)	Kompetenshöjning för vuxenutbildningens medarbetare Stark koppling mellan kompetens och kvalitet	För att öka kvalitén på SFI och vuxenutbildningen måste man öka kompetensen bland vuxenutbildningens medarbetare. Det finns en stark koppling mellan kompetens och kvalitet. "Ökad behörighetskrav och kompetenshöjning för att tillhandahålla en bra utbildning på SFI är ett mål".